

Szanowni Państwo

Niniejsza publikacja jest efektem rozstrzygnięcia drugiej edycji konkursu *Dobre Praktyki* na projekty z zakresu rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych, zrealizowane przez organizacje pozarządowe. Istotą konkursu było zidentyfikowanie najlepszych działań ukierunkowanych na adaptację, aktywizację i integrację na rynku pracy osób niepełnosprawnych ze znacznym lub umiarkowanym stopniem niepełnosprawności. Konkurs sprzyjał wymianie doświadczeń i prezentacji rozwiązań, które mają na celu upowszechnianie wśród organizacji na rzecz osób niepełnosprawnych i samorządów działań służących zwiększaniu aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych.

Wyłonieni w tegorocznym konkursie laureaci to autorzy i wykonawcy 10 projektów, którzy wypracowali określony model postępowania w zakresie aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych. Wartością tych projektów jest kompleksowość oddziaływania na różne sfery życia osób niepełnosprawnych – obejmują działania skierowane zarówno do samych niepełnosprawnych, ich rodzin jak i otoczenia.

Liczne przykłady pochodzące z obserwacji życia codziennego świadczą, że organizacje pozarządowe, jako tzw. trzeci sektor, odgrywają coraz ważniejszą rolę w działaniach na rzecz osób niepełnosprawnych. Dzięki nim przełamywane są negatywne stereotypy, podnosi się poziom świadomości społeczeństwa na temat osób niepełnosprawnych, ich praw, potrzeb, możliwości i wkładu w życie zawodowe i społeczne. Laureaci konkursu działają w środowisku osób niepełnosprawnych od wielu lat, dlatego też, znając potrzeby tych osób, mogą sprawnie realizować zadania w obszarze wyrównywania szans i je wspomagać, skutecznie promować i poszukiwać nowych rozwiązań.

Mam nadzieję, że promocja dobrych praktyk w różnych regionach naszego kraju zainspiruje Państwa do podejmowania dalszych wyzwań i tym samym przyczyni się do bardziej dynamicznych i efektywnych działań na rzecz aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych.

Zachęcam do lektury i korzystania z doświadczeń zwycięzców konkursu.

Paweł Wypych

*Pełnomocnik Rządu do Spraw
Osób Niepełnosprawnych*

Szanowni Państwo

Niniejsza publikacja zawiera szczegółowy opis zrealizowanych przez organizacje pozarządowe przedsięwzięć z zakresu rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych, które zostały wyróżnione w II konkursie ogłoszonym przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w ramach realizacji projektu „Dobre Praktyki” Działanie 1.4 schemat b).

Podobnie, jak w poprzedniej publikacji, znajdą w niej Państwo charakterystykę realizowanego przedsięwzięcia, opisy podejmowanych działań oraz zakładanych i osiągniętych wskaźników.

Ze szczególnym zainteresowaniem czytelników w poprzedniej publikacji spotkało się zamieszczenie konkretnych danych finansowych, takich jak budżety przedsięwzięć z podziałem na poszczególne koszty rodzajowe. Również i tym razem ich nie zabraknie.

Zebrane w niniejszej publikacji doświadczenia organizacji pozarządowych realizujących przedsięwzięcia z zakresu rehabilitacji zawodowej osób z różnymi rodzajami i stopniami niepełnosprawności służą pogłębieniu posiadanej wiedzy, umożliwiając Państwu dostosowanie projektów do lokalnych potrzeb.

Z poważaniem
Roman Sroczyński
Prezes Zarządu
Państwowego Funduszu Rehabilitacji
Osób Niepełnosprawnych

Dziesięć najlepszych przedsięwzięć z zakresu rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych

II EDYCJA KONKURSU ROZSTRZYGNIĘTA

29 maja 2006 roku w warszawskim hotelu „Lord” odbyła się uroczysta konferencja, w trakcie której laureaci II konkursu na najlepsze przedsięwzięcia z zakresu rehabilitacji zawodowej otrzymali z rąk Zastępcy Prezesa Zarządu PFRON Tomasza Bujaka i Dyrektora Generalnego PFRON Janusza Trzcńskiego okolicznościowe statuetki.

Konferencja, w trakcie której przedstawiciele organizacji pozarządowych zostali uhonorowani okolicznościowymi statuetkami za najlepsze przedsięwzięcia z zakresu rehabilitacji zawodowej, została zorganizowana w ramach realizacji projektu „Dobre Praktyki” SPO RZL Działanie 1.4 schemat b). Zgodnie z projektem ogłoszony został przez PFRON drugi konkurs na najlepsze przedsięwzięcia z zakresu rehabilitacji zawodowej zrealizowane przez organizacje pozarządowe. Komisja konkursowa złożona z przedstawicieli Biura Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych, Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych i Polskiego Forum Osób Niepełnosprawnych dokonała wyboru dziesięciu najlepszych przedsięwzięć kierując się przy wyborze następującymi kryteriami:

– kwalifikowalnością przedsięwzięcia, tj. spełnienie warunków uczestnictwa w konkursie (przedsięwzięcie zrealizowane przez organizację pozarządową z zakresu rehabilitacji zawodowej),

– nowatorstwem projektu w Polsce,

– stopniem trudności w realizowaniu przedsięwzięcia,

– możliwością multiplikacji, polegającą na wypracowaniu modelu postępowania i opracowaniu go,

– kompleksowością, polegającą na pełnoetapowości postępowania (wyszukiwanie, szkolenie, zatrudnienie, wspieranie) i kompleksowości stref oddziaływania (rodzina osoby niepełnosprawnej, osoba niepełnosprawna, środowisko w pracy),

– efektywnością, polegającą na trwałości, ciągłości i osiągnięciu założeń.

Laureatami II konkursu zostało dziesięć organizacji pozarządowych, które zrealizowały najlepsze przedsięwzięcia z zakresu rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych:

- Stowarzyszenie Rodzin „Zdrowie Psychiczne”,
- Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym Koło w Rymanowie,
- Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym Koło w Kołobrzegu,
- Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym – Zarząd Główny,
- Fundacja Fuga Mundi,
- Polski Związek Niewidomych Okręg Małopolski,
- Polski Związek Głuchych Oddział Łódzki,
- Śląskie Stowarzyszenie Edukacji i Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych „Akcent”, Towarzystwo Opieki nad Ociemniałymi w Laskach,
- Caritas Diecezji Toruńskiej (Grudziądzkie Centrum Caritas),
- Towarzystwo Opieki nad Ociemniałymi w Laskach.

PFRON zaprasza na cykl seminariów

W ramach realizacji projektu „Dobre Praktyki” w okresie od sierpnia 2006 r. do listopada 2006 r. zostanie zorganizowany II cykl 19 ogólnopolskich seminariów, podczas których przedstawiciele organizacji pozarządowych będą mogli szczegółowo zapoznać się z wybranymi przedsięwzięciami.

Zainteresowanych udziałem w seminariach prosimy o kontakt z przedstawicielami organizatora – Grupy Doradczej Sienna Sp. z o.o. w Warszawie.

*Anna Różycka, Leszek Dziegielewski
tel. (022) 551 74 37, 46 fax (022) 551 74 13
e-mail: a_rozycka@grupasienna.pl, dziegielewski@grupasienna.pl*

„U Pana Cogito”

Pensjonat i Restauracja działające jako Zakład Aktywności Zawodowej

Stowarzyszenie Rodzin „Zdrowie Psychiczne”

30-318 Kraków
ul. Bałuckiego 6
tel./fax (012) 269 72 02
e-mail: biuro@pcogito.pl
www.pcogito.pl

Rys historyczny organizacji

Stowarzyszenie Rodzin „Zdrowie Psychiczne” powstało z inicjatywy rodzin osób z problemami psychicznymi. Działa od 1985 roku, zostało zarejestrowane i uzyskało osobowość prawną w 1990 roku. Jest zrzeszone w Ogólnopolskiej Koalicji na Rzecz Zdrowia Psychicznego. Obecnie Stowarzyszenie liczy 100 członków i sympatyków.

Swoją siedzibę ma przy ul. Bałuckiego 6 w Krakowie, jego działalność obejmuje rodziny pacjentów z Małopolski, udziela także wsparcia

i konsultacji rodzinom z całej Polski, pomagając w tworzeniu nowych stowarzyszeń i klubów.

Stowarzyszenie jest członkiem Związku Stowarzyszeń Rodzin i Opiekunów Osób Chorych Psychiczenie POLFAMILIA z siedzibą w Toruniu, gdzie aktywnie uczestniczy w wydawaniu kwartalnika „Polfamilia”: przekazuje artykuły, relacje, informacje i prezentacje różnych wydarzeń z życia członków stowarzyszenia i podopiecznych. Stowarzyszenie należy także do Ogólnopolskiej Koalicji na Rzecz Zdrowia Psychicznego z siedzibą w Warszawie. Członek Zarządu naszego Stowarzyszenia jest członkiem Zarządu Koalicji – bierze udział w różnych formach jej działalności i występuje na licznych konferencjach.

Opis przedsięwzięcia

Zakład Aktywności Zawodowej „U Pana Cogito” zatrudnia 21 (14 etatów) osób niepełnosprawnych ze znacznym stopniem niepełnosprawności oraz 9 osób (7 etatów) w działalności obsługowo-rehabilitacyjnej.

Osoby niepełnosprawne zatrudnione są – w zależności od indywidualnych możliwości i potrzeb – w wymiarze od 0,55 do 0,8 etatu.

Zakład prowadzi działalność hotelową i gastronomiczną. Obsługuje przyjęcia okolicznościowe.

Osoby niepełnosprawne pracują tu we wszystkich działach zakładu: poczynając od recepcji poprzez pomoce kuchenne, pokojowe, ogrodników, a na księgowości kończąc.

Od początku realizacja przedsięwzięcia skupiona była na trzech kierunkach. Pierwszy z nich to stworzenie sieci wsparcia dla organizującej się firmy, czyli kontaktów i współpracy na poziomie lokalnym, pozyskania do współpracy osób i instytucji, które służyłyby wsparciem i radą na różnych etapach rozwoju projektu: w zakresie badania rynku, marketingu, sporządzania biznesplanu czy udzielania porad prawnych. Takie wzmocnienie tożsamości firmy i Stowarzyszenia było bardzo istotnym elementem, zwłaszcza z uwagi na fakt, że dotychczasowa działalność Stowarzyszenia opierała się na doraźnej pracy społecznej członków, skupionej głównie na udzielaniu wsparcia i zacieśnianiu więzi pomiędzy spotykającymi się rodzinami i osobami chorymi, a wkroczenie na rynek, mało znanym doświadczeniem.

Drugim ważnym kierunkiem było pozyskiwanie funduszy na realizację przedsięwzięcia, zwłaszcza w sytuacji, kiedy przyznany na lata 2000-2002 grant pokrywał koszty administracyjne i zapewniał finansowanie tylko 20% kosztów inwestycyjnych. Duże znaczenie miała tu współpraca z gminą Kraków, która przekazała na ten cel nieruchomości wraz z działką w dogodnym dla tego typu działalności punkcie miasta. Pozyskiwanie funduszy odbywało się z bardzo wielu źródeł: sponsorowania, grantów, korzystania z funduszy rządowych.

Bardzo duży wkład wniosło tu Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Psychiatrii i Opieki Środowiskowej oraz działający w nim profesjonaliści z dziedziny psychiatrii.

Trzecim kierunkiem w realizacji przedsięwzięcia było opracowanie i realizacja programu rehabilitacyjnego przygotowującego przyszłych pracowników oraz angażowanie osób po kryzysach psychicznych w tę działalność. Program ten skonstruowany został wokół rozwijania wiedzy i umiejętności niezbędnych na rynku usług turystycznych. Organizowane były kursy gastronomiczne, obsługi klienta, praktyki i staże w krakowskich hotelach i kawiarniach. Cenne były też kursy obsługi komputera, zajęcia z marketingu, zajęcia z prac ogrodniczych. Zajęcia te odbywały się przy współpracy krakowskich hoteli Holiday Inn i Regent, Ka-

wiarni Fundacji „Hamlet” i Warsztatów Terapii Zajęciowej Stowarzyszenia Na Rzecz Rozwoju Psychiatrii i Opieki Środowiskowej. W grupie rehabilitacyjnej uczestniczyło ok. 40 osób po przebytej chorobie psychicznej, z których 15 znalazło zatrudnienie w pensjonacie. Pozostałe miały możliwość podniesienia swoich kompetencji, nabycia nowych umiejętności czy pracy nad strukturą dnia i drobnymi zadaniami. Mieliśmy okazję zaobserwować, jak perspektywa pracy wpływa na zaangażowanie i pobudza możliwości rozwojowe osób po kryzysach psychicznych uczestniczących w rehabilitacji. Stali się oni samodzielny, odpowiedzialnymi pracownikami, z których część za jakiś czas będzie zdolna podjąć pracę poza zatrudnieniem chronionym. Grupa rehabilitacyjna miała charakter otwarty, każdy uczestnik miał możliwość indywidualnego doboru planu zajęć pod kątem własnych możliwości, zainteresowań i potrzeb.

Przedsięwzięcie to jest modelem współpracy pomiędzy organizacjami pozarządowymi, samorządowymi i rządowymi. Są to m.in.: Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, Polsko-Niemieckie Towarzystwo Zdrowia Psychicznego, Gmina Kraków, Gmina Edynburg, partnerzy niemieccy: „Initiative und Leistung”, Nassauische Sparkasse, Aktion der Ev. Kirchen „Hoffnung für Osteuropa”, Rheinische Hilfgemeinschaft oraz wielu innych darczyńców i organizacji, które poza wsparciem finansowym włączyły się w działania organizacyjne, logistyczne i doradcze.

Ważnym elementem w tworzeniu i działaniu firmy społecznej była Społeczna Rada Nadzorcza, do której zaproszono przedstawicieli biznesu, organizacji branżowych, mediów i decydentów. Członkowie Społecznej Rady służyli wsparciem i swoim doświadczeniem w rozwiązywaniu problemów i podejmowaniu decyzji strategicznych. Zakładamy, że zaangażowane w pracę Rady osoby będą przez wiele lat towarzyszyły działalności pensjonatu, gdyż poza społeczną misją przedsięwzięcia musi ono konkurować na rynku usług turystycznych i utrzymywać liczącą się pozycję w branży. Wypracowanie takich umiejętności pozwoli firmie być samodzielną, dającą godne zarobki osobom chorym psychicznie – najbardziej marginalizowanej i ubogiej grupie społecznej.

Jako prawną formę działania istniejącą w warunkach polskich, najbardziej zbliżoną do idei firmy społecznej wybraliśmy status Zakładu Aktywności Zawodowej, który zabezpiecza dota-

cje do prowadzonej działalności związanej z obowiązkiem zatrudniania aż 70% osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności. Nakłada to na organizatora dodatkowe obowiązki i obostrzenia, jednak zdecydowaliśmy się na to po przeanalizowaniu potrzeb rynku i naszych możliwości konkurencyjności. Wg definicji i doświadczeń europejskich w firmie społecznej zatrudnienie osób niepełnosprawnych wynosi 30 do 40% ogółu zatrudnionych, czyli dwukrotnie mniej niż w przepisach prawnych regulujących działanie Zakładu Aktywności Zawodowej, a zmniejszenie tych proporcji

jest podstawowym wyzwaniem legislacyjnym, dążącym do zachowania zdolności konkurencyjności na rynku, przy niewielkim wsparciu rządowym z jednoczesnym zachowaniem misji firmy.

Pomysł na przedsięwzięcie

Pomysł stworzenia firmy społecznej „hotel w Krakowie” powstał w ramach współpracy pomiędzy miastami bliźniaczymi Krakowem i Edynburgiem. Przedstawiciele organizacji pozarządowych, samorządu i krakowskich uczelni podczas wizyty w Edynburgu zapoznali się z kilkoma przedsięwzięciami działającymi wg idei firm społecznych. Takie firmy od wielu już lat działają w Wielkiej Brytanii, Niemczech, Włoszech czy Holandii. W Edynburgu od ponad 10 lat swoją działalność prowadzi pensjonat Six Mary's Place, w którym pracują osoby z zaburzeniami zdrowia psychicznego lub innymi trudnościami na rynku pracy. Wobec ogromnej potrzeby tworzenia chronionych miejsc pracy dla osób chorych psychicznie, przy jednoczesnym zachowaniu orientacji rynkowej powstał projekt stworzenia w Krakowie firmy społecznej. Organizacja pozarządowa z Edynburga Community Enterprise Limited wraz ze Stowarzyszeniem

Rodzin „Zdrowie Psychiczne” z Krakowa oraz Towarzystwem Przyjaciół Niepełnosprawnych z Łodzi wystąpiły ze wspólnym grantem do brytyjskiej loterii National Lottery Charities Board, w celu pozyskania funduszy na zapoczątkowanie rozwoju idei firm społecznych w Polsce i rozpoczęcie prac inwestycyjnych nad konkretnymi projektami. Szkockie i niemieckie organizacje pozarządowe dzieliły się swoimi doświadczeniami.

Doświadczenia te i pierwsze fundusze pozwoliły na zapoczątkowanie realizacji projektu.

Okres realizacji

Przedsięwzięcie obejmowało okres od stycznia 2000 roku do czerwca 2003 roku.

Obszar, na którym przedsięwzięcie zostało zrealizowane

Kraków, w dużej mierze ze względu na turystyczno-rekreacyjny charakter.

Uzasadnienie potrzeby realizacji przedsięwzięcia

Prowadzone przez Katedrę Psychiatrii CMUJ badania naukowe nad jakością życia osób chorych psychicznie wyraźnie wykazują, że osoby chorujące, które posiadają pracę i strukturę dnia o wiele rzadziej i krócej podlegają rehospitalizacji z powodu nawrotu choroby, mają lepszą samoocenę, są bardziej samodzielne i niezależne. Zatem pośrednie koszty leczenia i korzystania z pomocy społecznej w pełni przekładają się na korzyści płynące z utrzymywania przez państwo wspieranego zatrudnienia. Wartość, jaką daje praca dla osób niepełnosprawnych z powodu choroby psychicznej mierzona jest miarą jakości ich życia i funkcjonowania w środowisku.

Bez wątplenia, wszystkim naszym pracownikom praca daje poczucie siły, poczucie własnej wartości, poczucie bycia potrzebnym, poczucie godności, daje szansę na bycie zdrowszym.

Wsparcie w formie aktywizacji zawodowej i prowadzenia rehabilitacji w naturalnych warunkach pracy stwarza przede wszystkim możliwość bezpośredniego kontaktu osób niepełnosprawnych

z gośćmi i klientami. Satysfakcjonujący kontakt obu stron: gościa i pracownika niepełnosprawnego stwarza naturalne sytuacje do zmiany postaw społecznych wobec osób z chorobami psychicznymi, osobom niepełnosprawnym zaś daje satysfakcję, wzmacnia poczucie własnej wartości. Możliwość uzyskiwania wynagrodzenia poprawia status materialny i pozwala na pełniejsze uczestnictwo w życiu społecznym, rodzinnym, gospodarczym. Z osoby pozostającej na rencie lub zasiłku stają się osobami przyczyniającymi się do powiększania dochodu, płacącymi podatki.

Sposób rekrutacji uczestników

Rekrutację prowadzono w oparciu o powołaną w tym celu grupę rehabilitacyjną, z którą pracowali specjaliści z dziedziny psychiatrii i pomocy społecznej ze Stowarzyszenia Na Rzecz Rozwoju Psychiatrii i Opieki Środowiskowej. Do grupy kierowano osoby uczestniczące w warsztatach terapii zajęciowej w Krakowie, a także pacjentów poradni zdrowia psychicznego oraz osoby wyznaczone przez stowarzyszenia działające na rzecz osób chorujących psychicznie. Z 30 osób uczestniczących w zajęciach grupy rehabilitacyjnej 15 osób zostało zatrudnionych.

Równolegle z zajęciami prowadzonymi w grupie rehabilitacyjnej przebiegały prace organizacyjne i budowlane.

Monitoring uczestników

Realizacja projektu podlegała ewaluacji, zaś na etapie przygotowania pracowników i zatrudnienia prowadzone były indywidualne oceny rozwoju umiejętności oraz kompetencji społecznych i zawodowych pod kątem podejmowanych aktywności, motywacji i zaangażowania w życie grupy, utrzymywanie kontaktu z grupą.

Czy przedsięwzięcie

jest kontynuowane

Zakład Aktywności Zawodowej stał się miejscem staży zawodowych dla osób chorujących psychicznie, wzmocnił ideę i rozwój gospodarki społecznej. Zapoczątkował stworzenie kolejnej firmy społecznej „Cogito II” oraz centrum edukacyjnego dla różnych grup społecznych. W istotny sposób wpływa na kształtowanie poprawnych, przyjaznych postaw społecznych wobec osób z niepełnosprawnością spowodowaną chorobą psychiczną.

Zrealizowany projekt stał się inspiracją i modelową strukturą dla rozwoju gospodarki społecznej w Polsce i tworzenia firm społecznych m.in. projektów IW Equal np. „Krakowska Inicjatywa na rzecz Gospodarki Społecznej - COGITO”.

Wysokość zaangażowanych środków i źródło ich pochodzenia

pochodzenie środków	wysokość w PLN	nazwa instytucji
własne	50 000,00	
zewewnętrzne, w tym:	400 000,00	Stowarzyszenie Na rzecz Rozwoju Psychiatrii i Opieki Środowiskowej
publiczne krajowe	750 000,00	PFRON
unijne	300 000,00	Community Fund

Kategorie wydatków w budżecie przedsięwzięcia

---

kategoria wydatku	Kwota w PLN
inwestycje (adaptacja budynku)	1 017 500, 00
wyposażenie	230 000, 00
rozruch działalności (materiały)	40 000,00
dofinansowanie bieżące kosztów dział obsługiwo-rehabilitacyjnej w 2003	212 500,00

Charakterystyka osób niepełnosprawnych

---

a)

stopień niepełnosprawności	liczba osób
umiarkowany	20
znaczny	40

b)

rodzaj niepełnosprawności (wymienić)	liczba osób
choroba psychiczna	60

c)

Sytuacja zawodowa osoby	liczba osób
przed udziałem w przedsięwzięciu	
pracująca, w tym:	
zatrudniona	
zagrożona utratą zatrudnienia	1
pracująca na własny rachunek	
niepracująca, w tym:	
wolontariusz	
ucząca lub szkoląca się	
zarejestrowana w Powiatowym Urzędzie Pracy jako bezrobotna	
zarejestrowana w Powiatowym Urzędzie Pracy jako poszukująca pracy bierna zawodowo	59

Napotkane problemy i sposoby ich rozwiązywania

• w trakcie planowania

<i>problem</i>	<i>sposób rozwiązania</i>
problemy ze zdobyciem środków finansowych na niezbędne inwestycje	duże zaangażowanie organizacji, szukanie sponsorów w kraju i zagranicą zaangażowanie wielu donatorów
brak doświadczenia w prowadzeniu firmy	duże zaangażowanie menadżera w zdobywaniu wiedzy i nabywaniu umiejętności w tworzeniu firmy

• w trakcie realizacji

<i>problem</i>	<i>sposób rozwiązania</i>
opóźnienia w przekazywaniu środków	dobry kontakt z wykonawcami, którzy cierpliwie czekali na zapłatę należności; monitowanie, oczekiwanie i realizowanie projektu mimo wszystko
stereotypy i niekorzystna opinia o osobach chorujących psychicznie, które powodowały trudności w organizowaniu staży w innych hotelach	duże zaangażowanie koordynatora rehabilitacji, edukacja społeczna
brak przygotowanych do pracy	sami, równolegle z realizacją części inwestycyjnej, osób niepełnosprawnych, szkoliliśmy przyszłych pracowników

• w trakcie rozliczania

<i>problem</i>	<i>sposób rozwiązania</i>
bardzo krótki termin od przekazania pieniędzy na konto do ich rozliczenia	wszystko było zamówione wcześniej, konieczna była mobilizacja wielu osób zaangażowanych

Kompleksowość działań na rzecz osób niepełnosprawnych prowadząca do ich zatrudnienia na otwartym rynku pracy

Polskie Stowarzyszenie Osób z Upośledzeniem Umysłowym Koło w Rymanowie

38-480 Rymanów
ul. Dworska 40
tel./fax (013) 435 66 20, 435 66 60
e-mail: zk.rymanow@psouu.org.pl

Rys historyczny organizacji

Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym Koło w Rymanowie jest organizacją pozarządową, samopomocową, niedochodową. Działalność statutową prowadzi od 1 kwietnia 1999r. Stowarzyszenie powstało z inicjatywy rodziców posiadających jedno lub dwoje dzieci niepełnosprawnych, widzących potrzebę stworzenia im kompleksowej opieki i rehabilitacji.

Reprezentuje interesy, wypowiada się i działa na rzecz osób z upośledzeniem umysłowym, a także w imieniu tych osób, ich rodzin i opiekunów prawnych. Celem Stowarzyszenia jest działanie na rzecz wyrównywania szans osób z upośledzeniem umysłowym, tworzenia warunków przestrzegania wobec nich praw człowieka oraz wspieranie ich rodzin.

W roku 1998 Urząd Miasta i Gminy w Rymanowie przekazał na rzecz Stowarzyszenia budynek po byłym punkcie weterynaryjnym wraz z działką o powierzchni 1 ha. Budynek, którego powierzchnia użytkowa wynosi 350 m kw. wyremontowano i adaptowano na potrzeby osób z upośledzeniem umysłowym i ruchowym. Mieszczą się tu Warsztaty Terapii Zajęciowej.

W roku 2000 Stowarzyszenie w Rymanowie, z inicjatywy członków Zarządu oraz innych osób będących członkami Stowarzyszenia, podjęło inicjatywę o rozbudowie obiektu w celu powo-

łania innych placówek dla tej kategorii osób.

I tak w grudniu 2001 powstał Środowiskowy Dom Samopomocy dla 20 osób niepełnosprawnych z umiarkowanym i znacznym stopniem niepełnosprawności.

Rok później powołano Ośrodek Rehabilitacyjno-Edukacyjno-Wychowawczy dla dzieci i młodzieży w wieku od 3. do 25. roku życia.

W grudniu 2003 r. w Rymanowie Zdroju powstał Zakład Aktywności Zawodowej, jako efekt długotrwałych negocjacji o środki finansowe pomysłodawców tegoż przedsięwzięcia i decydentów również rozumiejących potrzebę uruchomienia zakładu. Liczne działania w tym kierunku uwieńczono otrzymaniem statusu Zakładu Aktywności Zawodowej i zatrudnieniem 30 osób niepełnosprawnych w stopniu znacznym w sekcjach: ogrodniczej, stolarskiej i turnusowo-hotelarskiej.

Stowarzyszenie, wychodząc naprzeciw założonym zadaniom, objęło psychologiczną kompleksową opieką terapeutyczną, rehabilitacyjną, logopedyczną dzieci i młodzieży z Gminy Rymanów, Iwonicz, Miejsce Piastowe, Dukla, Besko i Zarszyn.

Cel przedsięwzięcia

Powstające placówki na terenie całego kraju, zajmujące się osobami niepełnosprawnymi (w tym z upośledzeniem umysłowym) dowodzą, iż istnieje konieczność ich tworzenia i pokazywania istniejących, choć przeważnie ukrytych, problemów tej grupy osób. Przeprowadzone rozpoznanie pozwoliło ustalić liczbę i zakres potrzeb tych osób. Na terenie gmin Rymanów, Iwonicz, Miejsce Piastowe, Dukla, Besko, Zarszyn jest znaczna grupa osób niepełnosprawnych intelektualnie, przy czym niepełnosprawność ta niejednokrotnie występuje łącznie z dysfunkcjami fizycznymi. Zebrane dane liczbowe dotyczące tej grupy wykazały pilną, wręcz palącą potrzebę budowy specjalistycznych ośrodków, które zapewnią kompleksową, stałą opiekę dla osób upośledzonych umysłowo i ruchowo, pozostających w całkowitej izolacji, pozbawionych jakichkolwiek form wsparcia.

Rodzice i opiekunowie mający na utrzymaniu jedno, a często i dwie osoby upośledzone umysłowo i ruchowo, nie byli w stanie zapewnić rehabilitacji w gabinetach prywatnych, ze względu na ciężkie warunki materialne. Pozostawali

behradni wobec trudności związanych z zapewnieniem leczenia, rehabilitacji i edukacji na dostatecznym poziomie.

Tereny objęte działalnością Rymanowskiego Koła to obszary wiejskie o dużym bezrobociu (liczba bezrobotnych na terenie gminy Rymanów sięga 12%, 400 rodzin żyje na krawędzi ubóstwa, podobna, nawet gorsza sytuacja jest w pozostałych gminach. Zamysł utworzenia specjalistycznych placówek dających osobie niepełnosprawnej z jednej strony wieloprofilową pomoc z zatrudnieniem włącznie, miał na celu (pośrednio) umożliwić stworzenie dodatkowych miejsc pracy dla kilkudziesięciu osób posiadających wysokie kwalifikacje.

Opis przedsięwzięcia

Poprzez założenia programowe każdej placówki funkcjonującej w obrębie Stowarzyszenia, indywidualne ustalanie predyspozycji każdej z osób uczestniczących w zajęciach (począwszy od wczesnego dzieciństwa – zajęcia w OREW, poprzez późniejsze wdrażanie do pracy w formie terapii zajęciowej w Warsztatach Terapii Zajęciowej i Środowiskowym Domu Samopomocy, aż po zatrudnianie w Zakładzie Aktywności Zawodowej) – trwa długofalowy proces przystosowawczy do pracy, uspołecznienia, umiejętności radzenia sobie w nowej sytuacji życiowej.

Przyjmując, że wychowanie oznacza wszelkie zamierzone działania w formie interakcji społecznych, mające na celu wywoływanie trwałych, pożądanych zmian w osobowościach ludzi, to przez wychowanie specjalne będziemy rozumieć zamierzone, świadome i celowe oddziaływanie na wychowanków z odchyleniami od normy rozwojowej, zmierzające do osiągnięcia dostępnego im, możliwie jak najbardziej prawidłowego i najwyższego fizycznego i psychicznego rozwoju oraz przygotowanie ich do życia i pracy zgodnie z powszechnie przyjętymi założeniami wychowawczymi w danym społeczeństwie.

Cele wychowania specjalnego przyjęte przez Zespół Terapeutyczny naszych placówek uwzględniają następujące etapy rehabilitacji:

1. Etap diagnostyczno-przygotowawczy. Umożliwia on adaptację uczestników do nowych warunków społecznych, pozwala poznać ich możliwości, postawy i zachowania w różnych sytuacjach. Na tym etapie preferuje się zajęcia grupowe integrujące uczestników oraz zajęcia ma-

nualne i ruchowe, wpływające na ogólną poprawę sprawności fizycznej. Wskazane jest również stosowanie muzykoterapii, socjoterapii i technik relaksacyjnych.

2. Terapia zajęciowa. Podczas jej trwania uczestnicy wdrażani są do wykonywania określonych zadań, opanowują konkretne techniki pracy, poznają odpowiednie materiały i narzędzia oraz utrwalają nawyki związane z samoobsługą.

3. Rehabilitacja zawodowa i społeczna. Etap ten osiągają najsprawniejsi uczestnicy warsztatów. W trakcie jego trwania wykonują oni pracę, do której zostali przygotowani podczas wcześniejszych etapów oraz zdobywają możliwie maksymalną samodzielność i zaradność życiową. Terapia zajęciowa włącza jednostki w takie działania, które mają aspekt ruchu, zabawy, treningu i pracy. Zadania realizowane są również poprzez rozwijanie zainteresowań indywidualnych i uzdolnień plastyczno-technicznych. W toku zajęć szczególną uwagę zwraca się na doskonalenie takich czynności jak:

- umiejętności samoobsługowe w zakresie higieny osobistej,
- prace porządkowe,
- przygotowanie posiłków,
- dokonywanie zakupów,
- kształtowanie akceptowanych społecznie cech osobowości,
- wyrabianie dyscypliny,
- przestrzeganie regulaminu pracy.

Wśród zajęć realizowanych w naszych placówkach wyróżnia się zajęcia przystosowujące do pracy w poszczególnych pracowniach takich jak:

- gospodarstwa domowego, tkacko-krawieckiej, stolarskiej, ceramicznej, ogrodniczej innych,
- zajęcia rozwijające ekspresję twórczą o charakterze muzyczno-ruchowym, teatralnym i plastycznym,
- zajęcia ogólnorozwojowe,
- zajęcia rehabilitacji ruchowej, logopedycznej, dostosowane do różnego rodzaju zaburzeń i schorzeń.

Ze względu na działania lecznicze, w obrębie terapii można wyróżnić takie formy jak terapia zajęciowa ogólna, czyli usprawnianie ośrodkowego układu nerwowego wraz ze stymulowaniem procesów emocjonalnych oraz terapia zajęciowa specjalna oddziaływująca tylko na pewne elementy składowe ustroju, szczególnie na te, które najbardziej tego potrzebują i wymagają dodatkowej stymulacji. Programy terapii dostoso-

wane do psychofizycznych możliwości uczestników, przeplatane są zajęciami z rehabilitacji leczniczej i społecznej. W celu rozwijania integracji społecznej uczestnicy naszych placówek nawiązują kontakty ze środowiskiem lokalnym, innymi ośrodkami pracy, a także mieszkańcami danej miejscowości czy osiedla. Organizowane są również zajęcia dodatkowe z zakresu sportu, kultury, turystyki i wypoczynku. Współpracujemy również z biurami pracy właściwymi dla miejsca zamieszkania uczestników, w celu uzyskania dla nich ewentualnej pracy.

Z naszego rozeznania wynika, iż na terenie gminy i okolic znajduje się spora grupa osób niepełnosprawnych bezrobotnych, które przez podjęcie i utrzymanie odpowiedniej pracy mogłyby włączyć się w normalne życie społeczne. Bez istnienia właściwej placówki nie miałyby szans na samorealizację w pracy zawodowej.

W grudniu 2003 r. rozpoczął działalność Zakład Aktywności Zawodowej, w którym pracownicy ze znacznym stopniem niepełnosprawności zostali zatrudnieni w następujących działach: ogrodniczym, stolarskim i hotelarskim. Kilkunastu naszych podopiecznych znalazło tam pracę dzięki opanowaniu umiejętności zawodowych i społecznych, zdobytych w innych placówkach. Przy przyjęciu pracowników do ZAZ zostały zawarte umowy o pracę, ponieważ niepełnosprawni są szczególną kategorią pracowników, przepisy prawa chronią ich zdrowie i ułatwiają funkcjonowanie. Dlatego też pracownicy zostali szczegółowo zapoznani z prawami im przysługującymi np.: czasem pracy, dodatkowym urlopem wypoczynkowym, zwolnieniami i obowiązkami wynikającymi z podjętej pracy.

Proces rehabilitacji zawodowej trwa cały czas, ale nasi podopieczni osiągnęli awans zawodowy, przeszli do Zakładu Aktywizacji Zawodowej, otrzymują za pracę wynagrodzenie, co pozwala im na większą samodzielność. Aby jednak to osiągnąć potrzeba było wielu lat rehabilitacji zawodowej prowadzonej w innych placówkach. Nasi podopieczni przebywali w Warsztatach Terapii Zajęciowej i Środowiskowym Domu Samopomocy przez 5 lat, a często wcześniej uczęszczali do podobnych placówek. Pracę w ZAZ-ie podjęli najbardziej sprawni, a okres przygotowań do niej wynosił średnio 7 do 10 lat. Możemy z całą pewnością stwierdzić, że przygotowanie zawodowe jest procesem długotrwałym i powinno być rozpoczynane jak najwcześniej, na poziomie grup edukacyjnych w OREW-ie.

Pomysł na przedsięwzięcie

Pomysł zrealizowania powyższego przedsięwzięcia zrodził się pod wpływem dotychczasowych obserwacji sytuacji osób niepełnosprawnych, zwłaszcza ich trudnej sytuacji ekonomicznej. Rynek pracy nie jest łaskawy dla młodych, wykształconych osób, mogących bez większych trudności realizować swoje marzenia i plany. W szczególnie trudnej sytuacji znajdują się osoby niepełnosprawne, często, niestety, do tej pory postrzegane jako osoby z marginesu – przegrywają każdą konkurencję już na starcie. W tej sytuacji podjęte i realizowane przez nas w dalszym ciągu działania wydają się jak najbardziej uzasadnione i wymagające kontynuacji.

Okres realizacji

Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym Koło w Rymanowie działalność statutową prowadzi od 1 kwietnia 1999 roku. W wyniku uznania słuszności podejmowanych działań, w sprawie tworzenia wieloprofilowej rehabilitacji powstało kilka placówek realizujących szeroki zakres działań na rzecz osób niepełnosprawnych. Zapoczątkowany w 1999 roku proces kompleksowego działania na rzecz tego środowiska poprzez tworzenie specjalistycznych placówek dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej trwa nadal; aktualnie przygotowujemy się do wyjścia na otwarty rynek pracy.

Źródło finansowania

Placówki nasze dotowane są przez budżet państwa, Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, Narodowy Fundusz Ochrony Zdrowia oraz subwencje oświatowe. Dodatkowo Stowarzyszenie finansowane było przez władze lokalne oraz prywatnych sponsorów.

Przygotowanie do realizacji

przedsięwzięcia

Istotnym elementem stanowiącym swego rodzaju przygotowanie do realizacji projektu było

zatrudnienie profesjonalnej kadry oraz stworzenie zaplecza technicznego.

Struktura zatrudnionej kadry przedstawia się następująco:

Rodzaj zaangażowanej kadry, stanowisko służbowe.	liczba osób
Wiceprzewodniczący PSOUU Koło Rymanów	1
Sekretarz PSOUU Koło Rymanów	1
Skarbnik PSOUU Koło Rymanów	1
Księgowy	2
Psycholog	2
Pielegniarki	3
Kierownik ZAZ	1
Rehabilitanci	4
Nauczyciele terapeutycy	7
Instruktorzy (WTZ, ŚDS, ZAZ)	12
Lekarz rehabilitacji medycznej	1
Logopeda	1

Zadaniem dyrektora było kierowanie bieżącą działalnością placówek zgodnie z obowiązującymi przepisami, organizowanie nadzoru nad pracą placówek, grup i zespołów terapeutycznych, instruktorów lub nauczycieli, zapewnienie bezpiecznych i higienicznych warunków pracy pracownika oraz pobytu wychowanków w placówce, realizowanie stosownych uchwał Zarządu Koła.

Nauczyciele terapeutycy (instruktorzy), psycholog, rehabilitanci, logopeda, lekarz opracowują w ramach Zespołu Terapeutycznego indywidualny, kompleksowy program pracy z podopiecznym zgodnie z jego potrzebami (w OREW zgodny także z podstawą programową i orzeczeniem Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej). Zespół opracowuje program na podstawie wieloprofilowej okresowo ponawianej diagnozy funkcjonalnej.

Nauczyciel, terapeuta oraz pozostali specjaliści wchodzący w skład Zespołu Terapeutycznego są odpowiedzialni za koordynację, realizację, monitoring i ewaluację indywidualnego programu wychowanka.

Instruktorzy – terapeutycy zajęciowi, dzięki wyznaczonym zadaniom zawartym w programach, podejmują aktywne działania z zakresu rewalidacji, rehabilitacji zawodowej i społecznej.

Zadaniem kadry jest też współpraca z rodzicami zarówno podczas opracowania programu, jego realizacji i oceny, jak też rozwiązywanie różnych problemów dotyczących podopiecznego.

Księgowy prowadzi syntetyczną i analityczną ewidencję finansową, a także ilościowo-wartościową, nadzoruje rozliczanie inwentaryzacji, kontroluje bieżące operacje gospodarcze, sporządza zestawienia obrotów i sald analitycznych i syntetycznych w każdej z placówek, prowadzi bieżący nadzór nad terminowym i właściwym obiegiem dokumentacji magazynowej.

Utworzony w 1999r. WTZ w budynku po byłym punkcie weterynaryjnym w Rymanowie był pierwszym ogniwem do rozbudowywania, na przestrzeni ostatnich kilku lat, odpowiedniego zaplecza technicznego.

Powierzchnia użytkowa budynku – 350 m kw. została w całości wyremontowana i zmodernizowana w sposób odpowiadający potrzebom osób niepełnosprawnych. Kilkanaście pomieszczeń zostało wyposażonych w sprzęt

do prowadzenia zajęć. Pomieszczenia te przeznaczone zostały na pracownię terapeutyczną, zaplecze kuchenne, sanitariały, pokoje dla obsługi administracyjnej. Dodatkowo wybudowano salę rehabilitacyjną, którą wyposażono w specjalistyczny sprzęt służący reha-

biltacji i usprawnianiu naszych podopiecznych.

Z myślą o uruchomieniu nowych placówek – ŚDS i OREW na przełomie lat 2001/2002 Zarząd Stowarzyszenia powziął decyzję o budowie nowego obiektu. Powstała inwestycja o powierzchni 800 m kw. służy dziś dwóm placówkom. W dolnej części budynku zlokalizowany jest OREW, zaś w górnej ŚDS i kilka mieszkań chronionych.

Wszystkie pomieszczenia wykorzystane i dostosowane są do potrzeb osób niepełnosprawnych. Sale terapeutyczne (7 pomieszczeń), sale gimnastyczne (2 pomieszczenia), zaplecze kuchenne wyposażone są w niezbędny sprzęt i urządzenia techniczne.

W roku 2003 na podstawie umowy użyczenia od Zarządu Polskiego Czerwonego Krzyża pozyskano obiekt w Rymanowie Zdroju z przeznaczeniem na Zakład Aktywności Zawodowej. Budynek spełniał oczekiwania organizatorów w zakresie możliwości wykorzystania go do zadań statutowych zakładu. Jednakże stan techniczny obiektu wymagał przeprowadzenia prac modernizacyjnych oraz dostosowania go do potrzeb osób niepełnosprawnych pod względem komunikacyjnym i bytowym.

Modernizacji wymagała kotłownia węglowa. Wymieniono urządzenia na nowoczesną kotłownię gazową wraz z adaptacją pomieszczeń na ten

cel. Po uzyskaniu odpowiednich środków finansowych przystąpiono do wykonania remontu i adaptacji obiektu:

1. Dostosowano pomieszczenia i ciągi komunikacyjne do potrzeb osób niepełnosprawnych.

2. Przystosowano pomieszczenia przeznaczone do prowadzenia działalności gospodarczej i związanej z nią zaplecza socjalnego.

3. Zmodernizowano węzły sanitarne.

4. Wymieniono stolarkę okienną i drzwiową.

Przedmiotem dalszych działań organizatora był zakup wyposażenia do pomieszczeń produkcyjnych, socjalnych, administracyjnych i gospodarczych zakładu:

- zakupiono tunel foliowy wraz z nowoczesnym wyposażeniem do produkcji kwiatów i innych roślin, maszyny i sprzęt na wyposażenie pracowni stolarskiej,

- kompleksowo wyposażono kuchnię zakładu w nowe urządzenia spełniające wymogi placówki zbiorowego żywienia. Zmodernizowano pomieszczenia gospodarcze w taki sposób, by spełniały normy sanitarno-higieniczne,

- w znacznym stopniu przeprowadzono remont pomieszczeń hotelowych dla podniesienia ich standardu i dostosowania do potrzeb osób niepełnosprawnych,

- utworzono zaplecze rehabilitacyjne z wyposażeniem w niezbędny sprzęt oraz gabinet pielęgniarstwa,
- wyposażono pomieszczenia administracyjne w sprzęt niezbędny do sprawnego obsługi zakładu.

Zakończenie prac modernizacyjnych i przystosowawczych uwieńczono otrzymaniem Statusu Zakładu Aktywności Zawodowej i zatrudnieniem 38 osób niepełnosprawnych w stopniu znacznym w sekcjach: ogrodniczej, stolarskiej i turnusowo-hotelarskiej.

Wszystkie działania dały dobrą podstawę do sprawnego prowadzenia zajęć statutowych zakładu w celu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych, podejmujących pracę w zakładzie.

W obecnej chwili w naszych placówkach użytkowane są cztery samochody osobowe przeznaczone do dowozu naszych podopiecznych.

Obszar, na którym przedsięwzięcie było realizowane

Stowarzyszenie, wychodząc naprzeciw założonym zadaniom, objęło psychologią, kompleksową opieką terapeutyczną, rehabilitacyjną, logopedyczną oraz przygotowującą do podjęcia zatrudnienia młodzież z województwa podkarpackiego, powiatu krośnieńskiego, z terenu gminy Rymanów, Iwonicz, Miejsce Piastowe, Dukla, Besko i Zarszyn.

Charakterystyka osób niepełnosprawnych

Charakterystykę osób niepełnosprawnych biorących udział w przedsięwzięciu można przedstawić w oparciu o stopień i rodzaj niepełnosprawności. W przedsięwzięciu wzięło udział 18 osób niepełnosprawnych w stopniu umiarkowanym i 79 osób – w stopniu znacznym. Z uwagi na kryterium rodzaju niepełnosprawności – 109 osób to osoby upośledzone umysłowo, 33 osoby z dysfunkcją narządu ruchu, 17 osób z epilepsją, 4 z autyzmem, 8 z niedowidzeniem, 11 z niedostuchem i 4 osoby z chorobą psychiczną.

Uzasadnienie potrzeby realizacji przedsięwzięcia

Życie ludzkie we współczesnym świecie, mimo licznych cywilizacyjnych udogodnień, nie jest łatwe, gdyż istnieje w nim wiele różnorodnych subiektywnych i obiektywnych czynników, które utrudniają człowiekowi pełną samorealizację. Osobom niepełnosprawnym życie stawia daleko większe wymagania niż sprawnym: wymaga od nich olbrzymiego wysiłku, wydatkowania daleko więcej energii dla wykonywania czynności niezbędnych, nie będących dla sprawnych żadną trudnością. Niepełnosprawni wnoszą do kultury społeczeństw elementy zrodzone z walki z cierpieniem, refleksji nad losem, wnoszą elementy odporności psychicznej, cichego bohaterstwa, moralnej wielkości wyrażanej życiem, a nie mówieniem. Nie są osobami zasługującymi na współczucie, ale na podziw i uznanie, a przede wszystkim na społeczne wsparcie. W aktualnej polskiej rzeczywistości społecznej, demokratycznej, ale uwarunkowanej regułami gospodarki rynkowej, rozwiązywanie problemów życiowych osób niepełnosprawnych napotyka na nowe progi i bariery dotkliwie odczuwane w osobistych doświadczeniach. O możliwościach samorealizacji osób niepełnosprawnych decydować będą solidarnościowe postawy społeczno-moralne najbliższego otoczenia, nastawienia i przyzwolenia społeczne, dające poczucie przynależności i bezpieczeństwa we wspólnocie ludzkiej. W sytuacji nowych zagrożeń, zamiast poczucia wyuczonej społecznej bezradności i oczekiwania na świadczenia rentowe, ulgi i przywileje, pojawiają się coraz częściej aktywne formy walki o swoje prawa samych niepełnosprawnych. Pełniejsza ich autonomia jest podstawą normalizacji życia, partnerskiego współżycia i integracji społecznej na zasadach równouprawnienia i sprawiedliwości. Niepokojące zjawisko wzrostu liczby bezrobotnych wśród niepełnosprawnych pokazuje, że rehabilitacja zawodowa osób niepełnosprawnych jest problematyczna. Edukacja niepełnosprawnych powinna przyczynić się do ich samorozwoju w społecznościach, w których żyją, a także dopomóc w osiągnięciu niezależności ekonomicznej.

Celem edukacji osób upośledzonych umysłowo jest ich wszechstronny rozwój na miarę indywidualnych możliwości oraz przygotowanie do codziennego życia – by umiały sterować wła-

snym zachowaniem. Konieczne jest stworzenie takich programów, które umożliwiłyby im funkcjonowanie zgodne z regułami współżycia społecznego.

Zadaniem terapeutów, rodziców i opiekunów osób upośledzonych jest pomóc im stawać

się dorosłymi, dając prawo decydowania o sposobie spędzania wolnego czasu, rozwijania zainteresowań, podtrzymywania kontaktów towarzyskich, jak również bycia aktywnym. Stopień upośledzenia decyduje o przyszłej sytuacji życiowej osoby dorosłej, o warunkach, w jakich jej przyjdzie żyć i pracować. Wiele osób upośledzonych umysłowo poświęca wolny czas na rozwijanie zainteresowań artystycznych. Przejawiają one oryginalną i spontaniczną wrażliwość na sztukę. Posiadają potrzebę tworzenia i działania sprawczego. Sztuka daje im możliwość ekspresji swoich przeżyć, odczuć, myśli, nawiązywania kontaktów z otoczeniem oraz „bycia wysłuchanym” (pracownia ceramiczna itp. WTZ). Możliwości rozwoju własnych zainteresowań i uzdolnień artystycznych znajdują w specjalistycznych placówkach, świetlicach terapeutycznych, pracowniach artystycznych. Biorą aktywny udział w ruchu olimpiad specjalnych, uczestniczą w zawodach sportowych, spartakiadach czy turniejach. Poprzez aktywny wypoczynek i uprawianie sportu dłużej zachowują sprawność fizyczną. Wszystkie formy aktywności sprzyjają lepszej integracji z otaczającym je środowiskiem. W całym systemie funkcjonowania osób upośledzonych umysłowo ważna jest normalizacja, która oznacza:

- gwarancję odpowiedniego standardu życiowego (posiadanie własnego pokoju właściwie wyposażonego),
- życie w małej grupie koedukacyjnej,
- możliwość podejmowania pracy zarobkowej i otrzymywania za nią wynagrodzenia,
- możliwość planowania rozkładu dnia,
- posiadanie prawa do podmiotowego traktowania,
- respektowanie ich życzeń, uwag oraz potrzeb.

Bardzo ważne jest podejmowanie pracy przez osoby upośledzone i otrzymywanie za nią wynagrodzenia. Praca pozwala na zbliżenie się do normalności życia i funkcjonowanie w społeczeństwie. Dzięki podejmowaniu aktywności zawodowej, mogą osiągnąć duży stopień niezależności, samodzielności w podejmowaniu decyzji i rozwiązywaniu problemów obecnych w ich życiu. Praca budzi i podtrzymuje w osobie niepełnosprawnej poczucie własnej godności, szacunek i wartości osobiste.

Ponadto, poprzez zatrudnienie następuje dalsza kontynuacja rehabilitacji zawodowej, uzyskanie dodatkowych środków na utrzymanie, przygotowanie do pracy na otwartym rynku pracy.

Sposób rekrutacji uczestników

Osoby biorące udział w przedsięwzięciu to w większości uczestnicy ŚDS i WTZ oraz osoby niepełnosprawne (ze znacznym stopniem niepełnosprawności) niezrzeszone w naszych placówkach. Uczestnicy ŚDS po opanowaniu kluczowych umiejętności przydatnych w pracy zawodowej przechodzą do WTZ i kontynuują rehabilitację zawodową. Najsprawniejsi z WTZ podejmują pracę w ZAZ.

Tym też sposobem do ZAZ-u przeszła grupa 14 osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności, pozostałe 28 osób (z terenu naszego powiatu) zostało przyjętych na podstawie orzeczeń, w których zawarto wskazania do zatrudnienia w ZAZ-ie lub innym zakładzie w warunkach chronionych.

Rekrutacja do wszystkich naszych placówek odbywa się na podstawie zgłoszeń zainteresowanych (kwalifikujących się) osób z naszego terenu. Idea niesienia pomocy realizowana przez Stowarzyszenie jest dość powszechna i znana w środowisku: osoby dobrowolnie zgłaszają się i są zainteresowane zajęciami w naszych placówkach.

Monitoring uczestników

po zakończeniu przedsięwzięcia

Monitoring realizowanego przedsięwzięcia oraz biorących w nim udział uczestników prowadzony jest na bieżąco. Ustalane programy działań zakładają stały monitoring postępów ewaluacyjnych osób objętych wszechstronną pomocą.

Przebieg i efekty zmian dokumentowane są w postaci:

- póżrocznych ocen dokonywanych przez psychologa i zespół terapeutyczny (Ośrodek Rehabilitacyjno-Edukacyjno-Wychowawczy, Warsztaty Terapii Zajęciowej, Zakład Aktywizacji Zawodowej),
- kart ewaluacyjnych (sposobrzeżenia nanoszone są w oparciu o wcześniej przeprowadzone badania wg skali Gunzburga) – Środowiskowy Dom Samopomocy,
- zeszytów obserwacji uczestników (Ośrodek Rehabilitacyjno-Edukacyjno-Wychowawczy, Warsztaty Terapii Zajęciowej, Środowiskowy Dom Samopomocy),
- opinii psychologa.

Każda z placówek sporządza na koniec każdego roku sprawozdanie podsumowujące działal-

ność placówki, przedstawiając w nim osiągnięte efekty wcześniejszych założeń programowych i statutowych.

Czy przedsięwzięcie

jest kontynuowane

Podjęte przez Stowarzyszenie 7 lat temu działania są w sposób cykliczny i konsekwentny realizowane w poszczególnych placówkach. Nowym elementem obciążającym nas do zatrudniania osób niepełnosprawnych na otwartym rynku pracy jest realizacja projektu „Niepełnosprawny – partnerem w pracy” realizowanego w ramach EFS, przygotowanego poprzez poradnictwo psychologiczne i doradztwo zawodowe do wykształcenia umiejętności poruszania się na otwartym rynku pracy.

Napotkany problemy

i sposoby ich rozwiązywania

Na etapie planowania jednym z głównych problemów był brak przekonania rodziców lub opiekunów co do słuszności skierowania dziecka do placówek PSOUU. W wyniku przeprowadzonych rozmów indywidualnych z rodzicami oraz pokazaniu wymiernych korzyści dla potencjalnych uczestników placówek problem został rozwiązany. Z pewnymi obawami i brakiem przekonania władz powiatowych w sprawie utworzenia ZAZ-u Zarząd Stowarzyszenia, w wyniku negocjacji, wykazał słuszność podjęcia tej inwestycji.

Na etapie realizacji i rozliczania przedsięwzięcia nie pojawiły się żadne problemy.

***Stworzenie systemu rehabilitacji
zawodowej, zmierzającej
do zatrudnienia osób niepełnospraw-
nych ze znacznym i umiarkowanym
stopniem niepełnosprawności***

**Polskie Stowarzyszenie
na Rzecz Osób
z Upośledzeniem Umysłowym
Koło w Kołobrzegu**

78-100 Kołobrzeg,
ul. Katedralna 46/48
tel./fax (094) 352 53 88; 354 65 67
e-mail: psouu13@wp.pl

Rys historyczny organizacji

W roku 1982 grupa 15 osób, rodziców dzieci niepełnosprawnych, zorganizowała pierwsze wspólne przedsięwzięcie: zawiązała koło pomocy dzieciom specjalnej troski przy Towarzystwie Przyjaciół Dzieci. Celem koła było działanie na rzecz normalizowania życia niepełnosprawnych dzieci. Dzieciom było potrzebne przedszkole dostosowane do ich potrzeb i możliwości, a następnie szkoła – nie było takich placówek na terenie powiatu kołobrzegskiego. Zainteresowani rodzice rozpoczęli działania zmierzające do uruchomienia najpierw oddziałów przedszkolnych, a następnie działania zmierzające do pozyskania obiektu, w którym zlokalizowany byłby Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy. Wielka determinacja rodziców, jasno wytyczony cel doprowadził do realizacji zadania – dzieci mogły uczyć się w szkole, specjalnie dla nich uruchomionej. Mijał czas, zmieniały się potrzeby dzieci niepełnosprawnych, zmieniało się również ustawodawstwo. Na początku lat dziewięćdziesiątych, ze struktury TPD wyłoniło się Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym. W tym czasie Koło w Kołobrzegu, będące terenową placówką PSOUU, skupiało niewiele ponad 90 osób. Koło, w maju 1992 roku, uzyskuje osobowość prawną, rozpoczyna starania o utworzenie kolejnych placówek zajmujących się rehabilitacją dzieci i młodzieży niepełnosprawnej.

W kolejnych latach stworzono zespół placówek obejmujący opieką i wsparciem osobę niepełnosprawną i jego najbliższych, od urodzenia do wieku dorosłego:

Ośrodek Wczesnej Interwencji (1998r.), który obecnie obejmuje opieką ponad 300 dzieci w wieku 0-10 lat oraz wspiera ich rodziny. Z dziećmi pracuje 4 rehabilitantów, logopeda, psycholog, pedagog, lekarz neurolog. Najczęściej występujące schorzenia małych pacjentów: Mózgowe Porażenie Dziecięce, Zespół Downa, autyzm i cechy autystyczne, opóźnienie rozwoju psychoruchowego, wady wymowy. Zatrudnia rehabilitantów ruchu, logopedę, psychologa, neurologa dziecięcego. Rehabilitacja w Ośrodku prowadzona jest metodami Vojty, Bobath, W. Sherborne, K. Knilla, PETO, Dennisona, wykorzystywane są elementy metody Domana.

Cel działania Ośrodka:

- wczesna wielospecjalistyczna diagnoza,

- wczesna kompleksowa rehabilitacja,
- terapia i stymulacja rozwoju,
- wsparcie psychologiczne rodzin i podnoszenie ich kompetencji w nowej sytuacji życiowej,

Efekt działania Ośrodka:

– kompleksowa opieka nad dzieckiem niepełnosprawnym zwiększa ogólną jego sprawność, integruje go ze środowiskiem, pomaga znaleźć miejsce wśród rówieśników oraz odnosić sukcesy na miarę jego możliwości.

Warsztat Terapii Zajęciowej – początkowo dla 25 osób niepełnosprawnych, obecnie dla 50 osób niepełnosprawnych intelektualnie w stopniu znacznym. Z uczestnikami pracuje zespół 15 specjalistów – terapeutów, psycholog, doradca zawodowy, lekarze.

Cel działania Warsztatu:

- usprawnianie osób niepełnosprawnych,
- rozwój społeczny,
- terapia zajęciowa i rehabilitacja zawodowa,
- przygotowanie do pracy.

Efekt pracy Warsztatu:

- 20 osób niepełnosprawnych, które podjęły pracę w Zakładzie Aktywności Zawodowej,
- 4 osoby podjęły pracę na otwartym rynku.

Dom Pomocy Społecznej dla 14 osób niepełnosprawnych intelektualnie. Z mieszkańcami pracuje pracownik socjalny i 8 opiekunów. Z uwagi na niewielką liczbę mieszkańców, dobre warunki lokalowe oraz kwalifikacje pracowników, stworzono w Domu atmosferę i warunki zbliżone do rodzinnych. Spośród mieszkańców dziewięć osób jest uczestnikami Warsztatu Terapii Zajęciowej, trzy osoby pracują w Zakładzie Aktywności Zawodowej, dwie osoby znalazły zatrudnienie na otwartym rynku.

Cel działania Domu:

- zapewnienie całodobowej opieki, dostosowanej do indywidualnych potrzeb,
- pomoc i wsparcie w sytuacjach dnia codziennego,
- umożliwienie samorealizacji poprzez udział w terapii zajęciowej, podejmowanie pracy, uczestnictwo w życiu społecznym i kulturalnym,

- działania zmierzające do usamodzielnienia mieszkańca, w miarę jego możliwości,
- stymulowanie i nawiązywanie poprawnych relacji z rodziną i środowiskiem,
- umożliwienie realizacji potrzeb religijnych i kulturalnych,

Zakład Aktywności Zawodowej zatrudniający 39 osób niepełnosprawnych w stopniu znacznym. Pracę osób niepełnosprawnych wspiera 16 pracowników obsługowo-rehabilitacyjnych (przede wszystkim instruktorów zawodu). Zakład Aktywności Zawodowej jest zakładem pracy odpowiadającym potrzebom i możliwościom osób z niepełnosprawnością w stopniu znacznym, dla których znalezienie pracy jest prawie niemożliwe.

Cel działania Zakładu:

- zatrudnienie pracowników niepełnosprawnych na zasadach umowy o pracę, z wszystkimi prawami i obowiązkami wynikającymi z takiej umowy,
- rehabilitacja lecznicza,
- rehabilitacja społeczna dostosowana do indywidualnych potrzeb każdego pracownika.

Zakład Aktywności Zawodowej prowadzi działalność gospodarczą, a wszystkie wygenerowane zyski stanowią Zakładowy Fundusz Aktywności. Z funduszu korzystają wyłącznie niepełnosprawni pracownicy, a środki mogą być przeznaczane na polepszenie warunków życia i pracy osób zainteresowanych.

Działalność odbywa się w czterech działach:

- dział gastronomiczny
- dział sitodruku i poligrafii
- dział krawiecki
- dział ogrodniczy

Inne formy działalności Koła PSOUU w Kołobrzegu:

- wyjazdowe formy rehabilitacji – turnusy rehabilitacyjne,
- organizacja Filmowych Festiwali Integracyjnych,
- organizacja wystaw twórczości osób niepełnosprawnych i o osobach niepełnosprawnych w Galerii Sztuki Współczesnej,
- organizacji festynów z okazji Dnia Godności Osoby z Niepełnosprawnością Intelktualną,
- organizacja imprez okolicznościowych – Dzień Dziecka, zabawy andrzejkowe, choinkowe, itp.
- organizowanie imprez sportowych,

- współpraca z mediami – budowanie poprawnego wizerunku osoby niepełnosprawnej,
- tworzenie w społeczeństwie przyjaznej atmosfery dla naszych podopiecznych
- z inicjatywy członków Stowarzyszenia powstały oddziały przedszkolne i szkoła życia dla dzieci z upośledzeniem umysłowym.

Wszystkie działania podejmowane były z myślą o konkretnych osobach i konkretnych niezaspokojonych potrzebach tych osób. Bliskość problemów powoduje właściwe realizowanie potrzeb osób niepełnosprawnych, a to przekłada się na wysokie oceny działalności Stowarzyszenia zarówno przez same osoby niepełnosprawne, ich rodziców, opiekunów, a także władze miasta, powiatu i województwa.

Cel przedsięwzięcia

Cel podstawowy: stworzenie realnej szansy zatrudnienia osób z orzeczeniem umiarkowanego i znacznego stopnia niepełnosprawności, a poprzez to podniesienie jakości ich życia i samooceny oraz przełamywanie barier społecznych i stereotypów dotyczących osób niepełnosprawnych.

Cele szczegółowe:

- wyszukiwanie osób niepełnosprawnych w wieku aktywności zawodowej,
- informowanie o możliwości szkolenia,
- szkolenie,
- pomoc w poszukiwaniu pracy, stworzenie i utrzymanie miejsc pracy dla części tych osób,
- ułatwienie adaptacji w nowym środowisku oraz w zespole pracowniczym.

Opis przedsięwzięcia

Rozpoczęcie działalności Warsztatu Terapii Zajęciowej wiązało się z podjęciem zadania w zakresie przede wszystkim rehabilitacji społecznej. Z upływem kolejnych miesięcy uczestnicy WTZ udowadniali, że potrafią odnaleźć się w różnych sytuacjach dnia codziennego, a uzyskując wsparcie (dostosowane do indywidualnych potrzeb) załatwiali podstawowe sprawy urzędowe, robili zakupy w sklepach, potrafili zachować się w kawiarni czy restauracji, potrafili przygotować proste posiłki. Życie koncentrowało się jednak tylko na jednej płaszczyźnie.

Wszyscy w kołobrzesckim PSOUU mieli świadomość, że pracują z dorosłymi ludźmi niepełnosprawnymi. Do samorealizacji człowieka niezbędną jest określona aktywność – dyskutowano o pracy dla osób niepełnosprawnych, pracy uwzględniającej specyficzne potrzeby tej grupy ludzi. Wszyscy też mieli świadomość, że aby osoby niepełnosprawne mogły zacząć pracować – muszą być do tego odpowiednio przygotowane. Zwiększono nacisk na rehabilitację zawodową w Warsztacie Terapii Zawodowej. Rozpoczęto od czynności prostych – punktualność, dbanie

o swoje miejsce pracy, przestrzeganie norm współżycia w grupie, przestrzeganie ustalonych zasad.

Jednocześnie rozpoczęto działania w środowisku, zmierzające do zatrudnienia osób niepełnosprawnych. Podjęto rozmowy z pracodawcami, wskazywano na mocne strony osób niepełnosprawnych oraz na konkretne skutki finansowe dla pracodawców. Były to bardzo trudne spotkania, a główną przeszkodę stanowiły stereotypy. Pracodawcy „bali się” osób niepełnosprawnych: że nie poradzą sobie w nowej sytuacji, że to za duży dla nich stres, że nie wykonają swojej pracy w sposób zadowalający. Obawiali się też reakcji pozostałych pracowników. PSOUU zapewniało ze swej strony wszelką pomoc i wsparcie. W początkowym okresie pracy z osobami niepełnosprawnymi miał pojawiać się asystent ze Stowarzyszenia. Jego zadaniem miała być wszechstronna pomoc dla niepełnosprawnego pracownika, pomoc w adaptacji w nowym środowisku. Mimo zapewnień i najlepszych intencji oraz składanych deklaracji – rozmowy nie przynosiły zakładanych efektów. I wreszcie wiosną 2001 kołobrzescki przedsiębiorca budowlany proponuje trzymiesięczny próbny okres zatrudnienia dwóch osób w stolarni. Wytypowano uczestników WTZ – jedna osoba z umiarkowanym, druga ze znacznym stopniem niepełnosprawności intelektualnej. Zatrudnienie poprzedzono intensywnymi przygotowaniem: wzmoczoną rehabilitacją zawodową w pracowni pracy w drewnie w WTZ oraz spotkaniami z przyszłymi pracownikami i ich współpracownikami – sprawnymi. W sierpniu 2001 dwie osoby rozpoczynają swoją pierwszą pracę zawodową na otwartym rynku. Towarzyszy temu wydarzeniu wiele emocji. Pierwsze dni – to poznawanie miejsca pracy, zakresu obowiązków. Zatrudnionym towarzyszy pracownik PSOUU oraz wskazani przez pracodawcę pracownicy (sprawni) – pełniący role indywidualnych opiekunów dla każdego niepełnosprawnego. Okres próbny mija spokojnie, a niepełnosprawni pracownicy są powoli akceptowani w zespole. Zapadają kolejne decyzje – opiekun ze strony PSOUU pojawia się coraz rzadziej, pracownicy samodzielnie dojeżdżają do pracy, otrzymują umowy na kolejny czas określony.

Jest to pierwszy sukces. W PSOUU wszyscy mają świadomość, że coś się zaczęło dziać. Lecz też jest niedosyt, że tylko dwie osoby.... Wciąż rozmawia się o Zakładzie Aktywności Zawodowej....

W wrześniu 2001 roku PSOUU Koło w Kołobrzegu zakupiło na preferencyjnych warunkach obiekt o powierzchni około 640 m kw. z zespołu zabudowań powojсковych. Zakup sfinansowano w całości ze środków własnych Koła. Obiekt był w stanie wymagającym kapitalnego remontu. Przygotowano niezbędną dokumentację techniczną i opracowano wniosek o dofinansowanie kosztów utworzenia i wyposażenia Zakładu. Jednocześnie prowadzono inne działania zmierzające do otwarcia ZAZ, pozyskiwano niezbędne dokumenty, opinie, zezwolenia. Ostatecznie 8 października 2003 roku podpisano umowę z PFRON w Warszawie, a 5 listopada decyzją Wojewody Zachodniopomorskiego placówka uzyskała status Zakładu Aktywności Zawodowej i rozpoczęła działalność.

W pierwszym roku działalności w Zakładzie Aktywności Zawodowej w Kołobrzegu zatrudnionych było 35 pracowników niepełnosprawnych z orzeczeniem znacznego stopnia niepełnosprawności. Od czerwca 2004 roku zatrudnienie wzrosło do 39 osób. Wśród pracowników ZAZ w Kołobrzegu znajdują się osoby z różnego rodzaju niepełnosprawnościami.

W ramach swojej działalności Zakład Aktywności Zawodowej w Kołobrzegu realizuje zadania z zakresu rehabilitacji zawodowej, społecznej i leczniczej.

Zakład ma charakter produkcyjno-usługowy, prowadzi działalność w czterech działach:

- dział gastronomiczny
- dział krawiecki
- dział ogrodnictwa
- dział poligrafii i sitodruku.

Dział gastronomiczny jest jednym z najnowocześniejszych tego typu punktów w Kołobrzegu. Został zaprojektowany, wykonany i wyposażony w taki sposób, aby spełniał wszelkie wymogi sanitarno-epidemiologiczne i pozwolił na wdrażanie procedury HACCP. Dział gastronomiczny jest w stanie przygotować ok. 450 posiłków obiadowych dziennie. Część z nich jest wydawana na dwóch salach konsumpcyjnych mieszczących jednocześnie 90 osób. Pozostałe posiłki są dostarczane m.in. do szkół podstawowych na terenie miasta i gminy Kołobrzeg.

Dział gastronomiczny zajmuje się również realizacją zamówień związanych z organizacją przyjęć okolicznościowych na terenie zakładu oraz imprez cateringowych nawet dla 300 osób. Dzięki dobremu wyposażeniu, wysokiej jakości usług i konkurencyjności cen Zakład wygrywa przetargi i pozyskuje nowych klientów.

Dział krawiecki specjalizuje się w produkcji konfekcji pościelowej, galanterii hotelowej, obrusów, serwet, flag, a także realizacji zleceń nietypowych. Do produkcji wykorzystywany jest profesjonalny sprzęt – przemysłowe maszyny do szycia, stół prasowniczy z wytwornicą pary oraz elektryczny nóż krajaliczny. Dzięki stałej współpracy z producentami i hurtowniami tkanin dział może zaoferować bogaty wybór materiałów i wzorów oraz niskie ceny. Odbiorcami produkcji tego działu są zarówno klienci instytucjonalni jak i indywidualni.

Dział ogrodniczy wyposażony jest w podstawowy sprzęt do wykonywania prac ogrodniczych i porządkowych. Do dyspozycji jest samochód, dzięki temu możliwa jest realizacja zleceń na terenie miasta Kołobrzegu. Pracownicy tego działu mają możliwość kompleksowego obsłużenia kontrahenta: od projektu przez wykonawstwo, po utrzymanie i pielęgnację terenów zielonych. Zlecenia dla tego działu pochodzą od klientów indywidualnych, wspólnot mieszkaniowych, właścicieli hoteli i ośrodków wczasowych, a także jednostek samorządu terytorialnego.

Dział poligrafii i sitodruku wykonuje przede wszystkim prace związane z fazą prepress'u, czyli przygotowaniem do druku, a także drukiem offsetowym i fazą postpress'u, co pozwala przyjmować zlecenia na całość procesu technologicznego. Dział wyposażony jest w profesjonalny sprzęt komputerowy z legalnym i licencjonowanym oprogramowaniem, i realizuje zamówienia od wizytówek, naklejek czy etykiet po duże wydawnictwa książkowe, folderowe i gazety reklamowe. Dodatkowo dział ten proponuje usługi w zakresie nadruków reklamowych na tkaninach, kartonach i tworzywach.

Wyposażenie Zakładu Aktywności Zawodowej w najnowocześniejsze urządzenia produkcyjne pozwoliło na wprowadzenie systemów jakości i zarządzania poszczególnymi procesami produkcji oraz rzetelne, sumienne i terminowe wykonywanie powierzonych zadań.

Prowadząc działalność gospodarczą Zakład Aktywności Zawodowej w Kołobrzegu jednocześnie realizuje zadania z zakresu rehabilitacji zawodowej, społecznej i leczniczej.

Każdy pracownik niepełnosprawny rozpoczynający pracę w ZAZ został objęty programem przysposobienia zawodowego, który przebiegał w trzech etapach. Pierwszy z nich trwał od 1 do 3 miesięcy i był czasem przystosowania do nowego miejsca, nowej grupy społecznej, nowych obowiązków i zadań. Na tym etapie pracownik

niepełnosprawny był otoczony szczególną opieką terapeutyczną, aby dobrze wybrać stanowisko pracy i wspólnie z instruktorem opracować indywidualny program rehabilitacji uwzględniający możliwości psychosomatyczne, potrzeby i zainteresowania. Etap drugi, trwający ok. 6 miesięcy, był czasem nabywania i utrwalania umiejętności niezbędnych na danym stanowisku i dokonywania ewentualnych zmian. Na trzecim etapie pracownik niepełnosprawny został na stałe przypisany do konkretnego stanowiska pracy – utrwala nabyte umiejętności zawodowe i zdobywa nowe. Utwierdza on również swoją pozycję w grupie zawodowej i przejawia większą aktywność społeczną. Prowadzona w Zakładzie Aktywności Zawodowej rehabilitacja zawodowa utrzymuje status pracownika w pełnym tego słowa znaczeniu, ze wszystkimi prawami i obowiązkami wynikającymi z nawiązania stosunku pracy.

W ZAZ realizowane są również zadania z zakresu rehabilitacji społecznej zmierzające do wyrabiania zaradności osobistej niepełnosprawnych pracowników, właściwego pełnienia przez nich różnych ról społecznych i pobudzania do szeroko pojętej aktywności społecznej. Włączenie się pracowników niepełnosprawnych ZAZ w życie społeczności lokalnej wpływa nie tylko na nich osobiście, ale także kształtuje w społeczeństwie postawy i zachowania sprzyjające integracji.

Pracownicy niepełnosprawni ZAZ są objęci kompleksową opieką medyczną. W ramach rehabilitacji leczniczej realizowanej przez zakład wszyscy pracownicy mają możliwość konsultacji z trzema lekarzami – specjalistami z zakresu psychiatrii, neurologii i rehabilitacji medycznej. Zgodnie z ich zaleceniami każdy z pracowników ma indywidualny program rehabilitacji i możliwość skorzystania z różnych jego form, takich jak:

- zabiegi i ćwiczenia rehabilitacyjne,
- ćwiczenia usprawniające na sali gimnastycznej,
- ćwiczenia usprawniające w basenie,
- muzykoterapia,
- psychoterapia,
- socjoterapia,
- doradztwo zawodowe,
- turnusy rehabilitacyjne.

Praca w Zakładzie Aktywności Zawodowej w Kołobrzegu umożliwia pracownikom niepełnosprawnym rozwój intelektualny, społeczny i zawodowy, a także pozwala poczuć się pełnoprawnymi członkami społeczeństwa.

Zatrudnienie w Zakładzie Aktywności Zawodowej poprzedzone było intensywną pracą w Warsztacie Terapii Zajęciowej. 20 osób spośród uczestników WTZ uzyskało taką sprawność zawodową, że mogło podjąć pracę w ZAZ. W WTZ pozostały jednak jeszcze osoby, które zdaniem specjalistów są gotowe do podjęcia aktywności zawodowej.

W roku 2004 PSOUU Koło w Kołobrzegu podjęło działania w ramach Programu PFRON PARTNER pod hasłem: „wyszukiwanie osób niepełnosprawnych w wieku aktywności zawodowej nie pozostających w zatrudnieniu i nie zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy w celu poinformowania o możliwościach zatrudnienia lub szkolenia oraz w zależności od potrzeb udzielenia pomocy w przygotowaniu do aktywnego poszukiwania pracy”.

W ramach tego działania zatrudniono dwóch doradców zawodowych. Celem ich pracy było:

1. nawiązanie współpracy z PUP, PCPR i innymi strukturami samorządu lokalnego, placówkami pomocy społecznej, szkołami, organizacjami pozarządowymi,
2. przygotowanie standardu informacji do baz danych,
3. przygotowanie materiałów informacyjnych o procedurze rejestracji w PUP, w formie łatwej do czytania, materiałów motywacyjno-informujących dla rodziców i samych osób niepełnosprawnych intelektualnie,
4. wstępne orientacyjne rozpoznanie potrzeb na terenie powiatu,
5. utworzenie wstępnej bazy danych osób niepełnosprawnych, nie pozostających w zatrudnieniu i nie zarejestrowanych,
6. rozpoczęcie wstępnego rozpoznania rynku pracy, który mógłby dawać zatrudnienie osobom niepełnosprawnym intelektualnie,
7. w miarę możliwości doprowadzenie do rejestracji w PUP pierwszych osób,
8. rozpoznanie potrzeb co do szkoleń osób niepełnosprawnych, rodziców, zainteresowanych pracodawców.

W okresie od 1 lipca do 31 grudnia 2004 podjęto rozmowy z 129 osobami z niepełnosprawnością intelektualną oraz ich rodzicami i opiekunami. W trakcie spotkań udzielono im informacji na temat możliwości aktywności zawodowej i uzyskano dane dotyczące osób niepełnosprawnych od nich samych, jak i od ich opiekunów. Osoby z niepełnosprawnością intelektualną zostały wprowadzone do bazy danych. W trakcie

dalszych spotkań z osobami niepełnosprawnymi przedstawiono im propozycję rejestracji w Powiatowym Urzędzie Pracy. Doprowadzono do rejestracji 13 osób w Powiatowym Urzędzie Pracy w Kołobrzegu.

Prowadzono współpracę z Powiatowym Urzędem Pracy w Kołobrzegu, Starostwem Powiatowym, Miejskim Ośrodkiem Pomocy Społecznej. Zorganizowano spotkanie z kierownikami GOPS w powiecie kołobrzesckim, na którym przedstawiano informacje dotyczące możliwości aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych (m.in. przekazano foldery informacyjno-motywacyjne). Podjęto współpracę z poszczególnymi ośrodkami.

Doradcy zawodowi wspólnie z PUP zorganizowali szkolenie z zakresu „szwaczka – krawcowa”, w którym uczestniczyło 6 osób z niepełnosprawnością intelektualną z bazy danych PSOUU Koło w Kołobrzegu. Doradcy zawodowi nawiązali kontakty z potencjalnymi pracodawcami, do bazy danych wprowadzono 10 pracodawców (w tym dwie firmy zatrudniające osoby niepełnosprawne). Trzech pracodawców wyraziło chęć

współpracy w przyszłości z Polskim Stowarzyszeniem na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym Koło w Kołobrzegu. Jeden z pracodawców rozpoczął procedurę zatrudnienia dwóch osób na stanowiskach pracy w hotelu – jedna osoba jako pomoc kuchenna, druga jako pomoc pokojowej. Zatrudnienie znalazły dwie osoby niepełnosprawne intelektualnie z orzeczonym umiarkowanym stopniem. Zatrudnienie odbywa się w warunkach otwartego rynku pracy.

Przy zatrudnieniu tych osób wykorzystano praktyczne wzory zatrudnienia z roku 2001. W pierwszych dniach pracownikom towarzyszył asystent z PSOUU oraz osoby wskazane przez pracodawcę. Pierwsze dni w pracy pracownicy niepełnosprawni przeszli bez większych problemów. Spotkali się z życzliwością i pracodawcy i współpracowników.

W dalszym ciągu wszyscy pracownicy niepełnosprawni zatrudnieni w warunkach otwartego rynku są członkami PSOUU Koło w Kołobrzegu. Koło monitoruje ich pracę, pomaga rozwiązywać konkretne problemy w codziennym życiu. Pomaga i ułatwia również rehabilitację społecz-

ną. Pracownicy uczestniczą w działalności Stowarzyszenia, w spotkaniach, wyjazdach, itp.

W wyniku wyżej opisanych działań osiągnięto cel. Osoby niepełnosprawne podejmują, przy odpowiednim wsparciu, aktywność zawodową. Zatrudniono 39 osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności w ZAZ oraz 4 osoby na otwartym rynku (jedna ze znacznym i trzy z umiarkowanym). W dalszym ciągu są prowadzone działania zmierzające do zaangażowania nowych pracowników niepełnosprawnych na otwartym rynku. Zadaniem tym zajmuje się doradca zawodowy. Już w najbliższej przyszłości kolejna osoba niepełnosprawna podejmie pracę w jednym z ośrodków wczasowo-sanatoryjnych w Kołobrzegu jako pomoc pokojowej.

Prowadzenie opisanych typów aktywności zawodowej wiąże się, w końcowym etapie, z elementami organizacji zatrudnienia wspomaganego na otwartym rynku pracy. Stopniowe poznawanie środowiska pracy oraz doskonalenie czynności zawodowych powoduje, że z czasem osoba niepełnosprawna może osiągnąć samodzielność zawodową. Osiąganie coraz większej samodzielności i sprawności zawodowej poszerza możliwości realizacji pełnego, niezależnego, samodzielnego i aktywnego życia osoby niepełnosprawnej. Podstawę dla tej samodzielnej egzystencji w wymiarze szerszym niż dotychczas stwarza prowadzona w Stowarzyszeniu i w ZAZ rehabilitacja społeczna. Dotyczy ona zarówno osoby niepełnosprawnej jak również jej rodziny i środowiska, ponieważ to ich bezpośrednio będzie dotyczyć poszerzenie wymiaru samodzielności.

Dodatkowo ZAZ realizuje zadania z zakresu rehabilitacji leczniczej, zgodnie z zaleceniami lekarskimi i zapewnia fachową pomoc osobie niepełnosprawnej w zależności od rodzaju jej niepełnosprawności.

Bardzo istotny jest również fakt, że zatrudnione w ZAZ osoby niepełnosprawne wypracowują sobie świadczenia rentowe i w ten sposób aktywnie uczestniczą w zabezpieczeniu swojej przyszłości.

Korzyści wynikające z zatrudnienia osób niepełnosprawnych dotyczą nie tylko tych osób i ich najbliższych, ale także szeroko pojętej społeczności lokalnej. Widok pracujących osób niepełnosprawnych utwierdza mieszkańców naszego miasta w przekonaniu, że osoby te nie muszą być tylko kolejnymi odbiorcami różnych form pomocy społecznej, ale mogą świadomie decydować o jakości swojego życia i stanowić jeszcze jedno mocne ogniwo społeczności lokalnej.

Pomysł na przedsięwzięcie

Przez wiele lat działalności Koła Polskiego Stowarzyszenia na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym w Kołobrzegu jego członkowie zastanawiali się, jak w najlepszy sposób wypełnić lukę w rehabilitacji osób niepełnosprawnych, realizowanej na terenie miasta i powiatu kołobrzegskiego. Idealnym rozwiązaniem wydawało się stworzenie systemu kompleksowej opieki i wsparcia osób niepełnosprawnych. Działające już placówki: Ośrodek Wczesnej Interwencji, Warsztat Terapii Zajęciowej i Dom Pomocy Spo-

tecznej realizowały na wysokim poziomie zadania z zakresu rehabilitacji społecznej, leczniczej, opieki, a także elementy rehabilitacji zawodowej. Priorytetem stało się rozbudowanie działań związanych z rehabilitacją zawodową i zatrudnieniem osób niepełnosprawnych intelektualnie. Bezpośrednimi odbiorcami tego projektu miały być osoby niepełnosprawne w stopniu znacznym i umiarkowanym, gotowe do podjęcia aktywności zawodowej w wymiarze szerszym niż w WTZ. Dlatego pierwsza część systemowego przedsięwzięcia polegała na wyszukiwaniu osób niepełnosprawnych w wieku aktywności zawodowej, informowaniu o możliwości szkolenia, szkoleniu, pomocy w poszukiwaniu pracy na otwartym rynku dla części tych osób. Druga część opierała się na pomysle stworzenia i utrzymania miejsc pracy dla tej części osób niepełnosprawnych, które miały niewielkie szanse na znalezienie zatrudnienia na otwartym rynku. Optymalnym rozwiązaniem, według członków Zarządu Koła, było uruchomienie Zakładu Aktywności Zawodowej, jako sprawdzonej formy zatrudniania osób z orzeczeniem znacznego stopnia niepełnosprawności. Podstawą rozpoczęcia jakichkolwiek działań zmierzających do utworzenia takiego zakładu było dokładne przemyślenie struktury organizacyjnej i charakteru prowadzonej w nim działalności gospodarczej. Jego pomysłodawcy i twórcy mieli głęboką świadomość, że aby to przedsięwzięcie mogło zakończyć się sukcesem należało dokładnie zbadać potrzeby i możliwości lokalnego rynku, na którym nowy zakład miał się wpisać na stałe.

Okres realizacji

Od 1993 roku i trwa do dnia dzisiejszego.

Wysokość zaangażowanych środków

i źródło ich pochodzenia

<i>pochodzenie środków</i>	<i>wysokość w PLN</i>
<i>nazwa instytucji</i>	
własne	59 960, 00 zł
<i>zewnętrzne, w tym:</i>	
publiczne krajowe	1 650 830 zł

Przygotowanie do realizacji projektu

Wizję realizacji potrzeb osób niepełnosprawnych Zarząd Koła PSOUU w Kołobrzegu realizuje poprzez zatrudnienie specjalistów z wielu dziedzin: pedagogów, psychologów, rehabilitantów, terapeutów zajęciowych, instruktorów zawodu, doradców zawodowych. Wszyscy zatrudnieni pracownicy posiadają kwalifikacje do pracy z osobami niepełnosprawnymi, stale podnoszą poziom swojej wiedzy i umiejętności poprzez udział w różnego rodzaju kursach. Kadra zarządzająca, w imieniu Zarządu Koła, odbywała praktyki w Niemczech i we Francji, których celem było obserwowanie systemu rehabilitacji zawodowej w tych krajach. Wizja rehabilitacji zawodowej przyjęta do realizacji w Kołobrzegu jest wynikiem wspólnych dyskusji i przemyśleń Zarządu i kadry.

Rozpoczęcie działań związanych z projektem poprzedziły spotkania z terapeutami WTZ i rodzicami uczestników. Osiągnięto kompromis i wypracowano wspólny kierunek działań. Przeorientowano pracę WTZ pod kątem nowych zadań i nowych potrzeb. Do koordynowania projektem wyznaczono dwie osoby spośród pracowników Stowarzyszenia. Pozostałym pracownikom wyznaczono zadania szczegółowe, zgodnie z ich kwalifikacjami i możliwościami. Projekt był realizowany na bazie lokalowej i zaplecza technicznym PSOUU w Kołobrzegu.

Obszar, na którym przedsięwzięcie

było realizowane

województwo	– Zachodniopomorskie
powiat	– Kołobrzegi
gmina	– Kołobrzeg
miejsowość	– Kołobrzeg

Charakterystyka osób niepełnosprawnych.

a)

<i>stopień niepełnosprawności</i>	<i>liczba osób</i>
umiarkowany	83
znaczny	93

b)

<i>rodzaj niepełnosprawności</i>	<i>liczba osób</i>
upośledzenie umysłowe	154
choroba psychiczna	6
niepełnosprawność narządu ruchu	7
inne	9

c)

<i>Sytuacja zawodowa osoby przed udziałem w przedsięwzięciu</i>	<i>liczba osób</i>
pracująca, w tym:	0
zatrudniona	0
zagrożona utratą zatrudnienia	0
pracująca na własny rachunek	0
niepracująca, w tym:	176
wolontariusz	0
ucząca lub szkoląca się	73
zarejestrowana w Powiatowym Urzędzie Pracy jako bezrobotna	11
zarejestrowana w Powiatowym Urzędzie Pracy jako poszukująca pracy	0
bierna zawodowo	86

W powiecie kołobrzesckim dotychczas nie były realizowane żadne przedsięwzięcia stwarzające możliwość podjęcia stałej pracy przez osoby niepełnosprawne w stopniu znacznym i umiarkowanym. Miejskowy rynek pracy jest bardzo ubogi w oferty zatrudnienia, tym bardziej w oferty dla osób niepełnosprawnych. Szczególnie trudne jest znalezienie pracy dla osoby z niepełnosprawnością intelektualną. Dodając do tego niską zaradność życiową – odnalezienie się takiej osoby w charakterze pracownika staje się prawie nierealne. Osoby niepełnosprawne pozostawały w większości bierne zawodowo. Zarówno im, jak i ich rodzinom i opiekunom brakowało świadomości praw wynikających z możliwości realizacji potrzeb zawodowych. Osoby te nie były zarejestrowane w urzędach pracy, nie korzystały z praw przysługujących osobom zarejestrowanym w PUP, nie korzystały ze szkoleń i staży. Brak świadomości u osób niepełnosprawnych i ich opiekunów powodował, że zarówno one jak i reszta społeczeństwa uznawała, że są niezdolne do podjęcia pracy. W konsekwencji brak było bazy danych osób niepełnosprawnych w wieku aktywności zawodowej i brak oferty zatrudnienia dla tych osób.

Biorąc pod uwagę określoną sytuację na lokalnym rynku pracy i taki stan świadomości społeczeństwa, działania o charakterze doradztwa zawodowego i utworzenie ZAZ były jedyną możliwością na uzyskanie i utrzymanie pracy przez tak liczną grupę osób o znacznie zmniejszonej ogólnej wydajności, skłonnościach do szybszego męczenia się i zakłóceniach w opanowaniu niezbędnego rytmu pracy.

Uzasadnienie potrzeby realizacji przedsięwzięcia

Działania podjęte przez PSOUU Koło w Kołobrzegu było spowodowane potrzebą zapełnienia luki w systemie rehabilitacji osób niepełnosprawnych. Utworzenie i prowadzenie Zakładu Aktywności Zawodowej, doradztwo zawodowe, poszukiwanie miejsc pracy i zatrudnianie osób niepełnosprawnych na otwartym rynku – to budowanie kompleksowego systemu opieki nad osobami niepełnosprawnymi intelektualnie w zakresie rehabilitacji zawodowej.

Sposób rekrutacji uczestników

Przed rozpoczęciem realizacji zadania aktywność osób niepełnosprawnych ograniczała się do uczestnictwa w terapii zajęciowej prowadzonej przez WTZ. Pozostała część pozostawała bierna zawodowo.

Uruchomienie Zakładu Aktywności Zawodowej było etapem uzupełniania systemu opieki nad osobami niepełnosprawnymi intelektualnie. Blisko połowę przyszłych pracowników Zakładu Aktywności Zawodowej wyłoniono z grupy najlepiej funkcjonujących i przejawiających predyspozycje do podjęcia aktywności zawodowej uczestników WTZ.

Pozostałych kandydatów na pracowników ZAZ poszukiwano przy pomocy innych stowarzyszeń i fundacji zrzeszających osoby niepełnosprawne, a także Powiatowego Urzędu Pracy.

Zamieszczono w lokalnej prasie i telewizji ogłoszenia o tworzeniu ZAZ i poszukiwaniu osób z orzeczeniem znacznego stopnia niepełnosprawności chętnych do podjęcia pracy.

Pracownicy niepełnosprawni na otwarty rynek byli kwalifikowani przez Radę Programową Warsztatu Terapii Zajęciowej spośród uczestników o najlepszych predyspozycjach zawodowych.

Monitoring uczestników

po zakończonym przedsięwzięciu

Przedsięwzięcie jest kontynuowane, a jego uczestnicy są na bieżąco monitorowani. W Zakła-

dzie Aktywności Zawodowej efekty prowadzonej rehabilitacji zawodowej są oceniane raz w roku.

Kontynuacja przedsięwzięcia

Zakład Aktywności Zawodowej w Kołobrzegu prowadzi działalność nieprzerwanie. Zmienia się jedynie i modyfikuje zakres oraz forma usług i produkcji, którą dostosowuje się do potrzeb lokalnego rynku. Osoby zatrudnione na otwartym rynku kontynuują pracę, dwie z nich otrzymały umowy o pracę na czas nieokreślony. Stworzona baza danych o osobach niepełnosprawnych i ich potrzebach jest na bieżąco uaktualniana. Podejmowane są działania zmierzające do organizowania wspólnie z Powiatowym Urzędem Pracy szkoleń, praktyk i innych form aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych.

Napotkane problemy i sposoby ich rozwiązywania

• w trakcie planowania

<i>problem</i>	<i>sposób rozwiązania</i>
Określenie profilu prowadzonej działalności gospodarczej w ZAZ.	Badania potrzeb lokalnego rynku, zbieranie listów intencyjnych od firm zainteresowanych współpracą.

• w trakcie realizacji

<i>problem</i>	<i>sposób rozwiązania</i>
Znalezienie 35 osób z orzeczeniem znacznego stopnia niepełnosprawności, chętnych do podjęcia pracy w ZAZ.	Wykazanie korzyści z zatrudnienia w ZAZ
Stereotypy funkcjonujące w społeczeństwie.	Przełamywanie stereotypów poprzez spotkania z osobami niepełnosprawnymi intelektualnie.
Niska świadomość osób niepełnosprawnych i ich rodzin w zakresie możliwości podjęcia aktywności zawodowej.	Uświadomienie praw osób niepełnosprawnych w zakresie zatrudnienia.

Wspieranie osób z niepełnosprawnością intelektualną

**Polskie Stowarzyszenie
na Rzecz Osób
z Upośledzeniem Umysłowym
Zarząd Główny**

02-639 Warszawa
ul. Głogowa 2B
tel./fax (22) 848 82 60, 646 03 14, 848 61 62
e-mail: zg@psouu.org.pl
www.psouu.org.pl

Rys historyczny

W 1963 roku z inicjatywy rodziców osób upośledzonych umysłowo w Warszawie, powstał Komitet Pomocy Dzieciom Specjalnej Troski i koła terenowe o tej samej nazwie, które rozpoczęły działalność przy Towarzystwie Przyjaciół Dzieci. Władze odmówiły wówczas rejestracji osobnego stowarzyszenia uznając, iż upośledzenie umysłowe jest wstydliwą dla socjalizmu patologią. Rodzice od początku wyrażali chęć budowania całościowego programu rehabilitacji, edukacji i integracji, co znalazło swój wyraz w przyjętym logo i hasle: „Otwórzmy przed nimi życie” – używanymi niezmiennie do dzisiaj.

W 1970 r. Komitet Pomocy Dzieciom Specjalnej Troski jako ogólnopolska reprezentacja rodziców został przyjęty do Międzynarodowej Ligi Stowarzyszeń na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym (ILSMH – obecnie Inclusion International).

W 1991 roku Komitet i Koła PDST oddzieliły się od TPD rejestrując w sądzie pozarządową, niedochodową, samopomocową organizację o nazwie Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym (PSOUU).

Przez 43 lata działalności rodzice zbudowali zarys systemu służb: wczesnej interwencji, kompleksowego wspierania rozwoju, rehabilitacji, edukacji, przygotowania do pracy, pracy, mieszkalnictwa chronionego i wspierania umożliwiającego niezależne życie w integracji, udziału w kulturze dla osób z niepełnosprawnością intelektualną.

W ostatnim okresie, podążając za trendami światowymi, Stowarzyszenie tworzy takie warunki, aby osoby z niepełnosprawnością intelektualną same reprezentowały swoje interesy, aby same upominały się o swoje prawa. Ta forma nosi nazwę *selfadvokatury* i wymaga szkoleń, treningów i wspierania.

Stowarzyszenie wywalczyło m.in. prawo do edukacji dla dzieci głęboko upośledzonych. Obecnie działa w 130 kołach terenowych i prowadzi ponad 300 placówek o zróżnicowanych programach dla dzieci, młodzieży, dorosłych i osób starszych.

Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym stale wypracowuje nowe rozwiązania. W tej chwili inicjatywy koncepcyjne i pilotażowe Stowarzyszenia poświęcone są pracy i pośrednictwu pracy w szerokim rozumieniu.

Cel przedsięwzięcia

Celem strategicznym była wstępna aktywizacja zawodowa osób z niepełnosprawnością intelektualną, które są biernie zawodowo, nie są zarejestrowane w PUP jako osoby bezrobotne lub poszukujące pracy i otrzymują rentę socjalną.

Opis przedsięwzięcia

Przedsięwzięcie polegało na rozwinięciu takich działań, które w sposób kompleksowy „obsłużyłyby” osobę głębiej niepełnosprawną intelektualnie, również ze sprzężonymi kalectwami. Działania miały być skutecznie przeprowadzone – to znaczy od przełamania bierności osoby niepełnosprawnej do jej zatrudnienia i zaistnienia w roli pracownika. Aby cel strategiczny został osiągnięty, działania musiały być skierowane nie tylko do osoby niepełnosprawnej, ale również do rodziców i opiekunów osoby niepełnosprawnej, do personelu placówek i organizatorów szkoleń, z których korzysta, do pracodawców i środowiska pracy. W tym celu utworzono, w 2005 r., Centra Aktywnego Pośrednictwa Pracy (CAPP), w czterech miastach i powiatach – Bytom, Jarosław, Warszawa, Zakopane. W każdym z nich zatrudniono doradców zawodowych. Zadaniem personelu było:

1. nawiązanie współpracy z PUP, PCPR, innymi strukturami samorządu lokalnego, placówkami pomocy społecznej, szkołami, organizacjami pozarządowymi itp.,
2. przygotowanie standardu informacji do bazy danych,
3. przygotowanie standardów informacyjnych o procedurze rejestracji w PUP, w formie łatwej do czytania (*easy-to-read*), materiałów informacyjno-motywujących dla rodziców i samych osób z niepełnosprawnością intelektualną,
4. wstępne rozpoznanie potrzeb na terenie miast objętych działaniem kół,
5. utworzenie wstępnej bazy danych osób niepełnosprawnych, które nie pracują i nie są zarejestrowane jako poszukujące pracy,
6. informowanie i doradzanie rodzicom,
7. rozpoczęcie wstępnego rozpoznawania rynku pracy, który mógłby dawać zatrudnienie osobom głębiej niepełnosprawnym intelektualnie,
8. w miarę możliwości doprowadzenie do rejestracji w PUP pierwszych osób,
9. rozpoznanie potrzeb ustalających profil

szkoleń osób niepełnosprawnych, rodziców, zainteresowanych pracodawców,

10. szukanie możliwości szkoleniowych dla zewidencjonowanych osób niepełnosprawnych i wspieranie ich w korzystaniu ze szkoleń,

11. nawiązanie kontaktu z pracodawcami celem promowania zatrudnienia osób z niepełnosprawnością intelektualną, promowanie konkretnych osób, pomoc pracodawcom w skonstruowaniu stanowiska pracy zgodnie z potrzebami konkretnej osoby niepełnosprawnej.

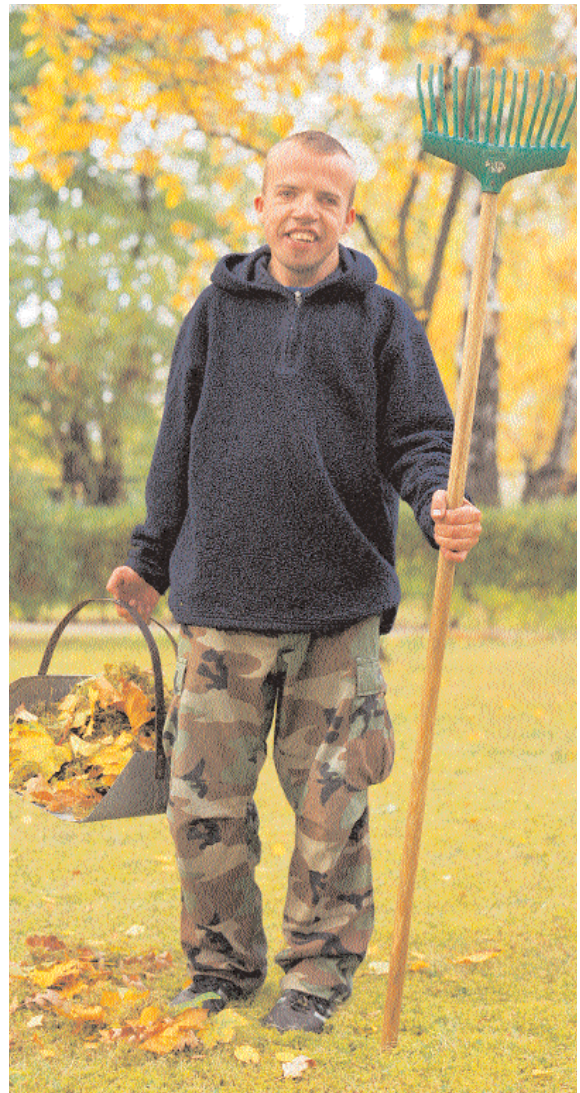
Wymienione działania pozwoliły na aktywizację osób niepełnosprawnych.

Realizacja przedsięwzięcia umożliwiła zarówno wzmocnienie struktury Stowarzyszenia oraz rozszerzenie działalności statutowej o aktywizację zawodową osób z niepełnosprawnością intelektualną, jak i wypracowanie metodologii działań.

Każde CAPP miało wypracowywać własne techniki na wskazanych obszarach, choć ogólne zasady zostały ujednoczone (np. potrzeba kontaktów indywidualnych na równi z grupowymi, ciągłość i powtarzalność oddziaływań, stosowanie wizualizacji i konkretności dla lepszego zrozumienia i zapamiętania – np. ulotki, szczególnie wnikliwa praca z rodzicami jako potencjalnym, najsilniej działającym czynnikiem motywującym lub hamującym oraz z pracodawcami, aby zmienić ich negatywne postawy, itd.). Efekty zamierzenia postanowiono ujmować liczbowo.

Pomysł na przedsięwzięcie

Pomysł przedsięwzięcia wynikał z konstatacji, iż osoby z niepełnosprawnością intelektualną, korzystające przez wiele lat z różnych form rehabilitacji prowadzonej przez PSOUU nie tylko nie znajdują pracy, ale nawet nie podejmują w tym kierunku wysiłków. Powstała potrzeba obalania stereotypów postrzegania osób z niepełnosprawnością intelektualną, zwłaszcza w znacznym stopniu, jako niezdolnych do pracy. Stereotyp ten, wyjątkowo silnie zakorzeniony, zakłada, że niczego się one nie nauczą i nie są zdolne do odpowiedzialności. Skutkiem takiego podejścia jest występowanie prawie całkowitej w tej grupie bezczynności i zależności. Do tego dochodzą niemalże powszechna nadopiekuńczość rodziców, brak dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnością intelektualną instytucji i instrumentów rynku pracy, prawne bariery o charakte-

rze dyskryminacyjnym. Zatem prawie żadna osoba niepełnosprawna z problemami intelektualnymi nie osiągnie sukcesu zawodowego, rozumianego choćby jako prosta praca.

Mając dobrze zidentyfikowane potrzeby osób niepełnosprawnych oraz świadomość braków różnych form wsparcia na drodze do zatrudnienia, PSOUU podejmuje kolejno różne próby na tym polu. W roku 1997 PSOUU wprowadziło do Ustawy o rehabilitacji społecznej i zawodowej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych zakłady aktywizacji zawodowej. PSOUU prowadzi z powodzeniem trzy: w Kołobrzegu, Rymanowie oraz w Stargardzie Szczecińskim. Niestety, w tej formie zatrudnienia miejsc przybywa bardzo powoli. Jednocześnie w Stanach Zjednoczonych oraz Europie rozwija się zatrudnienie wspomagane na otwartym rynku pracy, które jest specjalnie promowane

przez UE i ILO, jako najbardziej integrujące oraz niedrogie. Aby zrobić krok w stronę zatrudnienia wspomaganego trzeba stworzyć sieć struktur świadczących informacje, wsparcie, doradztwo, szkolenia i inne usługi, współpracujących z pracodawcami w rozumieniu pośrednictwa i podejmujących inne działania, aby osobę ze znacznym stopniem niepełnosprawności intelektualnej zmotywować i przygotować do pracy, znaleźć dla niej miejsce pracy oraz pomóc, by się w niej utrzymała. Potrzebne są działania od preorientacji zawodowej przez diagnozę, poradnictwo zawodowe, szkole-

nia, aktywne pośrednictwo pracy, współpracę z pracodawcą i z rodzicami, by sprzyjali aktywizacji ich dziecka, do wprowadzenia na stanowisko pracy i do środowiska pracy oraz szkolenie na stanowisku, a także monitorowanie.

Na bazie tej wiedzy PSOUU powstał projekt utworzenia w roku 2005 pilotażowego modelu Centrum Aktywnego Pośrednictwa Pracy (CAPP) w kilku kołach PSOUU. Działanie to poprzedzono rozpoznawczo, w roku 2004, programem wyszukiwania osób niepełnosprawnych w wieku aktywności zawodowej, niepozostających w zatrudnie-

niu i nie zarejestrowanych w PUP, w celu poinformowania ich o możliwości zatrudnienia lub szkolenia oraz, w zależności od potrzeb, udzielania pomocy w przygotowaniu do aktywnego poszukiwania pracy.

Oba działania były możliwe dzięki programowi PARTNER.

Okres realizacji

Przedsięwzięcie było realizowane w okresie od 1 stycznia 2005 r. do 31 grudnia 2005 roku.

Wysokość zaangażowanych środków

i źródło ich finansowania

75.984,00 PLN – wkład własny Polskiego Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym oraz

303.936,00 PLN – dofinansowanie z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (Program PARTNER).

Przygotowanie do realizacji

przedsięwzięcia

- Opracowanie przez Zarząd Główny PSOUU standardowych działań koniecznych do rozwijania aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnością intelektualną i wdrożenie ich podczas realizacji programu PARTNER w 2004 r. przez kilka kół terenowych.

- Przygotowanie i wydanie publikacji będącej poradnikiem dla osób niepełnosprawnych i ich rodziców wraz z przykładami rozmów z osobą niepełnosprawną, rodzicami i pracodawcą pt.: „Dlaczego dobrze jest pracować“.

- Publikowanie wydawnictw zagranicznych organizacji działających na rzecz osób z niepełnosprawnością intelektualną na temat zatrudnienia i rozpowszechnianie ich wśród kół terenowych PSOUU.

- Wykonanie i rozpowszechnianie filmów instruktażowych pokazujących pracę osób z niepełnosprawnością intelektualną na otwartym rynku i w ZAZ, służących jako informacja i przykłady dobrych praktyk dla rodziców, profesjonalistów

i dla pracodawców (dofinansowanie z programu PARTNER).

- Publikowanie w czasopiśmie „Społeczeństwo dla Wszystkich” dobrych przykładów zatrudniania osób z niepełnosprawnością intelektualną w różnych miastach przez koła terenowe PSOUU.

- Nawiązanie współpracy z konkretnym pracodawcą i przygotowywanie go do zatrudniania osób z niepełnosprawnością intelektualną zapoczątkowane w roku 1998; udział pracodawcy jako partnera w międzynarodowym projekcie w ramach projektu Leonardo da Vinci w roku 2004, uwieńczony sukcesem w postaci zatrudnienia dwóch osób w ramach umowy o pracę w 2006 r. i podjęcie praktyki przez trzecią osobę.

Obszar, na którym przedsięwzięcie było realizowane

Województwo	Powiat	Gmina	Miejscowość
śląskie	Bytom	Bytom	Bytom
podkarpackie	jarosławski	Jarosław	Jarosław
mazowieckie	Warszawa	Warszawa	Warszawa
małopolskie	tatrzański	Zakopane	Zakopane

Charakterystyka osób niepełnosprawnych

a)

stopień niepełnosprawności	liczba osób
umiarkowany	196
znaczny	222

b)

rodzaj niepełnosprawności	liczba osób
niepełnosprawność intelektualna	528
sprężone, ciężkie niepełnosprawności	

c)

Sytuacja zawodowa osoby przed udziałem w przedsięwzięciu	liczba osób
zarejestrowana w Powiatowym Urzędzie Pracy	528

Uzasadnienie potrzeby realizacji przedsięwzięcia

Totalne wykluczenie z rynku pracy osób z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym i znacznym, przy jednoczesnym, obserwowanym w Warsztatach Terapii Zajęciowej, ciągłym postępie w osiąganiu przez osoby niepełnosprawne gotowości do pracy, coraz silniej motywowało nas do szukania dróg i metod wyjścia z impasu. Było to tym ważniejsze, że osoby przygotowane do pracy, gdy przez dłuższy czas nie mogły się w niej realizować, zaczynały się cofać w rozwoju i tracić zdobyte już umiejętności. Ponadto uważamy, że coraz silniej werbalizowana polityka państwa nastawiona na potrzebę aktywizacji zawodowej obywateli nie powinna pomijać osób z niepełnosprawnością intelektualną. Aby osiągnąć pozytywny rezultat należało zdiagnozować słabe strony istniejącego systemu aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnością intelektualną (lub stwierdzić jego brak) oraz wskazać rozwiązania lepsze, bardziej kompleksowe, skuteczniejsze. Naszym celem było wypracowanie kompleksowego modelu usług aktywizujących, odpowiadającego specyfice potrzeb osób głębiej niepełnosprawnych intelektualnie, zwłaszcza: nieumiejętności samodzielnego poruszania się w obszarach instytucji rynku pracy, trudności komunikacyjnych, bardzo ograniczonej samoorientacji zawodowej, powolnemu uczeniu się, słabej umiejętności czytania i pisania, ograniczonych zasobów umiejętności życia codziennego, braku doświadczeń w pracy i współpracy, częstych postaw lękowych i niezaradności ogólnej, a także łatwości zniechęcania się. Doświadczenia całkowicie potwierdziły nasze przewidywania. Dobrane rodzaje usług oraz ich metody były skuteczne i należy je rozwijać. Obecnie nie ma wśród licznych instytucji rynku pracy takich, które skutecznie zaspokajając potrzeby osób głębiej niepełnosprawnych intelektualnie doprowadziłyby do podejmowania i utrzymywania przez nie pracy.

Sposób rekrutacji uczestników

Beneficjenci do Centrum Aktywnego Pośrednictwa Pracy w Bytomiu, Jarosławiu, Zakopanem i Warszawie byli rekrutowani spośród osób z nie-

pełnosprawnością intelektualną, które nie były zatrudnione i nie były zarejestrowane w PUP, oraz tych, które na co dzień uczestniczą w Warsztatach Terapii Zajęciowej, jak również ci, którzy mieszkają na obszarze funkcjonowania Miejskiego i Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej i nie korzystają z żadnej formy rehabilitacji. Skuteczną metodą rekrutacji osób spoza naszych placówek było zachęcanie do udziału w przedsięwzięciu poprzez upowszechnianie dobrych przykładów, które przyniosły wymierny sukces.

Informacje do bazy danych pochodziły od samych niepełnosprawnych, ich rodziców, opiekunów oraz od terapeutów. Uzyskaliśmy je przeprowadzając wywiady środowiskowe w kontakcie indywidualnym lub poprzez rozmowy telefoniczne.

Gdy mieliśmy sprecyzowaną grupę beneficjentów, do których docieraliśmy indywidualnie – upowszechnialiśmy informacje o przedsięwzięciu, jego walorach, kolejnych etapach realizacji i efektach. Działaniami promocyjnymi były:

- broszury, plakaty, ulotki oraz inne materiały drukowane, przedstawiające informacje o projekcie, jego założeniach i celach, korzyściach wynikających z uczestnictwa w przedsięwzięciu. Informacje były kierowane do potencjalnych uczestników, ich opiekunów, terapeutów jak również do instytucji rynku pracy i instytucji dialogu społecznego;

- informacje o aktualnie realizowanym projekcie na stronie internetowej koła.

Monitoring uczestników

po zakończeniu przedsięwzięcia

Utrzymywano stały kontakt z osobami niepełnosprawnymi, które już uczestniczyły w przed-

sięwzięciu, ale nie zostały zatrudnione oraz z tymi, którzy podpisali umowy o pracę. Na bieżąco prowadzono analizę i rozmowy z beneficjentem. Utrzymywano też stały kontakt z pracodawcą i współpracownikami, aby służyć im pomocą i wsparciem, a także prowadzono stałą współpracę z rodzicami.

Czy przedsięwzięcie

jest kontynuowane

Rezultaty uzyskane w trakcie realizacji przedsięwzięcia są wykorzystane i rozwijane w kolejnych, nowych działaniach podejmowanych przez Zarząd Główny i koła terenowe PSOUU w roku 2006 m.in. takich jak:

- Realizacja Programu PARTNER przez siedem kół terenowych PSOUU pt.: „Prowadzenie kampanii informacyjnej wśród osób z niepełnosprawnością intelektualną w wieku aktywności zawodowej mającej na celu poinformowanie o możliwościach zatrudnienia lub szkolenia oraz, w zależności od potrzeb, udzielanie odpowiedniej pomocy w przygotowywaniu do aktywnego poszukiwania pracy“.

- Wykorzystanie pomysłu przy opracowywaniu kolejnych przedsięwzięć, takich jak budowanie i rozwijanie nowych służb w postaci ośrodków wspierania osób z niepełnosprawnością intelektualną w aktywizacji społecznej i zawodowej, tzw. Centrów Doradztwa Zawodowego i Wspierania Osób z Niepełnosprawnością Intelektualną: „Centrum DZWONI” w projekcie w ramach działania 1.4.SPO RZL. Będą one kontynuowane w trzech kołach terenowych PSOUU: w Bytomiu, Warszawie i Zgierzu.

- Kontynuacja działania w formie Agencji Zatrudnienia Wspomaganego w Zakopanem w ramach realizacji projektu z EFS przez koło terenowe PSOUU w Zakopanem.

- Aktywna kontynuacja wcześniejszych zadań realizowanych w Programie PARTNER podejmowanych w zakresie aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnością intelektualną. Budowanie nieformalnych działań wsparcia, poradnictwa, doradztwa, pośrednictwa, wyszukiwania pracodawców – rozwijanych wokół placówek dla dorosłych osób z niepełnosprawnością intelektualną w kołach terenowych PSOUU w Głogowie, Poznaniu, Tarnobrzegu i innych.

Napotkane problemy i sposoby ich rozwiązywania

<p>• w trakcie planowania</p> <p><i>Problem</i></p>	<p><i>sposób rozwiązania</i></p>
<p>Brak dostatecznego rozeznania w sytuacji osób biernych zawodowych w danym środowisku, jak również trudności, jakie wyłonią się przy próbie aktywizacji zawodowej.</p>	<p>Przygotowanie się do aktywnej postawy wobec trudności, zwłaszcza przez indywidualne docieranie i przekonywanie.</p>
<p>• w trakcie realizacji</p>	
<p>1. Niechęć rodziców do rejestracji swoich dorosłych dzieci w urzędach pracy. Główne argumenty przeciw to: obawa przed utratą świadczeń socjalnych przez osoby zarejestrowane, bądź też przeświadczenie, że ich dorosłe dzieci nie nadają się do pracy, z różnych powodów.</p>	<p>Indywidualne spotkania, jak również grupowe szkolenia skierowane do rodziców, na których zostali poinformowani o korzyściach, jakie niesie za sobą rejestracja osoby niepełnosprawnej intelektualnie jako poszukującej pracy. Wyraźnie też zostało podkreślone, że taka rejestracja nie prowadzi do utraty jakichkolwiek świadczeń pobieranych przez osobę niepełnosprawną, może jedynie przynieść wymierne korzyści w postaci szkoleń finansowanych przez urząd. W przypadku drugiego argumentu (tj. braku wiary w możliwości dorosłych osób niepełnosprawnych), kontakty z rodzicami były ponawiane, wymagały też argumentów w formie wizualnego prezentowania dobrych praktyk.</p>
<p>2. Trudność zgrania w czasie momentu zakończenia przygotowania do pracy z gotowością pracodawcy do zatrudnienia (posiadanie etatu) oraz spełnienia wszystkich formalnych warunków przez osobę niepełnosprawną (badanie lekarskie, skierowanie, itp.).</p>	<p>Podjęliśmy działania dwutorowo: po pierwsze jesteśmy w stałym kontakcie z pracodawcą i staramy się „trzymać rękę na pulsie” w sprawie zatrudnienia naszych beneficjentów. Po drugie kontaktujemy się z rodzicami i samym beneficjentem informując ich na bieżąco o postępach przedsięwzięcia. Poza tym ustaliliśmy z pracodawcą (na prośbę rodziców oraz samych osób niepełnosprawnych), że do czasu podpisania umowy, nasi beneficjenci będą mogli nadal kontynuować praktykę w zakładzie pracy.</p>
<p>3. Obawy rodziców przed utratą świadczeń w przypadku podjęcia pracy przez osoby niepełnosprawne intelektualnie. Brak wiary w możliwości swoich dzieci jako potencjalnych pracowników.</p>	<p>Prowadzenie kampanii informacyjnej skierowanej do rodziców, która miała na celu rozwianie ich obaw poprzez udzielenie rzetelnej informacji dotyczącej wpływu zatrudnienia na świadczenia socjalne beneficjenta i zalet działań aktywizujących zawodowo ze względu na osiągnięcie zabezpieczenia socjalnego, znacznego rozwoju usamodzielnienia się tej osoby, bez ryzyka pogorszenia jej sytuacji materialnej i komplikowania relacji w otoczeniu rodzinnym. Prowadziliśmy rozmowy indywidualne i spotkania grupowe. Mamy zamiar wydać folder, gdzie zamieścimy informacje, ile osoba niepełnosprawna może zarobić – nie tracąc świadczeń socjalnych.</p>
<p>4. Obawy pracodawców przed zatrudnieniem osób z niepełnosprawnością intelektualną. Wynika to z braku jakiegokolwiek styczności z takim pracownikiem i niezajomości jego możliwości zawodowych.</p>	<p>Prowadzenie działań promujących osoby niepełnosprawne intelektualnie jako dobrych pracowników. Zachęcanie pracodawców do organizowania praktyk zawodowych w zakładach pracy, co ułatwi pracodawcy i samej osobie niepełnosprawnej podjęcie decyzji o późniejszym zatrudnieniu. Udzielanie pomocy pracodawcom w wygenerowaniu odpowiedniego stanowiska pracy oraz wprowadzeniu osoby z niepełnosprawnością intelektualną na to stanowisko; pomoc we wzajemnych relacjach.</p>

***Infostradą do e-pracy
– zwiększanie zatrudnienia osób
ze znacznym i umiarkowanym stopniem
niepełnosprawności w zawodach
informatycznych z wykorzystaniem
nauczania na odległość***

**Fundacja
Fuga Mundi**

20-007 Lublin
ul. Peowiaków 12
tel. (081) 534 82 90
fax (081) 534 82 95
e-mail: ffm@ffm.pl
www.ffc.pl

Rys historyczny organizacji

Fundacja Fuga Mundi jest organizacją pozarządową pożytku publicznego. Została utworzona w 1995 r. z inicjatywy osób niepełnosprawnych.

Celem Fundacji jest wyrównywanie szans osobom niepełnosprawnym i osobom należącym do grup dyskryminowanych i wykluczonych społecznie oraz pomoc ich rodzinom poprzez prowadzenie kompleksowej rehabilitacji, zgodnej z najnowszymi standardami krajowymi i międzynarodowymi.

Fundacja współpracuje z administracją publiczną. M.in. na zamówienie Urzędu Marszałkowskiego w 2000 r. w Fundacji powstały dwa programy: Infostrada bez Barier i Asystent Osoby Niepełnosprawnej, wpisane do Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego. Przedstawiciele Fundacji są członkami Wojewódzkiej i Powiatowej Społecznej Rady ds. Osób Niepełnosprawnych. Fundacja współpracuje z innymi organizacjami pozarządowymi z całego województwa lubelskiego. Jest członkiem Forum Lubelskich Organizacji Pozarządowych.

Fundacja Fuga Mundi pomyślnie zrealizowała szereg projektów, finansowanych z różnych źródeł.

Cel przedsięwzięcia

Głównym celem przedsięwzięcia było podniesienie kwalifikacji informatycznych osób ze znacznym i umiarkowanym stopniem niepełno-

sprawności, w tym zamieszkałych w małych miasteczkach i na obszarach wiejskich oraz zwiększenie zatrudnienia tych osób na rynku pracy w formie pracy najemnej lub rozpoczęcia własnej działalności gospodarczej.

Opis przedsięwzięcia

W ramach przedsięwzięcia podjęto trzy główne działania:

1) Utworzenie agencji zatrudnienia dla osób niepełnosprawnych.

2) Przeprowadzenie szkolenia w formie stacjonarnej i nauczania na odległość w zakresie umiejętności informatycznych, poszukiwanych na rynku pracy.

3) Wprowadzenie uczestników przedsięwzięcia na rynek pracy (zorganizowano praktyki i staże zawodowe, miejsca pracy).

Proces nauczania obejmował łącznie 500 godzin szkoleń, w tym:

- 400 godzin szkoleń informatycznych: 200 godz. w formie nauczania na odległość, 200 godz. w formie nauczania tradycyjnego.
- 50 godzin treningu psychologicznego pn. „kurs inspiracji” – dla każdego z uczestników został przygotowany indywidualny plan działania na rynku pracy.
- 50 godzin szkolenia z podstaw prowadzenia działalności gospodarczej.

W ramach utworzonej agencji zatrudnienia

zostały zorganizowane trzymiesięczne staże pracy dla 12 najlepszych uczestników procesu kształcenia. Staże były okazją do nabycia doświadczenia na stanowisku pracy, ale również znacznie zwiększyły prawdopodobieństwo zatrudnienia tych osób. Staże były formą nagrody za osiągnięte wyniki. Trzy miesiące stażu zawodowego to czas na stworzenie kapitału doświadczenia pracowniczego, wykazanie się zdobytymi umiejętnościami, zapoznanie się z oczekiwaniami pracodawców, wreszcie zdobycie zatrudnienia lub założenie własnej firmy.

Pomysł na przedsięwzięcie

Zrealizowany projekt był kontynuacją wieloletniej działalności Fundacji w zakresie integracji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych. Od początku istnienia Fundacji prowadzimy szkolenia i kursy zawodowe dla osób niepełnosprawnych oraz dla pracowników urzędów i instytucji działających na rzecz osób niepełnosprawnych (urzędy pracy, ośrodki pomocy społecznej, organizacje pozarządowe). Fundacja posiada wieloletnie doświadczenie w realizacji podobnych przedsięwzięć, zastosowane metody i sposób wdrażania określonych działań sprawdziły się w już zrealizowanych projektach.

Okres realizacji

30 listopada 2004 r. – 30 września 2005 r.

Wysokość zaangażowanych środków

i źródło ich pochodzenia

Pochodzenie środków	Wysokość
unijne	98.127,77 EUR
Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, PHARE 2002	
prywatne	40.000,00 PLN
Fundacja Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych ze środków Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności.	

Przygotowanie do realizacji

przedsięwzięcia

Wieloletnie doświadczenie Fundacji Fuga Mundi stanowiło swego rodzaju przygotowanie do realizacji przedsięwzięcia. Realizacja została rozpoczęta zgodnie z harmonogramem i budżetem projektu.

Obszar, na którym przedsięwzięcie

było realizowane

Projekt był realizowany w województwie lubelskim, ze szczególnym uwzględnieniem terenów małomiasteczkowych i wiejskich.

Charakterystyka osób

niepełnosprawnych

Grupa docelowa to osoby niepełnosprawne w stopniu znacznym i umiarkowanym, zwłaszcza niepełnosprawne kobiety, pozostające na bezrobociu lub poszukujące pracy. Grupę docelową tworzyły 24 osoby ze znacznym i umiarkowanym stopniem niepełnosprawności.

Osoby zgłaszające się do przedsięwzięcia musiały spełnić następujące kryteria kwalifikacyjne:

- orzeczony umiarkowany lub znaczny stopień niepełnosprawności;
- co najmniej średnie wykształcenie;
- brak przeciwwskazań do pracy przy komputerze potwierdzone opinią lekarską;
- status poszukującego pracy lub bezrobotnego stwierdzony stosownym zaświadczeniem z urzędu pracy;
- posiadanie podstawowych umiejętności obsługi komputera;
- w przypadku podobnych umiejętności informatycznych i spełnienia innych kryteriów, preferowane były osoby z obszarów małomiasteczkowych i terenów wiejskich;
- w przypadku podobnych umiejętności informatycznych i spełnienia innych kryteriów, preferowane były niepełnosprawne kobiety.

Uzasadnienie potrzeby realizacji przedsięwzięcia

Osoby niepełnosprawne należą do tzw. grupy ryzyka, którą cechuje niekorzystne położenie i dyskryminacja w zatrudnieniu. W Polsce jest 4.158 tys. osób niepełnosprawnych, z czego 2 431 tys. (tj. 58.5%) jest w wieku produkcyjnym. Większość z nich (83%) jest bierna zawodowo (*Analiza i diagnoza sytuacji osób niepełnosprawnych w Polsce, BON Warszawa 2004*). Jest to sytuacja znacznie gorsza niż w krajach UE. Wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych w wieku 20 do 64 lata w Polsce wynosi 20,8%, podczas gdy średnia UE – 40% (*Eurostat 2003*, dane z roku 2002). Osoby niepełnosprawne pierwsze wypadają z rynku pracy i ostatnie wracają, przez to są zagrożone ubóstwem i wykluczeniem społecznym.

Tylko ok. 4% osób niepełnosprawnych posiada wykształcenie wyższe – powoduje to, że

grupa ta nie posiada wykształconych liderów, również liderów organizacji pozarządowych, którzy mogliby zadbać o interesy tej grupy. W związku z niskim poziomem wykształcenia niewiele osób niepełnosprawnych piastuje odpowiedzialne i decyzyjne funkcje w administracji publicznej rządowej i samorządowej. Przekłada się to bezpośrednio na niski poziom zainteresowania problematyką osób niepełnosprawnych w samorządach lokalnych – problematyka ta traktowana jest jako ostatnia w kolejce palących problemów społecznych do rozwiązania.

Osoby niepełnosprawne przede wszystkim wymagają wsparcia w zdobyciu adekwatnych do potrzeb rynku pracy kwalifikacji oraz pomocy w wejściu na rynek pracy. Aktywność zawodowa, oprócz wymiaru ekonomicznego, posiada kapitalne znaczenie psychologiczne i społeczne. Buduje poczucie kompetencji osobistej i więzi społeczne. Kwalifikacje są głównym instrumentem aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych w gospodarce opartej na wiedzy. Natomiast kształcenie

na odległość i telepraca to formy edukacji i pracy, które w szczególności odpowiadają na potrzeby osób niepełnosprawnych ze znacznym i umiarkowanym stopniem niepełnosprawności. Kształcenie na odległość i telepraca znosi ograniczenia architektoniczne i geograficzne (zamieszkanie w małych miasteczkach i na wsiach), które znacznie obniżają aktywność osób niepełnosprawnych.

Dotychczasowy system wspierania zatrudnienia osób niepełnosprawnych wyczerpał w znacznej mierze swoje możliwości, jest relatywnie kosztowny i mało skuteczny, zwłaszcza na otwartym rynku pracy. Z usług poradnictwa zawodowego oferowanych w powiatowych urzędach pracy korzystało w 2002 roku jedynie 8,5 tys. bezrobotnych osób niepełnosprawnych (tj. 9,2% ogółu osób niepełnosprawnych zarejestrowanych w 2002 r.). Z najważniejszych dla osób niepełnosprawnych form doradztwa, tj. poradnictwa indywidualnego i badań testowych, korzystało odpowiednio 7,6% i 0,67% ogółu zarejestrowanych w 2002 r. Istnieje ogromna potrzeba stworzenia działań innowacyjnych i komplementarnych wobec istniejącego systemu. Organizacje pozarządowe osób niepełnosprawnych stanowią niewykorzystany potencjał w tym zakresie. Ustawa o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku

pracy stwarza możliwość instytucjonalnego wprowadzenia nowych podmiotów w obszar usług rynku pracy, w tym usług dla osób niepełnosprawnych.

Przedsięwzięcie odpowiadało na zidentyfikowane problemy.

Sposób rekrutacji uczestników

Przedsięwzięcie rozpoczęło się przeprowadzeniem naboru do grupy docelowej. Nabór był dwuetapowy. Został przeprowadzony przez informatyka, psychologa oraz pośrednika pracy pod kierunkiem kierownika przedsięwzięcia.

Rekrutacja prowadzona była w całym województwie lubelskim poprzez:

- urzędy pracy,
- organizacje pozarządowe,
- ośrodki pomocy społecznej, pracowników społecznych.

Nabór prowadzono w czterech głównych punktach:

- Lublin – siedziba Fundacji Fuga Mundi,
- Zamość – siedziba Powiatowego Urzędu Pracy,
- Biała Podlaska – siedziba Starostwa Powiatowego,

- Chełm – siedziba Powiatowego Urzędu Pracy.

Proces kwalifikacyjny przebiegał w dwóch etapach. Pierwszy dotyczył kwestii formalnych tj. wypełnienie arkusza personalnego, kompletowanie niezbędnych dokumentów warunkujących uczestnictwo w dalszej kwalifikacji. W drugim etapie sprawdzano wiedzę teoretyczną i praktyczne jej zastosowanie w zakresie podstawowej obsługi komputera. Zgłosiło się więcej osób niż byliśmy w stanie przyjąć. Postępowanie kwalifikacyjne pozwoliło jednak wyłonić 24 najlepsze osoby spośród 80 zgłoszeń.

Uczestnicy przedsięwzięcia zostali podzieleni na dwie grupy: lubelską i regionalną. W grupie lubelskiej znajdowały się osoby z Lublina i okolic w promieniu 40-50 km. Natomiast w grupie regionalnej – osoby z całego województwa.

Ostatnim etapem było podpisanie z wybranymi uczestnikami przedsięwzięcia umowy zobowiązującej ich do uczestnictwa w całym szkoleniu.

Monitoring uczestników

po zakończonym przedsięwzięciu

Uczestnicy są monitorowani po zakończeniu przedsięwzięcia.

Czy przedsięwzięcie

jest kontynuowane

Przedsięwzięcie jest kontynuowane w ramach projektu pt. „Mapa drogowa do pracy“, dofinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego (Działanie 1.4. SPO RZL), Programu PHARE 2003 – Aktywne formy zwalczania bezrobocia; Integracja społeczna i zawodowa grup zagrożonych wykluczeniem, dla osób prawnych nie działających dla osiągnięcia zysku lub przeznaczających zysk na cele związane z zadaniami realizowanymi przez Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości oraz Programu PFRON „PARTNER 2006 – wsparcie projektów realizowanych na rzecz osób niepełnosprawnych przez organizacje pozarządowe“.

Szczegółowe informacje – na stronie internetowej: www.praca.ffm.pl

Napotkane problemy i sposoby ich rozwiązywania

---

a) w trakcie planowania:

<i>Problem</i>	<i>Sposób rozwiązania</i>
Błędne założenia co do liczby osób chętnych do udziału w projekcie w niektórych mniejszych miastach województwa.	Dobranie osób do grup z miast, w których było więcej zgłoszeń.
Błędne założenie co do ogólnej liczby osób chętnych do udziału w przedsięwzięciu. Zakładana liczba osób chętnych 100-150.	Spośród 80 zgłoszeń wyłoniono 24 osoby zakwalifikowane do dwóch grup.
Zbyt krótki okres czasu zaplanowany na przeprowadzenie szkoleń informatycznych (duża intensywność zajęć).	Indywidualne, dodatkowe konsultacje z prowadzącymi zajęcia.

b) w trakcie realizacji:

<i>Problem</i>	<i>Sposób rozwiązania</i>
<p>Niski poziom umiejętności obsługi komputera w stopniu podstawowym reprezentowany przez osoby zainteresowane uczestnictwem w szkoleniu Infostradą do e-pracy.</p> <p>Słaba motywacja lub jej brak u części uczestników do aktywizacji zawodowej. Często objawiało się to w formie mechanizmów obronnych i negacji proponowanej im pomocy.</p> <p>Trudności związane ze zbyt krótkim czasem przeznaczonym na obszerny program szkoleń. Kursanci zgłaszali, iż program jest przepełniony wieloma trudnymi zagadnieniami, które trzeba zrealizować w krótkim czasie. Nie pozwala to na gruntowne przyswojenie zdobytej wiedzy, ponieważ rozpoczyna się następny temat.</p> <p>Na egzamin końcowy nie zgłosił się jeden z uczestników szkoleń, nie podając przyczyny. Nie odpowiadał na e-maile i telefony, odrzucił dwie propozycje praktyk zawodowych. Był negatywnym liderem grupy, powodował jej dezorganizację.</p> <p>W trakcie poszukiwania praktyk i staży wystąpiły problemy z doбором osób do większych firmach. Duża część pracodawców odmawiała przyjęcia praktykantów. Napotykanne przeszkody od strony pracodawców:</p> <ul style="list-style-type: none"> • uprzedzenia natury mentalnej, panujące stereotypy nt. osoby niepełnosprawnej, • brak wolnych miejsc pracy (wysoki wskaźnik bezrobocia w województwie lubelskim), • wysokie wymagania co do wykształcenia przyszłych pracowników • brak wiedzy na temat możliwości dofinansowania stanowiska pracy osoby niepełnosprawnej (np.: SOD) 	<p>W wyniku tego byliśmy zmuszeni obniżyć poziom wymagań, aby stworzyć pełne grupy.</p> <p>Zwiększenie usług doradczych i psychologicznych skierowanych do beneficjentów.</p> <p>Indywidualne, dodatkowe konsultacje z prowadzącymi zajęcia.</p> <p>Po wielokrotnych próbach znalezienia wspólnego rozwiązania pojawiających się trudności zrezygnowano ze współpracy z nim.</p> <p>Akcja informacyjno-promocyjna skierowana do pracodawców poprzez:</p> <ul style="list-style-type: none"> • indywidualne rozmowy z pracodawcami. • ulotki • kierowanie do wyspecjalizowanych instytucji

c) W trakcie rozliczania:

<i>Problem</i>	<i>Sposób rozwiązania</i>
Różnice kursowe – dotacja przekazywana była po kursie przelewu, rozliczyć należało według kursu wydatkowania	Konieczność pozyskania dodatkowych środków z innych źródeł

Praca dla niewidomego

Polski Związek Niewidomych Okręg Małopolski

30-393 Kraków
ul. Dr. J. Babińskiego 29 bl.23/3
tel./fax (012) 262 53 59, 262 53 14
e-mail: pzn@pzn.malopolska.pl
www.pzn.malopolska.pl

Rys historyczny PZN Okręg Małopolski

Pierwsza ogólnopolska organizacja osób niewidomych powstała w 1946 roku pod nazwą Związek Pracowników Niewidomych RP z siedzibą w Warszawie. Przewodniczącym Zarządu Głównego został dr Włodzimierz Dolański.

Oddział w Krakowie powstał wiosną 1948 z inicjatywy Zarządu Głównego. Jego organizatorem był mecenas Włodzimierz Abramowicz, a pierwszymi kierownikami pracy Jan Silhan i Włodzimierz Poleski. Na terenie województw: krakowskiego, kieleckiego i rzeszowskiego nowo powołany oddział współdziałał z organami państwowymi i samorządowymi w szkoleniu i zatrudnianiu w przemyśle osób niewidomych. Organizował akcje zaopatrywania niewidomych w odzież i żywność.

Oddział w Krakowie uruchomił jedną z pierwszych po wojnie bibliotekę brajlowską. Wynikiem działalności oddziału krakowskiego, a zwłaszcza kpt. Jana Silhana, jest także powołanie do życia w 1948 roku – krakowskiej szkoły dla dzieci ociemniałych (obecnie Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy dla Dzieci Niewidomych i Słabowidzących w Krakowie, przy ulicy Tynieckiej 7).

W czerwcu 1951 roku odbył się I Krajowy Zjazd Delegatów Związku Pracowników Niewidomych RP i Związku Ociemniałych Żołnierzy RP, na którym powołano do życia Polski Związek Niewidomych – jedyną w Polsce Ludowej organizację społeczną wszystkich osób pozbawionych wzroku.

Do 1998 roku na terenie obecnego województwa małopolskiego działały 3 okręgi PZN: w Krakowie, Tarnowie i Nowym Sączu. Okręg Krakowski zrzeszał około 2.500 inwalidów wzroku.

W wyniku reformy administracyjnej kraju, uchwałą Zarządu Głównego PZN z dniem 01.01.1999 r. powołano 16 okręgów wojewódzkich PZN (w tym Okręg Małopolski z siedzibą w Krakowie).

Osobowość prawną PZN Okręg Małopolski uzyskał po zarejestrowaniu w KRS pod numerem 0000088851 w dniu 07.11.1999 r.

PZN Okręg Małopolski zrzesza 5.625 członków (w tym około 337 dzieci do 16 roku życia i 298 podopiecznych). Działa na terenie województwa małopolskiego za pośrednictwem 25 kół PZN, jednostek terenowych.

Cel przedsięwzięcia

Celem realizacji naszego zadania było stworzenie inwalidom wzroku równych szans na rynku pracy przez doskonalenie umiejętności, podniesienie poziomu samooceny oraz zlikwidowanie bariery strachu przed kontaktem z otwartym rynkiem pracy.

Opis przedsięwzięcia

W ramach realizacji zadania w pięciu kółach PZN Okręg Małopolski (Bochnia, Kraków, Wadowice, Nowy Targ, Gorlice) zorganizowano szkolenia mające na celu stworzenie inwalidom wzroku równych szans na otwartym rynku pracy. W tym celu wybrano pięć prężnie działających zarządów terenowych Kół PZN OM, które wyraziły chęć zorganizowania na swoim terenie proponowanych szkoleń. Program szkoleń dla 20 osób w każdym kole PZN Okręg Małopolski obejmował wykład i ćwiczenia z doradcą zawodowym, rozmowy i porady z psychologiem oraz porady udzielane przez specjalistę z zakresu księgowości.

Zajęcia z psychologiem obejmowały wykład i ćwiczenia z zakresu pozytywnej autoprezentacji w rozmowie z pracodawcą; odkrywanie i rozwijanie własnych zdolności.

Program Dla Osób Poszukujących Pracy, jest programem wspomagającym programy gminne i wiąże się z kreowaniem postaw aktywnego poszukiwania pracy dla osób słabo i niedowidzących, a także niewidomych.

W poszukiwaniu ofert pracy bardzo ważne są takie umiejętności, jak: asertywność, autoprezentacja czy dbałość o poczucie własnej wartości. Poprzez ich rozwijanie zwiększa się własne szanse na rynku pracy.

Dlatego coraz większą rolę w podejściu do problematyki zatrudnienia osób z dysfunkcją wzroku odgrywa konieczność intensyfikacji działań edukacyjnych w doskonaleniu własnych potencjałów.

Celem szkolenia było nabycie umiejętności profesjonalnego prezentowania własnej osoby. W czasie szkolenia uczestnicy nauczyli się budowania pierwszego kontaktu, zapoznali się z kanonami mody biznesowej, mieli szansę rozwinąć umiejętność świadomego wykorzystywania mowy ciała, konstruowania wystąpień publicznych, argumentowania, formułowania myśli, adekwat-

nego reagowania na obiekcje i trudne pytania.

W trakcie szkolenia przeprowadzane były także indywidualne konsultacje nt. psychologicznych aspektów autoprezentacji.

Ponadto, uczestnicy szkolenia poznali zasady, którymi kierują się pracodawcy podczas doboru pracowników. W trakcie szkolenia uczestnicy poznali metody, jak praktycznie wykorzystywać skuteczne psychologiczne metody prezentacji, podczas rekrutacji.

Tematy omówione podczas szkolenia z psychologiem:

- poszukiwanie i sposoby korzystania z ofert pracy,
- poznanie własnych uzdolnień i możliwości zawodowych,
- indywidualne próby kontaktów z firmami i pracodawcami,
- asertywna przebojowość (autoprezentacja).

Przeprowadzane ćwiczenia pozwoliły uczestnikom wystąpić przed współuczestnikami zarówno w roli pracodawcy jak i pracownika. Ocena własnego wystąpienia dokonana przez pozostałych uczestników pozwalała na uświadomienie sobie i wyeliminowanie najczęściej popełnianych błędów w rozmowach na linii „pracodawca – pracownik”.

Zajęcia z doradcą zawodowym miały na celu uzyskanie wiedzy i wsparcia oraz informacji pomagających w znalezieniu pracy. Pomogły również wzmocnić motywację do zmiany swojej sytuacji zawodowej.

W oparciu o doświadczenia innych uczestników oraz zdobytą wiedzę uczestnicy sesji uczyli się, jak zwiększyć swoją skuteczność w poszukiwaniu pracy poprzez między innymi:

1. Odkrywanie własnych możliwości i umiejętności
  - identyfikacją umiejętności, mocnych i słabych stron
  - wzmocnienie przekonania, że znalezienie pracy jest możliwe
2. Zapoznanie się i praktyczne wypełnianie dokumentów aplikacyjnych
  - poznanie zasad i nabycie umiejętności pisania życiorysu zawodowego oraz listu motywacyjnego
  - próba napisania listu motywacyjnego
3. Przygotowanie i prowadzenie rozmowy kwalifikacyjnej
  - poznanie zasad prowadzenia rozmowy kwalifikacyjnej

- przygotowanie do rozmowy
- uświadomienie uczestnikom korzyści, jakie mogą osiągnąć, jeśli starannie przygotowują się do spotkania z przyszłym pracodawcą.

Zainscenizowane sceny przykładowych rozmów kwalifikacyjnych pozwoliły na praktyczne wykorzystanie zdobytych świeżo porad i wskazówek, a życzliwa, chociaż nierzadko krytyczna ocena współuczestników szkolenia, pomogły wyeliminować najczęściej popełniane błędy.

Dużym zainteresowaniem cieszyły się zajęcia ze specjalistą z zakresu księgowości. Przekazała ona uczestnikom szkoleń wiadomości z zakresu prawa pracy, które pomagają kandydatom do pracy wskazać przyszłym pracodawcom, jakie ulgi i przywileje są im przyznawane z racji zatrudnienia osób z dysfunkcją wzroku. Uczestnicy szkoleń uzyskali wiadomości z zakresu prawa pracy dotyczące m.in. rodzajów zawieranych umów o pracę i wynikających z nich praw i obowiązków, urlopów wypoczynkowych i zdrowotnych, ulg i dofinansowań PFRON dla pracodawców (SOD), praw wynikających z „Ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych”.

Jednocześnie specjalista z zakresu księgowości przedstawił uczestnikom szkoleń alternatywne wyjście, jakim jest tzw. samozatrudnienie, przeprowadził ich przez wszystkie etapy związane z zakładaniem własnej działalności gospodarczej (NIP, REGON, wpis do ewidencji działalności gospodarczej, zgłoszenie działalności w ZUS). Przedstawione zostały różne warianty i związane z tym prawa i obowiązki wynikające z różnych form prowadzenia księgowości w firmach, zapoznano uczestników szkolenia z ulgami przypisanymi do każdej formy prowadzenia księgowości. Uczestnicy szkolenia wzięli także udział w praktycznych ćwiczeniach wypełniania dostarczonych formularzy i druków związanych z rozpoczęciem własnej działalności gospodarczej.

Pomysł na przedsięwzięcie

Pomysł na przedsięwzięcie narodził się i został szczegółowo opracowany przez pracowników PZN Okręg Małopolski (dyrektor PZN OM, specjalista ds. rehabilitacji i finansów oraz specjalista ds. „giełdy pracy”). Bardzo często inwalidzi wzroku stopnia umiarkowanego i znacznego poszukują pomocy w znalezieniu pracy lub podniesieniu swoich kwalifikacji zawodowych oraz interperso-

nalnych w biurze PZN OM. Trudna sytuacja na otwartym rynku pracy, powszechnie panujące bezrobocie, bardzo często w pierwszym rzędzie dotyka osoby niepełnosprawne, w tym inwalidów wzroku.

PZN Okręg Małopolski, wychodząc naprzeciw społecznemu zapotrzebowaniu swoich członków, organizuje tego typu szkolenia zawodowe, udziela zarówno wsparcia zawodowego jak i psychologicznego inwalidom wzroku.

Okres realizacji przedsięwzięcia

Projekt realizowany był w okresie marzec – październik 2005 r.

Wysokość zaangażowanych środków

Koszty finansowe przedsięwzięcia wyniosły 12.000,00. Główne koszty to wynagrodzenia z tytułu umów – zleceń ze specjalistami, koszty wynajmu odpowiednio wyposażonych i bezpiecznych dla inwalidów wzroku sal wykładowych,

oraz koszty poczęstunku zorganizowanego dla uczestników 8-godzinnych szkoleń.

Koszty te jednak nie obejmują wkładu niefinansowego poniesionego przez PZN Okręg Małopolski, w tym:

- koszty rozmów telefonicznych dotyczących wynajęcia sal wykładowych, ustalania z wykładowcami tematów i warunków przeprowadzanych szkoleń, rekrutacji uczestników, zorganizowania cateringu i inne;
- praca wolontariuszy niezbędnych do zorganizowania szkoleń (pracownicy PZN Okręg Małopolski, przewodniczący zarządów kół);
- wykorzystanie własnego wyposażenia biura w celu przygotowania materiałów szkoleniowych (fax, drukarki, ksero).

Środki finansowe niezbędne do realizacji projektu uzyskane zostały z Ministerstwa Polityki Społecznej – Fundusz Inicjatyw Obywatelskich, PFRON oraz środków własnych (sponsorzy indywidualni).

Przygotowanie do realizacji

Po opracowaniu w biurze PZN Okręg Mało-

polski schematu szkoleń zawodowych, wytypowano pięć najprężniej działających w Okręgu terenowych kół PZN. Następnie przeprowadzono z przewodniczącymi zarządów kół terenowych PZN wstępne rozmowy, ustalając terminy planowanych szkoleń oraz szczegóły organizacyjne. Następnym krokiem było dotarcie poprzez terenowe urzędy pracy do doradców zawodowych oraz psychologów. Wyszliśmy z założenia, że problemy bezrobotnych i poszukujących pracy inwalidów wzroku najlepiej znają osoby kontaktujące się z nimi na co dzień. Specjaliści w urzędach pracy znają nie tylko środowisko osób bezrobotnych, ale mając do czynienia z pracodawcami poszukującymi pracowników, znają ich wymagania i oczekiwania w stosunku do przyszłych pracowników.

Kolejnym krokiem było podjęcie rozmów z psychologami zatrudnionymi w urzędach pracy lub ośrodkach zdrowia, którzy z codziennych kontaktów znają lęki i obawy osób niepełnosprawnych z tytułu wady wzroku w relacjach z pełnosprawnym środowiskiem, wciąż zachęcają ich do walki w własną bezradnością, do zmiany trybu życia, wzrostu samooceny, starają się umocnić w nich wiarę we własne siły i możliwości, zachęcają do wyjścia z izolacji społecznej.

Biorąc pod uwagę powszechność panującego w Polsce bezrobocia, ogromne trudności, na jakie napotykają pełnosprawne osoby, podjęliśmy próbę zaktywizowania inwalidów wzroku do zakładania własnej działalności gospodarczej. Dlatego specjalista z zakresu księgowości bardzo obszernie i przystępnie wskazywał „krok po kroku”, co należy zrobić, jakie formalności załatwić w kolejnych urzędach, aby bezpiecznie rozpocząć własny biznes.

Kolejnym krokiem PZN Okręg Małopolski było wynajęcie bezpiecznych i odpowiednio wyposażonych sal wykładowych, przygotowanie dla każdego uczestnika kompletu materiałów szkoleniowych oraz zorganizowanie wyżywienia.

Charakterystyka osób niepełnosprawnych

Ogółem w pięciu szkoleniach uczestniczyło 100 inwalidów wzroku (50 inwalidów stopnia znacznego oraz 50 inwalidów stopnia umiarkowanego), w tym:

Sytuacja zawodowa uczestników szkoleń	liczba osób
pracująca, w tym:	1
zatrudniona	
zagrożona utratą zatrudnienia	
pracująca na własny rachunek	1
niepracująca, w tym:	
wolontariusz	5
ucząca lub szkoląca się	10
zarejestrowana w Powiatowym Urzędzie Pracy jako bezrobotna	
zarejestrowana w Powiatowym Urzędzie Pracy jako poszukująca pracy	
bierna zawodowo	84

Uzasadnienie potrzeby realizacji

przedsięwzięcia

Inwalidzi wzroku stopnia znacznego i umiarkowanego bardzo często podlegają dyskryminacji w dostępie do usług świadczonych na rzecz ogółu obywateli, dyskryminacji wynikającej z braku odpowiednio przystosowanych obiektów użyteczności publicznej, firm i instytucji do potrzeb tych osób. Niedostateczne oświetlenie, opisanie i oznakowanie obiektów zbyt małymi literami (napisami), labirynty korytarzy, mnóstwo okienek, pokoi, mało czytelne tabliczki identyfikacyjne urzędników – wielu inwalidom wzroku czyni je mało dostępnymi. Niewidomy ma podstawowy problem w zlokalizowaniu urzędnika, w mówieniu bezpośrednio do niego, w wypełnieniu dokumentów.

Praca dla inwalidów wzroku stopnia znacznego i umiarkowanego ma nie tylko wartość ekonomiczną, uzupełniającą zwykle skromną rentę inwalidzką, ale przede wszystkim oznacza wyrwanie się z izolacji społecznej i możliwość samorealizacji. Praca bowiem jest jedną z podstawowych form rehabilitacji osób niepełnosprawnych. W Polsce jest ok. 6.000,7 tys. osób niepełnosprawnych, z czego ok. 13.1% stanowią osoby z uszkodzonym narządem wzroku.

Jedną z tragedii życia osób z dysfunkcją wzroku jest najczęściej upokarzająca ich zależność finansowa od innych. Inwalidzi wzroku, w najlepszym wypadku utrzymujący się z niewielkich rent i zasiłków z pomocy społecznej, na ogół są „na garnuszku” rodzin. Ograniczenia wynikające z inwalidztwa wzroku, problemy z sa-

modzielnym poruszaniem się w znacznym stopniu utrudniają możliwości kształcenia i doskonalenia umiejętności, a wysokie koszty wynikające z przystosowania sprzętu i otoczenia do potrzeb inwalidy wzroku – są powodem wykluczającym tę grupę społeczną z rynku pracy. Inwalidzi wzroku są statystycznie gorzej wykształceni, przejawiają niższą aktywność zawodową i w konsekwencji częściej niż innych mieszkańców Polski dotyka je długotrwałe bezrobocie. Wielu z nich posiada podstawowe wykształcenie, brak im praktyki zawodowej. Panująca zła sytuacja na rynku pracy w pierwszej kolejności dotyka osoby niepełnosprawne, w tym inwalidów wzroku stopnia znacznego i umiarkowanego. A przecież, mimo niepełnosprawności, wielu inwalidów spełnia niezbędne wymogi do wykonywania pracy, inni – bardzo chcieliby, ale nie potrafią przełamać marazmu, bezsilności wobec otaczających ich barier niezrozumienia. Oni nie tyle są gorsi, co są sprawni inaczej. Na pewno nie nadają się do wykonywania każdej pracy, ale są zawody i zajęcia, które osoby z dysfunkcją wzroku mogą wykonywać, chociażby po niewielkim przekwalifikowaniu i doksztalceniu. W nowoczesnych społeczeństwach dąży się do stworzenia osobom z dysfunkcją wzroku warunków umożliwiających samodzielne zaspakajanie swoich potrzeb. Jednocześnie z powodu ograniczeń wynikających z dysfunkcji wzroku, osoby te są nieatrakcyjną grupą dla ewentualnych pracodawców. Najczęściej nieznane są szerszemu ogółowi pracodawców ulgi podatkowe i dotacje finansowe dla pracodawców, którzy takie osoby zatrudniają. Wielu inwalidów wzroku nie orientuje się też w możliwościach rozpoczęcia własnej działalności gospodarczej. Nie znają kolejnych procedur, nie wiedzą, jakie ulgi i dofinansowania przysługują im np. z PFRON.

Wszyscy odczuwamy lęk przed nieznanym. W efekcie na linii pracodawca – inwalida wzroku panuje polityka „błędnego koła”. Inwalidzi wzroku, często z niskimi kwalifikacjami, boją się wychodzić z domu w celu poszukiwania pracy, obawiają się, że nie sprostają wymaganiom pracodawców. Z drugiej strony są pracodawcy, którzy nie wierzą w umiejętności i często bezzasadnie krytycznie oceniają przydatność zawodową inwalidy wzroku w swojej firmie. Obawiają się wysokich kosztów zatrudnienia związanych z przystosowaniem otoczenia i urządzeń do obsługi przez osoby z dysfunkcją wzroku.

Sposób rekrutacji uczestników

Uczestnikami szkoleń byli inwalidzi wzroku stopnia znacznego i umiarkowanego, znajdujący się w bazie danych stanowiska ds. „giełdy pracy” w PZN Okręg Małopolski oraz członkowie pięciu terenowych kół PZN Okręg Małopolski (Bochnia, Nowy Targ, Wadowice, Kraków, Gorlice). Z zainteresowanymi kandydatami przeprowadzono rozmowy osobiście oraz telefonicznie, dodatkowo zachęcając i motywując ich do udziału w szkoleniach. Przy rekrutacji uczestników nie stawiano żadnych ograniczeń (wiek, płeć, wykształcenie, status zawodowy, miejsce zamieszkania).

Monitoring uczestników

po zakończeniu przedsięwzięcia

Niestety, z braku możliwości zarówno finansowych, kadrowych jak i czasowych nie prowadzimy monitoringu przeszkolonych osób po zakończeniu przedsięwzięcia. Każdy uczestnik otrzymał możliwość indywidualnego uzyskania porady u wykładowców prowadzących szkolenia (numer telefonu komórkowego), do PZN Okręg Małopolski nie dotarły żadne sygnały, że takie porady były udzielane, co nie znaczy, że nie miały one miejsca.

Czy przedsięwzięcie

jest kontynuowane

W tym roku PZN Okręg Małopolski wystąpił do Ministerstwa Polityki Społecznej – Funduszu Inicjatyw Obywatelskich z projektem, w którym planujemy przeprowadzenie podobnych szkoleń w kolejnych czterech kołach PZN Okręg Małopolski. Czekamy na wyniki konkursu.

Napotkane problemy i sposoby ich

rozwiązywania

PZN Okręg Małopolski, dzięki szczegółowemu przygotowaniu i zaplanowaniu kolejnych dzia-

tań, nie napotkał na większe trudności przy realizacji projektu.

Niewielkim utrudnieniem była rezygnacja zarządu jednego z zaplanowanych kół terenowych PZN Okręg Małopolski z organizacji szkolenia na jego terenie z powodu remontu obiektu, w którym miała być wynajęta sala wykładowa. Ale Zarząd PZN Okręg Małopolski podjął decyzję o wytypowaniu do przeprowadzenia szkolenia kolejnego koła terenowego PZN OM, co skończyło się jedynie zmianą terminu i miejsca zaplanowanego szkolenia.

„sz@nsa“

Promocja równości kobiet i mężczyzn na rynkach pracy

Polski Związek Głuchych Oddział Łódzki

ul. Nawrot 94/96
90-040 Łódź
tel. (42) 676 39 21
www.ozg.lodz.pl

Rys historyczny

Działania ruchu społecznego inwalidów słuchu rozpoczęły się w roku 1909. Kierowane od chwili powstania przez wybitnego niesłyszącego aktywistę Władysława Kranasa Stowarzyszenie w 1915 r. współdziałało przy organizacji pierwszej na terenie Łodzi szkoły dla dzieci głuchych. Brak własnego lokalu uniemożliwiał rozwinięcie szerszej działalności. Starania o lokal zostały uwieńczone sukcesem dopiero w 1931 r., kiedy to Stowarzyszeniu udało się uzyskać w dzierżawę duży lokal w centrum miasta przy ulicy Św. Andrzeja 17. Dzięki pracy społecznej członków Stowarzyszenia przeprowadzono gruntowny remont pomieszczeń, zakładając nie tylko nową podłogę i oświetlenie elektryczne, ale również scenę dla amatorskiego teatru. Otwarcie lokalu nastąpiło w sierpniu 1931 r. W tym samym roku zorganizowano kółko dramatyczne dla niesłyszącej młodzieży, które w ciągu dwóch pierwszych miesięcy przygotowało pod kierunkiem ówczesnego sekretarza Stowarzyszenia, niesłyszącego Bolesława Sikory, dwugodzinny spektakl teatru migowego obejmujący dwie jednoaktowe komedie: „Podejrzaną osobę” Dobrzańskiego i „Kawalerskie mieszkanie” Gelli. Premiera wzbudziła duże zainteresowanie nie tylko niesłyszących, bowiem aktorzy-amatorzy na scenie posługiwali się równocześnie znakami języka migowego i mową, dzięki czemu spektakl mogli obejrzeć także widzowie słyszący.

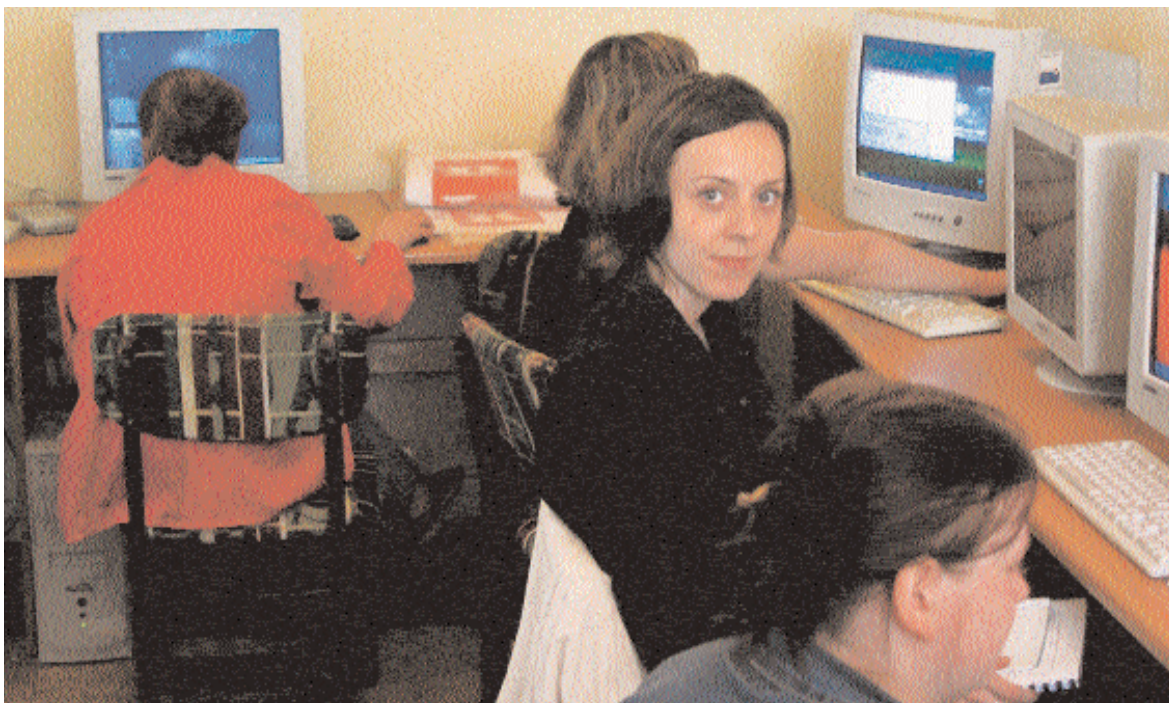
W tym samym okresie zarząd Stowarzyszenia uzyskał w Ministerstwie Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego zgodę na organizowanie dokształcania głuchoniemych. Po uzyskaniu wsparcia ze strony władz miejskich w zakresie wyposażenia w pomoce dydaktyczne – przy pomocy i współpracy nauczycieli Szkoły dla Głuchoniemych w Łodzi uruchomione zostały pierwsze kursy dokształcające.

W 1933 r. Stowarzyszenie zostało usunięte z lokalu przy ul. Św. Andrzeja za zaleganie z komornym (w lokalu nie można było urządzać dochodowych bali i zabaw, co poważnie ograniczało możliwości finansowe).

Do końca okresu międzywojennego Stowarzyszenie korzystało z gościny Szkoły dla Głuchoniemych w Łodzi.

W okresie międzywojennym powstaje Łódzki Klub Sportowy Głuchoniemych, którego pierwszym prezesem zostaje mieszkający wówczas w Łodzi Kazimierz Włostowski, a sekretarzem – słyszący Marian Kranas, późniejszy długoletni działacz społeczny w środowisku niesłyszących, syn ówczesnego Prezesa Chrześcijańskiego Stowarzyszenia Wzajemnej Pomocy Głuchoniemych w Łodzi Władysława Kranasa.

Pod przewodnictwem Kazimierza Włostowskiego powstał Komitet Organizacji Polskiego Związku Głuchoniemych, w skład którego weszli znani aktywiści przedwojennych stowarzyszeń i Polskiego Związku Towarzystw Głuchoniemych,

m.in.: Roman Petrykiewicz ze Lwowa, Wiesław Dobrowolski i Henryk Konrad z Warszawy. Komitet ten doprowadził do zorganizowania w dniu 25 sierpnia 1946 r. Zjazdu Delegatów Stowarzyszeń Głuchoniemych, który odbył się w Łodzi. Na zjeździe podjęta została uchwała o potrzebie powołania organizacji pozarządowej o charakterze ogólnokrajowym. Tej organizacji nadano nazwę Polski Związek Głuchoniemych i Ich Przyjaciół. W roku 1955 zmieniono nazwę organizacji na Polski Związek Głuchych, który istnieje do dziś.

Cel przedsięwzięcia

- Przekazanie głuchym kobietom wiedzy dotyczącej obsługi komputera i programów komputerowych (system Windows, aplikacje Office),
  - wytrenowanie umiejętności tak, aby wiedza ta stała się trwałą i użytkową,
  - zwiększenie szans głuchych kobiet na rynku pracy poprzez wzbogacenie ich umiejętności.

Opis przedsięwzięcia

Zorganizowano zespół projektowy. Składał się on z koordynatora i osoby odpowiedzialnej za rekrutację – pracowników Oddziału Łódzkiego PZG. Zespół podlegał zastępcy kierownika Ośrodka Rehabilitacji i Wsparcia Osób Niepełnosprawnych.

Spotkania zespołu projektowego odbywały się co miesiąc i służyły podsumowaniu działań w danym okresie.

Na spotkaniach sporządzano notatki, które znajdują się w dokumentacji przedsięwzięcia. Służą one do wykorzystywania wniosków przy realizacji kolejnych projektów.

Promocja przedsięwzięcia

Nasze działania promowaliśmy:

- wśród członków PZG,
- w mediach i portalach internetowych,
- wśród innych głuchych i słabosłyszących.

Promocja wśród członków PZG realizowana była poprzez spotkania informacyjne oraz plakaty umieszczone w siedzibie PZG. O przedsięwzięciu informowali także pracownicy świetlicy i kół terenowych PZG.

Z kolei promocja w mediach obejmowała wysłanie informacji do wszystkich mediów w Łodzi i województwie. Zainteresowanie przedsięwzięciem wyrazili dziennikarze z Telewizji TOYA i łódzkiej rozgłośni radia ESKA. Koordynator przedsięwzięcia udzielił wywiadu w TV TOYA. Materiał został wyemitowany w dwóch dziennikach tej telewizji. W radiu ESKA we wszystkich serwisach informacyjnych w ciągu dnia pojawiały się informacje dotyczące projektu oraz została wyemitowana rozmowa z jego koordynatorem.

Informacje o projekcie znalazły się także w wielu portalach internetowych (m.in. www.tvp.pl, www.onsi.pl, www.niepelnosprawni.info, www.ngo.pl, www.lodzkie.ngo.pl), a także na stronach internetowych TV TOYA i ESKI. Przedsięwzięcie było promowane na stronie internetowej Oddziału Łódzkiego Polskiego Związku Głuchych www.pzg.lodz.pl

Promocja wśród głuchych i słabosłyszących odbywała się także poprzez plakaty umieszczone w powiatowych i Wojewódzkim Urzędzie Pracy, Regionalnym Centrum Polityki Społecznej i łódzkim Oddziale Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.

Rekrutacja uczestników

Rekrutacja była prowadzona dwoma sposobami: po pierwsze – reagowaliśmy na zainteresowanie uczestników zgłoszone w odpowiedzi na promocję przedsięwzięcia; po drugie – pracownik, korzystając z bazy danych członków PZG wytypował osoby, które mogły być zainteresowane przedsięwzięciem. Do osób tych zostały wysłane zaproszenia pocztą tradycyjną i internetową.

Prowadzenie kursów komputerowych

We wrześniu 2005 roku rozpoczęły się zajęcia dydaktyczne. Uczestników podzielono na dwie grupy, zajęcia były prowadzone z udziałem tłumacza języka migowego. Korzystano z pomocy materiałów dydaktycznych przygotowanych specjalnie na potrzeby osób niesłyszących.

Program kursu obejmował:

- szkolenie z podstaw obsługi komputera – 20 godzin:

- budowa komputera,
- zarządzanie plikami i katalogami (tworzenie, kopiowanie, przenoszenie, usuwanie, odzyskiwanie),

- usuwanie wirusów,

- drukowanie;

- naukę obsługi edytora tekstów (program MS Word) – 30 godzin:

- wstawianie, zaznaczanie i edycja danych,

- kopiowanie, przenoszenie i kasowanie,

- szukanie i zamiana tekstu,

- formatowanie tekstu, akapitu, dokumentu,

- praca z obiektami (tabele, obrazy, rysunki

- i wykresy),

- korespondencja seryjna,

- przygotowanie dokumentu do druku;

- naukę obsługi arkusza kalkulacyjnego (program MS Excel) – 30 godzin:

- wprowadzanie danych, zaznaczanie komórek,

- edycja danych (kopiowanie, przenoszenie i usuwanie),

- szukanie, zamiana i sortowanie danych,

- praca z arkuszami w skoroszybie,

- tworzenie formuł arytmetycznych,

- używanie funkcji,

- formatowanie liczb, dat, zawartości ko-

- mórek,

- tworzenie wykresów i diagramów.

Pomysł na przedsięwzięcie

Nasze działania miały na celu wyrównywanie szans zawodowych kobiet z wadą słuchu.

Kobiety niesłyszące są w pewnym sensie „dwukrotnie” narażone na dyskryminację: najpierw jako kobiety, potem jako osoby z uszkodzonym słuchem. Pracodawcy niechętnie zatrudniają kobiety, a kobiety niesłyszące wzbudzają u pracodawców lęk, głównie z powodu braku możliwości komunikowania się. Kobieta niesłysząca, bez

stałego zatrudnienia, zamyka się w sobie.

W obecnej sytuacji gospodarczej kraju osoby niesłyszące zostały zepchnięte na margines społeczeństwa. Większość kobiet niesłyszących uczona jest zawodów typowo produkcyjnych, takich jak: szwaczka, dziewiarka – tymczasem brak jest ofert pracy w tych zawodach. Nauka takich zawodów od razu klasyfikuje niesłyszących tylko w zawodach robotniczych.

Komputer z dostępem do sieci pozwala korzystać użytkownikom niepełnosprawnym ze wszelkich dobrodziejstw świata wirtualnego w sposób zupełnie swobodny – nie trzeba uzupełniać informacji wzrokowej słuchową, jak w przypadku telewizji. Internet, jako pierwsze i jak na razie jedyne medium, jest w pełni dostępne dla osób z wadą słuchu. Ten, kto ma dostęp do Internetu, ma dostęp do tego co najcenniejsze – do wiedzy i informacji.

Wiadomo także, że głuchota prowadzi do wtórnego analfabetyzmu. Dzięki poznawaniu programów komputerowych, internetowym kawiarenkom, czatom, listom dyskusyjnym osoby niesłyszące mają ciągły kontakt ze słowem pisanim (a także mówionym – w spotkaniach internetowych używany jest język potoczny, charakterystyczny dla rozmów).

Można więc stwierdzić, że szkolenia komputerowe spełniają bardzo istotną funkcję, uzupełniając proces rehabilitacji o kolejny, nieobecny wcześniej w takiej formie, element nauki i pisania.

Okres realizacji

marzec – październik 2005 roku.

Wysokość zaangażowanych środków,

źródło finansowania

pochodzenie środków nazwa instytucji	wysokość
Własne	1306,02
zewewnętrzne, w tym:	
publiczne krajowe	8000,00
Kancelaria PRM	8000,00
Unijne	
Prywatne	

Przygotowanie do realizacji przedsięwzięcia

W ramach przygotowań zaplanowano system zarządzania realizacją przedsięwzięcia. Osobą odpowiedzialną był koordynator, podlegający zastępcy kierownika Ośrodka Rehabilitacji i Wsparcia Społecznego Nieśłyszących. W przedsięwzięcie zaangażowano osoby posiadające doświadczenie w organizacji szkoleń dla osób głuchych. Wszystkie wydatki zatwierdzał członek zarządu Oddziału Łódzkiego, a weryfikowała je, pod względem rachunkowym, główna księgowa Oddziału. Zespół odpowiedzialny za realizację przedsięwzięcia spotykał się raz w miesiącu, by podsumować dotychczasowe działania i zaplanować następne. W trakcie przygotowań przeprowadzona została także analiza potrzeb szkoleniowych na podstawie kartoteki członków Oddziału Łódzkiego PZG oraz rozmów z potencjalnymi uczestniczkami przedsięwzięcia. Przygotowano salę komputerową tak, by każda uczestniczka miała swoje stanowisko pracy i mogła w pełni korzystać z zajęć.

Obszar, na którym przedsięwzięcie było realizowane

Przedsięwzięcie było realizowane na terenie województwa łódzkiego.

Charakterystyka osób niepełnosprawnych

a)	
stopień niepełnosprawności	
lekki	1
umiarkowany	19
znacznym	
b)	
rodzaj niepełnosprawności	liczba osób
(wymienić)	
Nieśłyszące lub słabosłyszące	20
c)	
Sytuacja zawodowa osoby	liczba osób
przed udziałem w przedsięwzięciu	
pracująca w tym:	4
zatrudniona	3
zagrożona utratą zatrudnienia	
pracująca na własny rachunek	1
niepracująca, w tym:	16
wolontariusz	
ucząca lub szkoląca się	2
zarejestrowana w Powiatowym Urzędzie Pracy jako bezrobotna	
zarejestrowana w Powiatowym Urzędzie Pracy jako poszukująca pracy	
bierna zawodowo	14

Uzasadnienie potrzeby realizacji

przedsięwzięcia

Adresatkami naszego projektu były kobiety należące do PZG.

Istnieje grupa, zwłaszcza młodych kobiet, które z powodzeniem mogą nauczyć się obsługi użytkowych programów komputerowych.

Dotychczas nie stworzono im takich możliwości, bowiem w urzędach pracy stawiany jest warunek – średnie wykształcenie. Edukacja na poziomie szkoły średniej dla niesłyszących zaczyna się dopiero rozwijać.

Daliśmy kobietom niesłyszącym szansę na zdobycie dodatkowych kwalifikacji, co w przyszłości może im pomóc znaleźć pracę.

Dotychczas nikt w Łodzi nie realizował projektu polegającego na szkoleniu komputerowym dla niesłyszących kobiet. Działania podejmowane przez Oddział Łódzki PZG miały więc charakter pilotażowy. Osoby zaangażowane w realizację przedsięwzięcia miały już doświadczenie w organizacji projektów szkoleń komputerowych dla osób z innymi rodzajami niepełnosprawności: organizowali je jako wolontariusze Łódzkiego Sejmiku Osób Niepełnosprawnych.

Sposób rekrutacji uczestników

Rekrutacja była prowadzona na podstawie analizy bazy danych prowadzonej w PZG. Do osób głuchych spełniających kryteria zostały wysłane zaproszenia. Jest to najskuteczniejsza metoda rekrutacji. Zaproszenia są wysyłane do domów zainteresowanych pocztą lub faksem. W ten sam sposób są zbierane zgłoszenia. O przedsięwzięciu informowaliśmy także na stronie internetowej www.pzg.lodz.pl i w „Co słychać...” – kwartalniku Oddziału Łódzkiego Polskiego Związku Głuchych. Zamieszczaliśmy także informacje na plakatach, które wisiały w siedzibie PZG oraz innych miejscach odwiedzanych przez głuchych.

Monitoring uczestników

po zakończonym przedsięwzięciu

Uczestniczki przedsięwzięcia są członkiniami PZG. Utrzymujemy z nimi stały kontakt, pomagamy w rozwiązywaniu codziennych problemów. Przychodzą na spotkania organizowane przez Oddział Łódzki PZG. Korzystają z sali komputerowej PZG, a także z innych ofert przygotowanych przez Oddział Łódzki PZG (kursy komputerowe zaawansowane, kursy językowe). Staramy się przyczynić do wzrostu ich aktywności na rynku pracy. Pracownicy PZG pomagają w przygotowaniu życiorysów i odpowiedzi na oferty pracy. Uczestniczki przedsięwzięcia podejmują zatrudnienie na otwartym rynku pracy.

Czy przedsięwzięcie

jest kontynuowane

Nie jest kontynuowane w bezpośredni sposób. Oddział Łódzki PZG realizuje inne projekty, przeznaczone dla osób niesłyszących, których celem jest przygotowanie ich do działania na otwartym rynku pracy.

Projekt „SZ@NSA II”

Dzięki coraz powszechniejszemu dostępowi do komputerów i Internetu osoby niepełnosprawne nawiązują kontakt z mieszkańcami innych krajów. By te kontakty ułatwić, a także by podnieść wartość niepełnosprawnych na rynku pracy PZG organizuje pierwszy w Łodzi kurs języka angielskiego i niemieckiego dla niesłyszących. Zajęcia obejmują 60 godzin i są prowadzone przez nauczycieli języka obcego wspólnie z tłumaczami języka migowego. W projekcie bierze udział 20 osób.

Organizowane są kursy zawodowe – tworzenie stron www i operatorów DTP. Dzięki nowym umiejętnościom osoby niesłyszące będą mogły znaleźć pracę i zwiększyć swoją aktywność społeczną. Efektem kursów będzie między innymi przygotowana przez uczestników strona internetowa projektu oraz wkładka do kwartalnika „Co słychać” – wydawnictwa łódzkiego oddziału PZG.

Napotkane problemy i sposoby ich rozwiązania

<i>problem</i>	<i>sposób rozwiązania</i>
Problem z rekrutacją. Standardowe metody rekrutacji polegające na ogłoszeniach na stronie internetowej i plakatach nie przyniosły zadowalających rezultatów.	Najskuteczniejszą techniką rekrutacji w przypadku osób głuchych jest bezpośrednia wysyłka zaproszeń do domów za pośrednictwem poczty i faksu. Osoba głucha, która otrzymuje zaproszenie bezpośrednio do domu, czuje się zobowiązana do wzięcia udziału w projekcie.
Osoby niesłyszące miały problemy z przyswojeniem treści – ze względu na brak podręczników przystosowanych do ich potrzeb.	Prowadzenie zajęć przez trenera i tłumacza języka migowego przy wsparciu wolontariuszy pozwala na efektywną naukę.

Przygotowanie 30 osób niepełnosprawnych w stopniu znacznym i umiarkowanym do podjęcia pracy w organizacjach pozarządowych

Śląskie Stowarzyszenie Edukacji i Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych „Akcent”

40-837 Katowice
ul. Rataja 14
tel./fax (032) 204 50 96, 782 22 45
e-mail: akcent@onet.pl

Rys historyczny

Stowarzyszenie AKCENT swoją działalność wywodzi z połowy lat 80. ub. wieku, kiedy to jego założyciele tworzyli koło dzieci niepełnosprawnych ruchowo przy katowickim oddziale TPD. Chcąc działać z większą niezależnością, skuteczniej i bardziej lokalnie, bliżej życiowych potrzeb członków koła – powołali Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom i Młodzieży Niepełnosprawnej Ruchowo w Normie Intelktualnej AKCENT. Przyczyną jego powołania w roku 1993 była potrzeba zapewnienia możliwości dobrego startu w samodzielne życie dzieciom, które zaczęły już dorastać. Stowarzyszenie było inicjatorem powołania jedyne w regionie Policealnego Studium Informatyki dla osób niepełnosprawnych, działającego od roku 1993. Szkoła działa do dziś jako szkoła publiczna – samorządowa. Stowarzyszenie podjęło się także organizacji zaplecza dla funkcjonowania Studium – dowozu uczniów, ich rehabilitacji, opieki nad nimi i doksztacania. Wkrótce zaczął funkcjonować Ośrodek Rewalidacyjno-Rehabilitacyjny. Prężna działalność poszerzała się: uczniowie Studium – członkowie Stowarzyszenia chcieli realizować różne pasje. Ich potrzeby były motorem rozwoju działalności Stowarzyszenia w kierunku rehabilitacji leczniczej i społecznej o bardziej specjalistycznych formach. W efekcie dokonana się reorganizacja wewnątrz Stowarzyszenia, zmieniło ono statut, nazwę (na obecną), powołano NZOZ.

Od początku organizowaliśmy kursy i szkolenia dla osób niepełnosprawnych, mogące ułatwić im wejście na rynek pracy. Początkowo uzupełniały one program Policealnego Studium o dodatkowe elementy programowania informatycznego – atrakcyjne dla pracodawców, o języki obce i elementy przedsiębiorczości. Następnie nasze działania stały się bardziej otwarte na osoby niepełnosprawne spoza Studium i bardziej ukierunkowane na profilowanie umiejętności wspierających znalezienie i utrzymanie miejsc pracy. Równolegle utrzymaliśmy szkolenia w zakresie podstaw wykorzystania komputera w szkole i w domu, realizowane w toku indywidualnej pracy z instruktorem. W ten sposób uczyniliśmy komputer narzędziem sprawnej komunikacji także dla osób z upośledzeniem umysłowym (nawet w stopniu umiarkowanym), z zaburzeniami psychicznymi czy z zaburzeniami percepcji mowy. Dbałość o uaktywnianie najstarszych leży u podstaw innowacyjności działań Stowarzyszenia. Wyposażanie uczestników naszych działań w nowe umiejętno-

ści przysparzało nam także wielu zdolnych wolontariuszy wśród niepełnosprawnych. Chcemy jeszcze sprawniej „wyciągać z domowej izolacji” tych, którzy nie mają dość własnej siły i wsparcia w rodzinie, aby żyć, realizując własne aspiracje, społeczną aktywność, sprawność w twórczym działaniu. Oprócz całodziennego wsparcia w Ośrodku Aktywizacji Zawodowej i Społecznej Osób Niepełnosprawnych OAZIS ON, który powstał w ubiegłym roku, inicjujemy też tworzenie nowych miejsc pracy dla osób niepełnosprawnych, współpracujemy z pracodawcami, staramy się wpływać na kształt lokalnej polityki społecznej w województwie śląskim.

Cel przedsięwzięcia

Cele bezpośrednie:

- aktywizacja zawodowa 30 osób niepełnosprawnych w stopniu umiarkowanym i znacznym,
- wsparcie i usprawnienie działalności organizacji pozarządowych,
- opracowanie modelowego programu i systemu zatrudniania osób niepełnosprawnych w organizacjach pozarządowych oraz inicjacja lobbingu na rzecz zatrudniania tych osób na szeroką skalę.

Cele pośrednie:

- poprawa sytuacji materialnej 30 rodzin z osobami niepełnosprawnymi,
- zmniejszenie wydatków na pomoc społeczną,
- zwiększenie konkurencyjności organizacji pozarządowych na rynku usług zleczanych w ramach realizacji zadań samorządu terytorialnego, a tym samym upodmiotowienie beneficjentów tych zadań i poprawa realizacji zasady pomocniczości samorządu.

Opis przedsięwzięcia

Zakładanym rezultatem realizacji zadania było podniesienie społecznej, w tym także zawodowej, aktywności osób niepełnosprawnych poprzez zatrudnianie ich w organizacjach pozarządowych, co z kolei pozwala na:

- poprawę statusu społecznego i materialnego zatrudnionych,
- otwarcie dla osób niepełnosprawnych nowego rynku pracy – w organizacjach pozarządowych

wych; woj. śląskie liczy kilkadziesiąt tysięcy organizacji, ich oddziałów i jednostek organizacyjnych,
– możliwość dla organizacji zatrudniania fachowców na stałe za niewielką odpłatnością – w przypadku zatrudnienia osób niepełnosprawnych przy płacy na poziomie najniższej krajowej, kwoty mogą zostać obniżone nawet do 1/3 dzięki dotacjom z PFRON.

Z uwagi na powyższe założenia w ramach ww. programu zrealizowano:

– diagnozę psychologiczną początkową i końcową dla 30 uczestników kursu pod względem aktywności społecznej,

– zajęcia integracyjne – prowadziła je Ewa Plura, pedagog, wolontariusz,

– ogólne wprowadzenie w zagadnienia pracy,

– wykłady i ćwiczenia instruktorów (dla 30 uczestników programu, w 2 grupach):

- podstawy księgowości w organizacjach pozarządowych,

- organizacja programów i administrowania w organizacjach pozarządowych,

- podstawy pracy socjalnej,

- kurs komputerowy (dla grupy początkującej – 15 osób oraz dla grupy zaawansowanej – 15 osób);

- praktyki w organizacjach pozarządowych:

- przewóz niepełnosprawnych ruchowo uczestników (osoby na wózkach),

- opiekę dla niepełnosprawnych ruchowo uczestników (osoby na wózkach).

Pomysł na przedsięwzięcie

Pomysł na przedsięwzięcie jest autorskim dziełem niepełnosprawnego ruchowo w stopniu znacznym Prezesa Stowarzyszenia, pana Marka Plury.

Okres realizacji przedsięwzięcia

od 8 sierpnia do 10 grudnia 2004 roku.

Wysokość zaangażowanych środków, źródła finansowania

Całkowity koszt projektu wyniósł 60.110 zł, z czego 75% pochodziło ze środków własnych Stowarzyszenia pozyskanych poprzez współpracę z Urzędem Miasta Katowice oraz ze sponsorami, zaś 25% stanowiła dotacja Śląskiego Urzędu Marszałkowskiego. Około 20% wartości kosztów projektu pokrywała wartość pracy wolontariuszy.

Przygotowanie do realizacji

Przedsięwzięcie przygotowano w oparciu o wieloletnie doświadczenia działalności AKCENTU, o współpracę z wieloma organizacjami oraz o wnikliwą diagnozę sytuacji osób niepełnosprawnych. Na tej bazie opracowano podstawy teoretyczne i realizacyjne programu. Następnie wyłoniono organizacje partnerskie, których zadaniem było przede wszystkim przyjmowanie uczestników szkoleń na krótkie, miesięczne staże w charakterze pracowników biurowych w czasie realizacji przedsięwzięcia. Ostatnim etapem przygotowań było znalezienie wykładowców, psychologów, pedagogów oraz opiekunów przygotowanych do pracy z osobami niepełnosprawnymi, do realizacji działań w ramach przedsięwzięcia.

Partnerami w realizacji ww. programu były następujące organizacje:

- Stowarzyszenie Wspierania Organizacji Pozarządowych Most. W zakresie: wsparcie kadrowe, praktyka uczestników;

- Stowarzyszenie Ekologiczno – Zdrowotne. W zakresie: praktyka uczestników;

- Śląskie Forum Organizacji Socjalnych KA-FOS. W zakresie: wsparcie promocji programu, nabór uczestników;

- Powiatowy Urząd Pracy w Katowicach przeprowadził promocję możliwości uczestnictwa w ww. programie, spotykając się z zainteresowanymi oraz rozpowszechniając ulotki.

Nawiązano także współpracę z lokalnymi mediami.

Obszar realizacji

Przedsięwzięcie zrealizowano w Ośrodku Rehabilitacyjno-Rewalidacyjnym AKCENT w Katowicach oraz w siedzibach organizacji partner-

skich na terenie tego miasta. Uczestnicy zamieszkują w miastach: Katowice, Mikołów, Czeladź, Świętochłowice, Chorzów, Dąbrowa Górnicza, Rybnik, Ruda Śląska, Orzesze.

Charakterystyka osób niepełnosprawnych

W programie wzięło udział 30 uczestników, z czego 17 osób to niepełnosprawni w stopniu umiarkowanym, a 13 osób w stopniu znacznym. Były to osoby niepracujące, o niskim statusie materialnym (na ogół renty socjalne i najniższe renty). Wszyscy uczestnicy są mieszkańcami miast.

Liczba kobiet – 12; liczba mężczyzn – 18 osób.

Wiek uczestników:

19 lat	2 osoby
20 lat	3 osoby
21 lat	11 osób
22 lata	3 osoby,
25 lat	1 osoba
27 lat	1 osoba
28 lat	2 osoby
30 lat	1 osoba
31 lat	2 osoby
37 lat	1 osoba
38 lat	1 osoba
39 lat	1 osoba
42 lat	1 osoba

Uzasadnienie potrzeby realizacji

Uzasadnienie potrzeby realizacji opiera się o wnikliwą diagnozę problemu społecznego, którego dotyczy zadanie:

A. Problemy społeczne osób niepełnosprawnych w środowisku lokalnym objęte oddziaływaniem programu:

- izolacja społeczna osób niepełnosprawnych (zamknięcie w domu) wynikająca z:

- barier architektonicznych i komunikacyjnych,
- braku umiejętności i wiedzy koniecznych do aktywności społecznej („wyczuwana bierność”, znaczna niewiedza co do możliwości samodzielnego radzenia sobie z problemami),
- niskiego poziomu wykształcenia osób niepełnosprawnych (trudności w jego podniesieniu wynikające z braku wsparcia, ukierunkowaniu i organizacji kształcenia, zwłaszcza ustawicznego),
- braku systemu rehabilitacji społecznej,
- braku systemu promocji aktywnego społecznego stylu życia,
- znikomej liczby ośrodków wczesnej interwencji oraz ośrodków rehabilitacji leczniczej,

- bezrobocie wynikające z:
  - dużego skupiska osób niepełnosprawnych (wynik ogólnie wysokiego zagęszczenia ludności na Śląsku oraz skażenia środowiska jak i skupiska zakładów pracy o wysokiej wypadkowości),
  - rozwiązania wielu spółdzielni inwalidzkich działających w latach 80.,
  - zmniejszenia rentowności zakładów pracy chronionej,
  - braku systemu kursów przekwalifikowujących pod potrzeby rynku pracy,
  - braku systemowej analizy prognozowanych i aktualnych potrzeb rynku pracy,
  - braku umiejętności samodzielnego poszukiwania pracy przez osoby niepełnosprawne.
- Aktualne rozwiązania:
  - problem izolacji społecznej starają się rozwiązywać przede wszystkim stowarzyszenia osób niepełnosprawnych, coraz częściej i skuteczniej przejmujące niektóre zadania samorządu lokalnego.

- problem bezrobocia jest rozwiązywany w znikomym stopniu przez rejonowe urzędy pracy organizujące kursy kwalifikacyjne ze środków państwowych; sami niepełnosprawni poszukujący pracy wykazują małą skuteczność, podobnie biura pośrednictwa pracy.

– rola wolontariatu w rozwiązywaniu problemów społeczności lokalnej nie jest ściśle określona ze względu na brak danych statystycznych, oraz na brak centrali koordynującej działania wolontariatu. Tym niemniej należy przyjąć, iż udział wolontariuszy jest znaczny w zadaniach dotyczących opieki nad osobami niesamodzielnymi (wolontariusze niewykwalifikowani), zaś niski w zadaniach obejmujących rehabilitację, poradnictwo, edukację, gdzie wymaga się osób o odpowiednich kwalifikacjach. Wolontariusze to na ogół młodzież w wieku 16-22 lata. Udział osób odpracowujących służbę wojskową w instytucjach związanych z osobami niepełnosprawnymi jest niewielki.

- Kondycja społeczna środowiska osób niepełnosprawnych, zdecydowanie pogłębia ich marginalizację, co:

- pomnaża koszty pomocy społecznej i opieki zdrowotnej,
- pomniejsza wpływy podatkowe od osób fizycznych jak i obrót towarowy,
- uwstecznia społeczeństwo w zakresie realizacji praw człowieka i innych norm społecznych funkcjonujących w krajach Unii Europejskiej.

B. Problemy funkcjonowania organizacji pozarządowych w środowisku lokalnym objętym oddziaływaniem programu:

- przeciętnie niski stopień zatrudnienia pracowników na stałe, co uniemożliwia realizowanie zadań o charakterze ciągłym, jak i brak zaplecza administracyjnego umożliwiającego gotowość do podejmowania zadań bieżących, okazjonalnych,
- niski poziom kompetencji osób kierujących działaniami organizacji, słabe przygotowanie merytoryczne do pozyskiwania środków do ich realizacji, brak umiejętności i wykształcenia wśród osób administrujących organizacją zmuszający do wydatkowania na zatrudnianie specjalistów (np. księgowość, wnioski, granty),
- niska konkurencyjność organizacji pozarządowych w przyjmowaniu zleceń realizacji zadań samorządu terytorialnego w stosunku do firm komercyjnych; słabe przygotowanie administracyjne organizacji przesłania ich szczególną wartość jako realizatora zadań i jednocześnie repre-

zentańta beneficjentów zadania realizującego je z misją społeczną – podmiotowo, nie zaś dla zysku – przedmiotowo.

Słaba kondycja organizacji pozarządowych zdecydowanie pogłębia ich marginalizację w zakresie realizacji zadań samorządowych, co powoduje, iż:

- firmy komercyjne ekspansywnie zawłaszczają rynek usług zleczanych w ramach realizacji zadań samorządu terytorialnego,

- uprzedmiotawia się relacja zleceniobiorcy do beneficjentów zadań samorządu terytorialnego,

- zanika postawa aktywności obywatelskiej i solidarności społecznej ukształtowana na gruncie organizacji pozarządowych, które stają się coraz mniej skuteczne, mimo iż nadal aktywnie reprezentują interes społeczny.

C. Próba rozwiązania:

- Podniesienie społecznej, w tym zawodowej, aktywności osób niepełnosprawnych poprzez zatrudnianie ich w organizacjach pozarządowych powala na:

- poprawę statusu społecznego i materialnego zatrudnionych,

- otwarcie dla osób niepełnosprawnych nowego rynku pracy – w organizacjach pozarządowych; woj. śląskie liczy kilkadziesiąt tysięcy organizacji, ich oddziałów i jednostek organizacyjnych,

- daje organizacjom możliwość zatrudniania fachowców na stałe za niewielką odpłatnością – w przypadku zatrudnienia osób niepełnosprawnych przy płacy na poziomie najniższej krajowej, mogą zostać obniżone koszty nawet do 1/3 dzięki dotacjom z PFRON.

Zatrudnienie w stowarzyszeniach to często jedyna, lub przynajmniej pierwsza szansa na zatrudnienie dla tych, którzy nie potrafią sprostać konkurencji na otwartym rynku pracy z racji wieku, wykształcenia, niepełnosprawności czy małej zaradności życiowej.

Dla skutecznego podjęcia własnego rozwoju, a następnie dla znalezienia i utrzymania miejsca pracy, duże znaczenie ma podniesienie samooceny osoby niepełnosprawnej. Najlepszą drogą do tego jest wzrost samowiedzy – rozeznania co do własnych umiejętności, predyspozycji zawodowych, czy innych cech osobowości. Ważne jest także zdobycie umiejętności autoprezentacji, a także współdziałania w grupie. Z tych też powodów istotną

częścią przedsięwzięcia były zajęcia z psychologiem, pedagogiem i doradcą zawodowym.

Problemem wielu niewielkich organizacji pozarządowych są braki w zatrudnieniu osób na bieżąco obsługujących biuro organizacji, w tym rachunkowość, osób piszących wnioski grantowe i koordynujących realizowane projekty, osób informujących członków i klientów organizacji o podstawowych zagadnieniach z zakresu wsparcia w ich aktywizacji, pomocy społecznej czy prawa administracyjnego. Zatrudnienie osoby niepełnosprawnej na tego typu stanowiskach pozwala organizacji, bez żadnych proceduralnych komplikacji, na korzystanie ze wsparcia środkami PFRON udzielanymi w ramach SOD do płacy tej osoby. Zmniejsza to koszt zatrudnienia nawet do kwoty ok. 300 zł miesięcznie, a w szczególnych przypadkach wręcz do zera!

Sposób rekrutacji uczestników

- osobiste kontakty członków Stowarzyszenia AKCENT,
- promocja – ulotki i spotkania w organizacjach zrzeszonych w KAFOS (około 80 organizacji),
- informacja – ulotki w Katowickim Powiatowym Urzędzie Pracy i Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej,
- informacja w lokalnych mediach.

Monitoring uczestników

po zakończeniu przedsięwzięcia

Monitoring i ocena realizacji zadania prowadzona była na podstawie ankiet ewaluacyjnych kierowanych do uczestników programu po pół roku i roku od jego zakończenia. Ankietowani wyrażali swoją opinię na temat przydatności nabytych kwalifikacji, jak i na temat uzyskania zatrudnienia.

Ankietowani podkreślali przydatność przedsięwzięcia dla własnego rozwoju. Oceniali bardziej pozytywnie siebie i własne możliwości dalszego budowania aktywnego życia.

Wśród nich:

- trzy osoby podjęły naukę na studiach,
- trzy zostały czynnymi wolontariuszami w organizacjach pozarządowych, w tym jedna osoba została koordynatorem projektów, z czego

czterpie okresowo korzyści pracując na umowę-zlecenie,

– dwie podjęły etatową pracę w biurach prywatnych firm.

Żaden z uczestników programu nie uzyskał stałego zatrudnienia w organizacjach pozarządowych, mimo własnych starań i wsparcia ze strony Stowarzyszenia AKCENT. Analiza przyczyn tego zjawiska wskazała, że w znacznej większości małych organizacji brak jest profesjonalnego zarządzania. Zatrudnienie osoby na stałe, nawet jeśli jest niezbyt kosztowne i zdecydowanie efektywne, to jednak budzi wiele obaw związanych z odpowiedzialnością. Wiąże się także z obawami o relacje interpersonalne oraz z obawami przed proceduralnymi problemami, w tym z otrzymywaniem refundacji z PFRON.

Czy przedsięwzięcie

jest kontynuowane

Projekt nie ma bezpośredniej kontynuacji, jednak na bazie doświadczeń zdobytych przy jego realizacji powstał w 2005r. Ośrodek Aktywizacji Społecznej i Zawodowej Osób Niepełnosprawnych OAZIS ON, który wspiera niepełnosprawną młodzież w realizacji autorskich projektów (aktualnie realizowany jest czwarty projekt), prowadzi punkt informacyjny dla osób niepełnosprawnych (w tym bezpłatną kawiarenkę internetową bez barier), organizuje treningi rozwoju osobowości, wspomaga zatrudnienie poprzez pośrednictwo pracy, współpracuje z mediami. Rozwój i efektywność tej placówki pozwoliły na złożenie wspólnego wniosku Miasta Katowice i Stowarzyszenia AKCENT o środki z Europejskiego Funduszu Społecznego na program, którego prototypem jest omawiany tu projekt z roku 2004.

Napotymane problemy

i sposoby ich rozwiązania

Projekt nie napotkał znaczących trudności realizacyjnych. Z powodu przedłużającej się procedury podpisania umowy dotacyjnej opóźnieniu o 2 miesiące uległ termin rozpoczęcia zajęć, jednak dzięki zwiększeniu liczby dni zajęć w tygodniu do pięciu – projekt ukończono w terminie.

***Terapia przez twórczość
przygotowaniem uzdolnionych osób
z dysfunkcją wzroku do wejścia
na otwarty rynek pracy***

**Towarzystwo Opieki
nad Ociemniałymi w Laskach**

05-080 Izabelin
ul. Brzozowa 75
Dział ds. Absolwentów
tel./fax (022) 752 22 25, 752 33 60
e-mail: kokrys@wp.pl

Rys historyczny

Towarzystwo Opieki nad Ociemniałymi prowadzące działalność od 1910 roku zostało zarejestrowane 11 maja 1911 roku pod nazwą Towarzystwo Opieki nad Ociemniałymi w Królestwie Polskim. Jego celem miało być niesienie wszechstronnej pomocy pozbawionym wzroku mieszkańcom Królestwa Polskiego. W ulotce wydanej rok później czytamy: *Towarzystwo nasze może dla ociemniałych: zakładać i prowadzić przytułki, ochrony i szkoły z wykładowym językiem polskim, warsztaty, biura pośrednictwa pracy, czytelnice, biblioteki, ambulanse, lecznice, szpitale itd. Może również urządzać dla ociemniałych odczyty, koncerty, wycieczki, prowadzić drukarnie, udzielać pożyczek itd.; może otoczyć ich opieką rozumną i celową w najobszerniejszym zakresie, – rozciągając przytem działalność swoją na całe Królestwo.*

Założycielka Towarzystwa – i dodajmy, założycielka Zgromadzenia Sióstr Franciszkanek Służebnic Krzyża – Róża Czacka twórczo nawiązała do znanego w Europie hasła *aveugle – utile* (niewidomy – człowiekiem użytecznym). Wykształcenie i przygotowanie do zawodu połączone z formacją religijno-moralną pozwalała – uznała – przywrócić osobę niewidomą społeczeństwu. Należy

również później – w miarę potrzeby – towarzyszyć niewidomemu w ciągu jego życia. Zakładała też, że odpowiednio przygotowani niewidomi mogą zająć się podobnymi sobie. Wymaga to stworzenia elity niewidomych o wysokich kwalifikacjach i uznanym autorytecie moralnym. Jednocześnie Róża Czacka uświadomiła światu, że osoba niepełnosprawna nie jest mniej warta niż osoba fizycznie zdrowa; może pomóc też tym, którzy uważają się za zdrowych, odkryć własne braki duchowe. Niewidomy może być zatem światłem w świecie ludzi widzących.

Osoby niewidome – powtórzmy – mogą być użyteczne: mogą pracować, zarabiać na swoje utrzymanie całkowicie lub częściowo, mogą w pracy znaleźć zadowolenie i ulgę, o ile otrzymają odpowiednie wychowanie, wykształcenie i wyszkolenie zawodowe. W *Memoriale w sprawie całości Dzieła* (1937) pisała: (...) *Towarzystwo Opieki nad Ociemniałymi w założeniu swoim ma za zadanie całokształt opieki nad niewidomymi wszelkich kategorii: nad dziećmi dorosłymi, starcami, kobietami i mężczyznami, zdrowymi i chorymi. Toteż praca obejmuje i wychowanie, i nauczanie, i reedukację, pielęgnowanie starców lub chorych, a także działy teoretyczne: jak pracę naukową nad sprawami niewidomych (tyflologię), przepisy-*

wanie i drukowanie książek specjalnych, prowadzenie bibliotek itp. Opieka ta nie ogranicza się wyłącznie do zakładów zamkniętych, ale rozciąga się na niewidomych w ich rodzinach (patronat). Słowem, w opiece tej mieści się jakby całe życie ludzkie w skrócie. Dlatego ani instytucja, ani Zgromadzenie nie da się całkowicie podciągnąć pod jeden schemat instytucji charytatywnej, nauczającej lub innej, ale łączy w sobie różnorodne działy.

Obecną nazwę Towarzystwo otrzymało w 1928 roku – Towarzystwo Opieki nad Ociemniałymi. W czasie okupacji Towarzystwo formalnie nie funkcjonowało; działał jedynie Zakład w Laskach pod nazwą Zakłady dla Niewidomych. W 1947 roku nastąpiła reaktywizacja Towarzystwa i wpisano je do rejestru stowarzyszeń. W 2004 roku nadano Towarzystwu status organizacji pożytku społecznego.

W 2006 roku Towarzystwo liczy 1580 członków i zgodnie ze Statutem: (...) *ma na celu otaczanie niewidomych i ociemniałych wszechstronną opieką w zaspakajaniu ich potrzeb edukacyjno-wychowawczych, rehabilitacyjnych, socjalnych i religijnych. Przy realizacji tych statutowych zadań współpracuje ze Zgromadzeniem Sióstr Franciszkanek Służebnic Krzyża.*

Dziś Towarzystwo prowadzi:

- w Warszawie: Dom Dziecka Niewidomego;
- w Laskach: ośrodek szkolno-wychowawczy (z filią w Rabce) i Centrum Rehabilitacji Zawodowej, bibliotekę brajlowską i publikacji multimedialnych oraz dział wydawnictw dla niewidomych, a także dział tyflogologii i dział absolwentów;
- w Żuławie: Zakład Opiekuńczo-Rehabilitacyjny dla Niewidomych Kobiet;
- w Niepołomicach: dom dla młodych niewidomych mężczyzn, obarczonych dodatkowymi kalectwami;
- w Gdańsku-Sobieszewie: Ośrodek Rehabilitacyjno-Wypoczynkowy dla Niewidomych.

Opis przedsięwzięcia

Dział ds. Absolwentów zajmuje się usamodzielnieniem, rehabilitacją zawodową i społeczną oraz zatrudnianiem absolwentów Lasek. Udziela również pomocy innym niewidomym dorosłym, zgłaszającym się do Lasek. Prowadzi rehabilitację podstawową osób świeżo ociemniałych z terenu

całej Polski. Realizacją nowego projektu Działu jest powstałe w styczniu 2006 roku Centrum Promocji i Kariery Zawodowej Osób z Dysfunkcją Wzroku, które, dzięki środkom pozyskanym z EFS oraz z PFRON, wzmocniło i rozszerzyło dotychczas udzielane wsparcie dla osób niewidomych i słabowidzących z terenu całego kraju, poszukujących pracy. Usługi doradcze świadczone są także w miejscu zamieszkania osoby z dysfunkcją wzroku. W kartotekach Działu jest zarejestrowanych 3000 osób z dysfunkcją wzroku.

Przedsięwzięcie **Terapia przez twórczość przygotowaniem uzdolnionych osób z dysfunkcją wzroku do wejścia na otwarty rynek pracy** wiąże się z poszukiwaniami nowych form rehabilitacji zawodowej i metod pracy z osobami z dysfunkcją wzroku, i obejmuje działania związane z rehabilitacją zawodową uzdolnionych osób z różnym stopniem niewidzenia i w różnym wieku, mające na celu – często na nowo – otwarcie tym osobom perspektywy uczestnictwa w życiu społecznym poprzez realizację ich potrzeby twórczej aż po znalezienie miejsca na otwartym rynku pracy. Proponowane działania, polegające na realizacji zadań twórczych poprzez aktywność plastyczną (rysowanie, malowanie, rzeźbienie) i komputerową (grafika komputerowa) umożliwiają praktyczne stosowanie w coraz większej skali zasady kompleksowości oferowanej pomocy dla osób z dysfunkcją wzroku. Projekt bada też zagadnienie pracy w jak najszerszym rozumieniu i tworzy modelowe rozwiązania. Pozwala postrzeżać niewidzenie jako cechę, która nie wyklucza zatrudnienia osób z dysfunkcją wzroku na otwartym rynku pracy i bezpośrednio wspiera te osoby w kreowaniu ich kariery zawodowej oraz pozycji społecznej.

Do realizacji przedsięwzięcia Towarzystwo zapewniło:

- etaty, pomieszczenia i wyposażenie,
- bieżące środki terapii,
- środki na działalność wydawniczą (katalogi wystaw, plakaty) oraz na realizację projektów popularyzacyjnych i kulturotwórczych (wystawy, sympozja).

Lepienie świata

Wśród osób nowo ociemniałych, niewidomych i słabowidzących, spotykamy osoby uzdolnione, twórczo funkcjonujące w życiu przed utra-

tą wzroku. Thomas J. Carroll – autor klasycznego już dzieła z zakresu podstawowej rehabilitacji osób ociemniałych zatytułowanego *Ślepotą*, pisał pół wieku temu, podsumowując swoje dwudziestoletnie doświadczenia: *Jeśli na człowieka widzącego spada w pełnym rozkwicie jego życia ślepotą, następuje koniec tego życia; (...) koniec nabytych metod działania, utrata dotychczasowych stosunków z ludźmi, z otoczeniem, w którym ów człowiek tkwił głęboko. (...) Jest to druzgocący cios zadany pojęciu o samym sobie, pojęciu, które człowiek zbudował starannie, celowo, podświadomie w ciągu swego życia, cios, który trafia niemal w sam rdzeń człowieczeństwa.*

Zauważmy jeszcze i to, że dotykamy nie przejmującego cierpienia braku wzroku, ile raczej bólu jego utraty; utraty przede wszystkim fizycznej pełnowartościowości i wizualnego postrzegania rzeczywistości. I trzeba przez to cierpienie utraty przejść, zanim można będzie przystąpić do rehabilitacji. Widząca osoba umarła, osoba niewidoma, która urodziła się, może stać się raz jeszcze tą samą dawną osobą, o ile zgadza się przejść przez męki śmierci utraty wzroku.

Utrata własnej osobowości – też o tym wiemy dobrze – jest skutkiem wszystkich utrat, ale odbudowa jej nie może być po prostu skutkiem tylko rehabilitacji. Dzięki odzyskaniu różnych umiejętności i sprawności ociemniała osoba nie czuje się tak bardzo zagubiona w świecie, ale do tego, by naprawić szkody wyrządzone jej życiu psychicznemu i całkowicie powrócić do życia, potrzebne są jeszcze inne pomocne działania. O takim kompleksowym podejściu do rehabilitacji osób ociemniałych myślała zawsze Róża Czacka.

Za każdym razem w spotkaniu z osobą nowo ociemniałą – podkreślmy to – doświadczamy tak samo dramatu utraty, bo ma on przecież zawsze wymiar osobowy; za każdym razem stanowi wyzwanie do obmyślenia właściwej strategii rehabilitacyjnej; do umożliwienia człowiekowi, którego świat rozpadł się, odzyskania w pełni swej osobowości, zlepiania jego świata.

Znamy dobrze biblijny opis stworzenia człowieka: (...) *Pan Bóg ulepił człowieka z prochu ziemi i tchnął w jego nozdrza tchnienie życia, wskutek czego stał się człowiek istotą żywą (Rdz 2, 7).* Pamiętamy też biblijny werset z Księgi Początku: *A Bóg widział, że wszystko, co uczynił, było bardzo dobre (Rdz 1, 31).*

Właśnie do tego archetypicznego gestu lepienia pragniemy powrócić zawsze, gdy my sami,

nasz cały świat ulega rozbięciu, rozpada się. Dzieje się tak i wtedy, gdy człowiek utraci wzrok. Nie jest to przecież cios zadany tylko oczom, wyłącznie wzrokowi. Tracenie wzroku jest umieraniem. Ale wraz z tą śmiercią człowieka widzącego rodzi się człowiek niewidzący i jego życie może być dobre. Proponujemy metodę terapii przez twórczość i projekt **Lepienie świata**, działania, które pozwalają odkryć, że palce widzą i możliwy jest powrót do twórczego życia. Towarzysząca im refleksja filozoficzno-teologiczna oraz pedagogiczna stanowią propozycję dla osoby nowo ociemniałej nowej drogi do ludzi i świata; umożliwiają nawiązanie na nowo kontaktu z najbliższym otoczeniem, a jednocześnie dają nowe umiejętności zawodowe.

Realizacja przedsięwzięcia

Lepienie świata

Do Lasek trafiła s. Lidia w grudniu 2001 roku. W 1996 roku przyznano jej rentę z powodu pierwszej grupy inwalidztwa. Starata się jednak żyć normalnie – kierowała przez cztery lata wspólnotą zakonną w Niegostawiu, później była wolontariuszką w zakładzie opieki psychiatrycznej w Śremie, teraz mieszka w domu zakonnym w Opalenicy.

W Laskach miała na nowo, po niewidome-mu, nauczyć się żyć. Utrata wzroku w przypadku Siostry – absolwentki Liceum Plastycznego i studentki Wydziału Sztuk Pięknych, autorki wielu obrazów – kopii i obrazu kanonizacyjnego Brata Alberta, projektantki okładek książek, plakatów i znaczków okolicznościowych – oznaczała koniec twórczego życia. Doprowadziła ostatecznie – opowiada o tym ona sama w rozmowie z Barbarą Gruszką-Zych – do głębokiego kryzysu.

Dlatego działania – oprócz tych obowiązkowych z zakresu rewalidacji podstawowej (nauka brajla i poznanie bezwzrokowych technik komputerowych oraz kurs białej laski) – uwzględniły zajęcia oparte na kulturotwórczych strategiach rozwoju osobowości. Opracowano specjalny projekt Lepienie świata, który pozwalał odkryć, że palce widzą i możliwy jest powrót do twórczego życia. Mottem całego przedsięwzięcia stało się wyznaczenie R. Steinera: najpiękniejsze świadectwa wnętrza człowieka ujawnia każdy ruch palców. Ale jest to tylko najmniejsza część tego, co wspólnie

z poruszającym się, chwytającym, ruszającym palcami człowiekiem. Wtedy się właściwie ujawnia całe jego człowieczeństwo, cały duchowy człowiek.

Określono najpierw cele rewalidacyjne i przyjęto metody terapii przez twórczość jako podstawowe działania rehabilitacyjnego (Laski, grudzień 2001). Następnie rozpoznano możliwości Siostry w zakresie modelowania i twórczego ich wykorzystania. Postawiono pierwsze zadanie rzeźbiarskie (Laski, grudzień 2001), a podczas sesji wyjazdowej dokonano korekty prac (Śrem, luty 2002). Jednocześnie opracowano pełny cykl ćwiczeń rzeźbiarskich dla osoby z dysfunkcją wzroku, wykorzystując technikę modelowania przedstawioną w II. *Plastisches Gestalten* oraz przygotowano teksty do wspólnej lektury (Laski, styczeń-marzec 2002).

Ścisła realizacja zadania miała miejsce w pracowni rzeźbiarskiej w Laskach (kwiecień-czerwiec 2002). Do projektu włączono jeszcze jedną osobę ociemniałą, niewidomego rzeźbiarza – Piotra Kuscha.

W I etapie działań odbyły się ćwiczenia ręki:

- czytanie cienia,
- doświadczanie wnętrza dłoni,
- ręce kształtujące przestrzeń.

Siostra Lidia utraciła wzrok, utraciła wszystko. Z czasem dopiero udało się postawić to najtrudniejsze pytanie: Czy wszystko? A ręce? Rozłożone bezradnie, bezwładnie opadają. Unieśmy je.... Są!

Może coś z nimi uda się zrobić, coś nimi?

Są ręce. Chwytają, obejmują, oglądają małą glinianą kulę, której nie widać, a jest.

Powietrza też nie widać; po prostu jest i ręce rzeźbią powietrzną przestrzeń. Przekształcamy ją według naszej woli; po raz pierwszy wypowiadamy z pomocą ręki świat otaczającemu światu i stajemy się jego twórcą. W ciemności nasze ręce widzą, mówią, czują.

Kolejne ćwiczenia: wy-twarz-anie; trudno jest twarz ludzką opisać, choć to kraina tak mała, że można ją ująć w dłoń lub zakryć. Oczy, usta, czoło...

- maska,
- portret,
- autoportret.

Teraz musimy odzyskać twarz; dzięki niej w widocznej formie pojawia się bycie, które określić można jako „ja”; twarz jest objawieniem naszej podmiotowości: twarz to osobowość, charakter, indywidualność; powiedzenie „człowiek bez twarzy” ma sens deprecjonujący, człowiek bez twarzy to ktoś nijaki, pozbawiony indywidualności, nieokreślony; twarz odzwierciedla bowiem wnętrze człowieka.

Tracąc wzrok nie jesteśmy bez twarzy; to nie jest bycie-bez-twarzy; ale raczej sytuacja, w której coś pojawia się zamiast twarzy; pojawia się twarz-maską. Do człowieka, który utracił wzrok, odnoszą się wszystkie słowa oznaczające osobę, która nie stanowi całości – dotknięty nieszczę-

ściem, kaleką, ułomny, niepełnosprawny, niewidomy i okrutne stwierdzenie – ślepy.

Kulturowa opozycja twarz – maska pomaga nam, na szczęście, zaraz powiedzieć: maska maskuje prawdę; to zasłona, kamuflaż. Nie umniejsza to jednak cierpienia, bo nie tylko różnimy się teraz od tego, kim byliśmy, ale jesteśmy ślepyimi ludźmi w świecie widzących.

Bywa i tak, że czasem sami zakładamy maskę, bo maska maskuje po prostu brak twarzy, która przecież w pierwszym zetknięciu z drugim człowiekiem jest najważniejsza; pozwala zidentyfikować osobę i określić jej stany emocjonalne. Wiemy dobrze, że maska, którą człowiek nakłada w stosunkach społecznych, jest raczej cienka, co silniejsze uczucia przebijają się; poza tym reakcje emocjonalne, jak się zdaje, wyprzedzają reakcję wolicjonalną, toteż nim zdążymy przywdziać odpowiednią maskę, już drugi może odcyfrować nasze prawdziwe oblicze. Trwałe stereotypy mimiczne pozostają wskaźnikami ewentualnych miejsc bolesnych czy skrzywień osobowości, i tak na przykład utrwalony grymas rozgoryczenia nie znika w czasie chwilowej radości.

Twarz też jest zaproszeniem do rozmowy; zawsze odbija patrzącego. Patrząc na kogoś, widzimy jednocześnie siebie, swoje odbicie społeczne – jak nas ktoś odbiera; odczytujemy niepokój, wrogość czy przyjaźń.

Ale twarz – przypomnijmy zdanie Levinasa – jest tak naprawdę poza wzrokiem (choć w nim zakotwiczona) i poza poznaniem (choć graniczy z jego obszarem). *Myślę – mówi francuski filozof – że dotarcie do twarzy jest kwestią etyczną. Wtedy, gdy spostrzegamy nos, oko, czoło, kiedy możemy je opisać, wtedy stoimy wobec drugiego jak wobec przedmiotu. Lepiej spotykam drugiego wtedy, kiedy nie mogę nawet powiedzieć, jakiego koloru ma oczy! Gdy widzę, jakiego koloru są oczy bliźniego, nie pozostaję z nim w żadnej relacji społecznej. Oczywiście relacja z twarzą może z pewnością zostać zdominowana przez percepcję, lecz to, co stanowi o specyficzności twarzy, nie da się do niego zredukować.*

A autoportret zawsze jest wyzwaniem; sam siebie wybieram za osobę teraz najważniejszą do odczytania i podejmuję ryzyko duchowego i fizycznego samoobnażenia. Dotychczasowe „cierpiałem w samotności tylko swojego ciała”; teraz patrzę – dotykam siebie, bólu ciała i bólu samotności; odnaleziony też język – lepienie – staje się moją mową. Mogę so-

bie opowiedzieć o sobie, pokazać w końcu swoją twarz.

Ostrożnie z-lepiam świat; następują działania w zakresie terapii przez twórczość.

Towarzyszą im rozważania przy lepieniu – dotykaniu słowa.

II etap obejmował praktykę terapeutyczną (Laski, maj 2002). Zarówno s. Lidia, jak i Piotr Kusch, pokazywali uczniom jednej ze szkół w Laskach nową metodę lepienia. O tym najważniejszym doświadczeniu chcieli opowiedzieć innym. Krok po kroku pokazywali lepienie świata – pokazywali siebie i otwierali na tę przygodę kogoś, kto utracił – podobnie jak oni – swój świat. Uczyli języka, którym można wyrazić to wszystko.

Niezwykła okazała się terapia przez twórczość; przełomowym wydarzeniem stał się dla s. Lidii sam projekt *Lepienie świata* i potem pierwsza rzeźba, która po niewidomemu przedstawiała temat – przez Siostrę tak często malarzko podejmowany wcześniej – *Ecce Homo*.

Istota dramatu Siostry tkwiła bowiem w utracie wizualnego postrzegania piękna i niemożliwości wizualnego wyrażania go. Cierpiała, bo świat został nagle zniekształcony, przesłonięty mgłą, utracił kolory; a ona sama stała się niema.

Udało się zlepić świat. Przywołajmy jeszcze fragment wypowiedzi Siostry: (...) *Trudny jest rzeczywisty kontakt ze sportretowanymi osobami. Ale to właśnie rzeźby go ułatwiają. Najpierw chore nie chciały pozować, uciekały. Potem nie mogły uwierzyć, że ktoś je wyrzeźbił, poczuł pod palcami ich rysy, zaakceptował (...).*

– Tak powstała między nami więź – tłumaczy Siostra. Teraz czekają w kolejce na swój portret. – Niesamowite, jak ręce za mnie myślą, widzą – zastanawia się. – Wzrok jest wysubtelnionym zmysłem dotyku, kiedy dotyk zastępuje funkcje widzenia, zaczyna być równie subtelny.

III etap projektu pozwolił zapoznać się z metodą lepienia świata szerszemu gronu osób. Przygotowano wystawę prac s. Lidia Pawełczak **Studium wokół „Ecce Homo”** (Galeria Szkolna Ściana, czerwiec 2002); nagrano też audycję radiową *Ecce Homo*. Rozmowa Barbary Momot z s. Lidią Pawełczak (maj 2002).

IV etap stanowił podsumowanie półrocznego przedsięwzięcia. Pokazano specjalną ekspozycję prezentującą *Lepienie świata* (Laski, czerwiec 2002). Odbyła się też sesja poświęcona znaczeniu twórczości w rozwoju osoby niepełnosprawnej. O „Rewalidacji podstawowej – teorii i praktyce” mówiła Krystyna Konieczna (Laski, Dział ds.

Absolwentów); „Przypadek Siostry L.“ i „Spojrzenie tyflogologa na doświadczenia z kręgu tzw. pedagogiki terapeutycznej“ przedstawiła Teresa Cwalina (Laski); „Rozważania o lepieniu“ poprowadził br. Maurice Maurin (Warszawa); o „Znaczenie twórczości w rozwoju osoby niepełnosprawnej“ mówił prof. Andrzej Wojciechowski (Toruń, UMK). Głos zabrali także sami niewidomi twórcy („Odkrywanie wartości terapii przez twórczość“ – s. Lidia Pawełczak, Piotr Kusch, Laski).

Wszystkie przedstawione materiały opracowano i wydano w druku ulotnym **Lepienie świata**.

V etap to dalsze działania rehabilitacyjne i twórcze prowadzone już w formie realizacji indywidualnych zadań twórczych i konsultacji działań wynikających z podjęcia pracy. Odbyły się konsultacje przy opracowywaniu przez s. Lidie Drogi Krzyżowej na zamówienie jednej z parafii (Opalenica 2003, 2004). Omówiono program pracy pracowni ceramicznej, prowadzonej przez s. Lidie przy zespole szkół średnich w Opalenicy i konsultowano program zajęć plastycznych prowadzonych przez s. Lidie dla emerytów (Opalenica 2005).

Efekty uzyskane podczas Lepienia świata przedstawiono na Konferencji ICEVI w Chemnitz (sierpień 2005) w formie prezentacji multimedialnej oraz druków w języku niemieckim i angielskim, przygotowanych w brajlu i powiększonym druku; pokazano je również na wystawie towarzyszącej I Konferencji „Przygotowanie zawodowe osób z dysfunkcją wzroku a rynek pracy“ (Laski 2005) i drukując artykuły w piśmie „Laski“.

Z Piotrem Kuschem zrealizowano działania rzeźbiarskie, podejmujące temat formy doskonałości i istoty znaku, poszerzające warsztat pracy niewidomego artysty i projektanta form użytkowych. Przygotowano i zaprezentowano wystawy: „Forma doskonała“ (Laski 2003), „Misy i dzbany“ (Laski 2004), „Znaki świętości“ (Laski, Warszawa 2005) oraz „Droga Krzyżowa“ (Laski, Warszawa 2005). Wydano katalogi i plakaty.

W przypadku s. Lidii Pawełczak i Piotra Kuscha projekt Lepienie świata stał się drogą do podjęcia na nowo twórczego, zawodowego życia. Dla innych osób z dysfunkcją wzroku może być skuteczną formą terapii; daje możliwość wypowiadania największej utraty.

S. Lidia Pawełczak pracuje z młodzieżą szkolną w zespole szkół w Opalenicy i emerytami w świetlicy terapeutycznej przy domu pomocy społecznej. Piotr Kusch pracuje jako projektant form użytkowych w Warsztatach Rehabilitacji Zawodowej w Laskach.

W lutym 2005 roku zajęciami z zakresu rehabilitacji zawodowej objęto nowo ociemniałego grafika komputerowego – Tomasza Wojakowskiego. Wykorzystano kulturotwórcze strategie rozwoju osobowości. Po zapoznaniu z brajlem i urzędzeniami wspomagającymi bezwzrokową pracę na komputerze oraz praktyce w szkolnej pracowni komputerowej w Laskach, podczas której realizowano zadania z terapii przez twórczość, nastąpiło przywrócenie do pracy. Od 1 stycznia 2006 roku Tomasz Wojakowski jest pracownikiem Centrum Promocji i Kariery Zawodowej Osób z Dysfunkcją Wzroku. Realizuje graficzną formułę Centrum (strona internetowa, wydawnictwa reklamowe). Prowadzi też swoją społeczną inicjatywę „Otwórz oczy“. W ramach prac zleconych przygotowuje strony internetowe i projekty graficzne.

Pomysł na przedsięwzięcie

Działania nie były wcześniej zaplanowane, wynikły z potrzeb rehabilitacyjnych osób zgłaszających się do Działu ds. Absolwentów i doprowadziły w efekcie do odnalezienia się wszystkich zgłoszonych osób na otwartym rynku pracy. Okazało się, że rehabilitacja zawodowa przez twórczość skutkuje 100% zatrudnieniem osób uzdolnionych z dysfunkcją wzroku.

Okres realizacji przedsięwzięcia

Przedsięwzięcie realizowano od grudnia 2001 roku (od momentu zgłoszenia się do Lasek nowo ociemniałej Siostry) do grudnia 2005 roku.

Źródła finansowania

W całości przedsięwzięcie finansowane było przez Towarzystwo Opieki nad Ociemniałymi w Laskach. Trudno jest wydzielić koszty związane z przedsięwzięciem – realizowano je bowiem z udziałem różnych placówek Towarzystwa i angażowało się w nie wielu specjalistów (rehabilitant widzenia, instruktor orientacji przestrzennej, nauczyciel brajla, doradca zawodowy, zespół konsultantów-tyflogologów). Prace koordynował kierownik Działu ds. Absolwentów.

Centrum Informacji Aktywizacji Zawodowej i Wolontariatu Osób Niepełnosprawnych

Grudziądzkie Centrum „Caritas”

86-300 Grudziądz
ul. Klasztorna 6
Centrum Informacji Aktywizacji Zawodowej i Wolontariatu
Osób Niepełnosprawnych
tel. (056) 642 94 44
e-mail: grudziadz@caritas.pl

Rys historyczny organizacji

Centrum „Caritas” im. bł. Juty przy ul. Klasztornej 6 w Grudziądzu zainicjowało swoją działalność statutową 3 listopada 1998 r. Wtedy to rozpoczęto wydawanie gorących posiłków i używanej odzieży. Po kilku miesiącach zaczęła funkcjonować łaźnia, świetlica dla dzieci i gabinet pielęgniarstwa, który 15 lutego 2000 r. został wpisany do rejestru zakładów opieki zdrowotnej, prowadzonego przez Wojewodę Kujawsko-Pomorskiego, jako niepubliczny zakład opieki zdrowotnej o nazwie: IV Stacja Opieki „Caritas” Diecezji Toruńskiej w Grudziądzu.

W pierwszych dwóch miesiącach działalności blisko 150 osób korzystało z dożywiania. W roku 2000 liczba wydawanych posiłków podczas ferii zimowych wzrosła do 300, natomiast od czerwca do września wynosiła już ok. 350. Od tego czasu notujemy systematyczny wzrost

wydawanych posiłków. Osoby korzystające z tej formy pomocy często otrzymują również artykuły do spożycia w domu (chleb, tłuszcz, jogurty, słościki). Obecnie wydaje się około 850 posiłków dziennie, nie licząc tych, które przygotowujemy dla dzieci z naszych świetlic opiekuńczo-wychowawczo-profilaktycznych.

Grudziądzkie Centrum „Caritas” jest również współorganizatorem wigilii dla bezdomnych i ubogich oraz śniadania wielkanocnego. Przed świętami Bożego Narodzenia oraz Wielkanocy

dzieci otrzymują paczki ze słodyczami, a dorośli paczki żywnościowe. W ostatnich trzech latach przygotowaliśmy zwykle 800 – 1200 paczek.

„Caritas” zajmuje się także opieką nad dziećmi z rodzin zagrożonych marginalizacją społeczną poprzez działalność świetlic opiekuńczo-wychowawczo-profilaktycznych: jedna z nich – „Przystań” – funkcjonuje w centrum miasta, natomiast druga, im. św. Józefa, znajduje się w Grudziądzu Mniszku. Lokalizacja nie jest przypadkowa: tutaj występuje największa potrzeba tego typu inicjatyw wychowawczych. Pod opieką świetlic jest 90 osób.

W Centrum „Caritas” działa Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej – IV Stacja Opieki „Caritas” Diecezji Toruńskiej. Pracujące tutaj pielęgniarki i fizjoterapeuta udzielają pomocy medycznej osobom korzystającym z posiłków, pełnią dyżury w schronisku dla bezdomnych mężczyzn, zajmują się pielęgnacją chorych, starszych i niepełnosprawnych zgłoszonych do Stacji, prowadzą wypożyczalnię sprzętu medycznego i rehabilitacyjnego oraz punkt bezpłatnego przekazywania leków. Większość usług prowadzona jest w oparciu o kontrakty z NFZ i PFRON. Działa także łaźnia dla bezdomnych i innych potrzebujących. Każdego roku organizujemy kolonie letnie w Gaju, na które wyjeżdżają dzieci z rodzin zmagających się z biedą lub patologiami. Z tej formy wypoczynku korzysta około 300 – 500 dzieci. Zimą, podczas ferii, nasi podopieczni korzystają z oferty świetlic „Caristas”.

Od początku 2003 roku funkcjonuje Biuro Aktywizacji Bezrobotnych. Przedsięwzięcie to skierowano do bezrobotnych, którzy nie potrafią samodzielnie znaleźć pracy, nie posiadają dochodów i istnieje duże prawdopodobieństwo zagrożenia marginalizacją społeczną. W przedsięwzięciu kierowanym przez „Caritas” Polska Grudziądzkie Centrum „Caritas” było początkowo partnerem, ale pod koniec roku 2003 opracowało własny projekt dotyczący przeciwdziałania bezrobociu wśród absolwentów i ludzi młodych. W efekcie Biuro Aktywizacji Bezrobotnych przekształcono w Centrum Informacji Aktywizacji Zawodowej i Wolontariatu.

Przedsięwzięcie jest adresowane przede wszystkim do ludzi młodych, którzy nie podjęli jeszcze pracy, a także do bezrobotnych, którzy szukają tutaj wsparcia.

Grudziądzkie Centrum „Caritas” chętnie włącza się w działalność charytatywną „Caritas” Polska, mającą wymiar ogólnopolski.

Działamy przede wszystkim w oparciu o środki pozyskane drogą darowizny od parafii, samorządów, firm i ludzi dobrej woli. Na programy realizowane przez naszą placówkę otrzymujemy dotacje od takich partnerów publicznych jak: Kujawsko-Pomorski Urząd Wojewódzki, Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego, Urząd Miasta Grudziądz, Ministerstwo Gospodarki Pracy i Polityki Społecznej, Ministerstwo Edukacji Narodowej i Sportu, Narodowy Fundusz Zdrowia i PFRON. Jesteśmy również aktywni w pozyskiwaniu środków z funduszy UE: mamy za sobą realizację trzech projektów z programów Phare (Phare ACCESS 2000, Phare 2001 Rozwój Społeczeństwa Obywatelskiego, Phare 2002 Koordynacja Instrumentów Rynku Pracy).

Aktywność placówki w obszarze szeroko rozumianej pomocy społecznej są zauważane i doceniane w regionie. Efektem i świadectwem tych sukcesów są między innymi: członkostwo ks. dyrektora Marka Borzyszkowskiego w Radzie Organizacji Pozarządowych Województwa Kujawsko-Pomorskiego; członkostwo w Krajowej Komisji ds. Przeciwdziałania Bezdomności przy „Caritas” Polska w Warszawie; członkostwo w Radzie Konsultacyjnej ds. Przeciwdziałania Bezrobociu przy Prezydencie Grudziądz; współtworzenie Grudziądzkiego Paktu na Rzecz Zatrudnienia; współtworzenie Strategii Rozwiązywania Problemów Pomocy Społecznej Gminy Miasto Grudziądz; współtworzenie Programu Rewitalizacji Obszarów Miejskich w Grudziądz.

Cel przedsięwzięcia

Głównym zadaniem CIAZiWON są kompleksowe działania mające na celu aktywizację zawodową i społeczną osób niepełnosprawnych. W działania te wpisuje się pomoc osobom pragnącym znaleźć się na rynku pracy, a także uaktywnienie w różnych obszarach społecznej działalności osób, które spędzają czas w czterech ścianach swoich domów – poprzez budowanie ich nowego wizerunku, opartego na poczuciu własnej wartości; a zatem wskazywanie umiejętności, które mają i mogą wykorzystać, zwiększenie samodzielności. Działania te wiążą się ze zmianą myślenia na swój własny temat, zwykle nadmiernie krytycznego.

Celem jest również szeroko rozumiana informacja społeczna o prawach i możliwościach osób niepełnosprawnych.

Opis przedsięwzięcia

Korzystając z wcześniejszych doświadczeń współpracy z bezrobotnymi nasze działania skierowaliśmy bezpośrednio do osób niepełnosprawnych pozostających bez pracy i ich rodzin.

Utworzone zostały dwa zespoły: ds. aktywizacji zawodowej i informacji oraz ds. aktywizacji społecznej, wolontariatu i szkoleń. W skład zespołów wchodziły wolontariusze zarówno niepełnosprawni jak i pełnosprawni, pozyskani podczas działalności CIAZiW. Wykwalifikowana kadra „Caritas” służyła pomocą w realizacji pomysłów dotyczących aktywizacji zarówno społecznej jak i zawodowej, dzięki czemu CIAZiWON stało się centrum informacji i wspierania inicjatyw ludzi niepełnosprawnych. Do dyspozycji mieliśmy cztery stanowiska komputerowe z pełnym dostępem do Internetu, ksero, fax, telefon, drukarkę, skaner, kamerę video oraz prasę lokalną i specjalistyczną. Osoby niepełnosprawne lub ich rodziny kontaktowały się najpierw z animatorem zespołu pełniącym jednocześnie funkcję doradcy środowiskowego osób niepełnosprawnych, który po wstępnej rozmowie kwalifikował potrzeby osoby i udzielał pomocy lub kierował do dalszych specjalistów.

Głównym celem Centrum jest przede wszystkim przygotowanie do aktywności zawodowej oraz dążenie do wzrostu liczby aktywnych zawodowo i społecznie osób niepełnosprawnych poprzez:

- przygotowanie dokumentów aplikacyjnych, czyli CV, listu motywacyjnego;
- przygotowanie osób niepełnosprawnych w kierunku umiejętności autoprezentacji i aktywnego, samodzielnego poszukiwania pracy;
- podnoszenie kwalifikacji tych osób poprzez wykorzystanie programów wspierających aktywność zawodową osób niepełnosprawnych, co pomoże zwiększyć ich szansę na rynku pracy;
- pośrednictwo w pracy wolontarystycznej;
- pomoc w zaopatrzeniu w sprzęt rehabilitacyjny i pomocniczy;
- pomoc w załatwianiu spraw socjalno-bytowych (doradztwo);
- ustalanie indywidualnych ścieżek aktywizacji społecznej;
- doradztwo dla rodzin i stowarzyszeń zajmujących się osobami niepełnosprawnymi.

Objęcie bezrobotnych osób niepełnosprawnych kompleksowym programem doradztwa i pośrednictwa pracy, znacząco przyczynia się do wzrostu ich szans zatrudnienia na otwartym ryn-

ku pracy. Osoba niepełnosprawna potrzebująca pomocy w powrocie na rynek pracy uzyskuje ją w jednym miejscu, bez konieczności „wędrowania” po urzędach i instytucjach. Jej sytuacja analizowana jest w Centrum Informacji, Aktywizacji Zawodowej i Wolontariatu Osób Niepełnosprawnych (CIAZIWON), w którym można skorzystać z wielu porad, szkoleń a nawet wydrukować czy skserować potrzebne dokumenty oraz zadzwonić do ewentualnego pracodawcy. Co najważniejsze – wszystkie te usługi są bezpłatne. CIAZIWON to również pośrednictwo pracy – wyszukujemy oferty pracy dla osób niepełnosprawnych i przekazujemy informacje zainteresowanym. Naszym celem jest również przekonanie pracodawców działających na otwartym rynku pracy, że osoba niepełnosprawna może być wartościowym i cennym pracownikiem. Jednym z najważniejszych współczesnych wyzwań jest integracja, czyli umożliwienie osobom niepełnosprawnym korzystanie ze wszystkiego, co jest dostępne dla ogółu społeczeństwa. Wymagane jest jednak od tych osób czynne angażowanie się w proces rehabilitacji, kształcenia, chęci korzystania z systemu wsparcia i pomocy oferowanej w środowisku lokalnym. Należy mieć na uwadze fakt, że wszyscy ludzie mają prawo do pracy, która daje im poczucie: godnego życia, własnej wartości, samodzielności materialnej, społecznego kontaktu z innymi osobami, udziału w życiu społecznym.

Zgłaszające się osoby niepełnosprawne swoje wątpliwości i pytania mogły wyjaśniać podczas konsultacji z:

– doradcą środowiskowym osób niepełnosprawnych. W naszym Centrum Informacji, Aktywizacji Zawodowej i Wolontariatu Osób Niepełnosprawnych doradca środowiskowy udzielał porad i informacji z zakresu aktywizacji zawodowej oraz ustalał indywidualne plany realizacji ścieżki zawodowej osób niepełnosprawnych;

– doradcą zawodowym, który pomagał w określeniu drogi kariery zawodowej. Porady dotyczą głównie: zmiany zawodu, wyboru zawodu, wyboru kierunku szkolenia lub kształcenia zawodowego;

– psychologiem, który doradzał jak pokonać wewnętrzne bariery utrudniające bądź uniemożliwiające odnalezienie się na współczesnym rynku pracy. Pomagał zaakceptować własną niepełnosprawność (wieloetapowy proces przywykania do niej), uczył jak być asertywnym w kontaktach społecznych (jasne określenie własnych granic), doradzał jak podnieść własną samoocenę, po-

prawić obraz własnego „Ja” i kontakty interpersonalne;

– prawnikiem, który udzielał porad w zakresie: prawa osób niepełnosprawnych, rodzinnego oraz innych wskazań prawnych;

– konsultantem medycznym, który doradzał do jakiego specjalisty udać się i gdzie go znaleźć, udzielał indywidualnych porad medycznych;

– pracownikiem socjalnym, który udzielał porad w zakresie pomocy społecznej tj.: świadczeń pieniężnych, usług opiekuńczych;

– fizjoterapeutą, który udzielał pomocy w zakresie prowadzenia rehabilitacji w warunkach domowych, ustalał wraz z zespołem konsultantów indywidualny program usprawniania, pomagał znaleźć specjalistyczne ośrodki rehabilitacyjne.

W Centrum Informacji, Aktywizacji i Wolontariatu Osób Niepełnosprawnych 51 osób zostało objętych indywidualnym programem aktywizacji zawodowej. Osobom tym udzielono kompleksowej informacji dotyczącej:

– zagadnień związanych z edukacją osób niepełnosprawnych na wszystkich szczeblach,

– Zakładów Pracy Chronionej na terenie miasta i województwa;

– zagadnień związanych z prawem pracy odnośnie osób niepełnosprawnych;

– możliwości poszukiwania ofert pracy,

– możliwości rozpoczęcia własnej działalności gospodarczej,

– instytucji działających na rzecz osób niepełnosprawnych na terenie Grudziądza.

Osoby te uczyły się redagowania dokumentów aplikacyjnych (CV, list motywacyjny), były przygotowywane do zaprezentowania swoich kwalifikacji i zalet w trakcie rozmów kwalifikacyjnych z potencjalnymi pracodawcami, udostępniono im również oferty pracy z portali internetowych i tytułów prasowych.

Oprócz programu aktywizacji zawodowej w Centrum udzielono 903 porady osobom niepełnosprawnym, szukającym pomocy w rozwiązaniu własnych problemów.

Porady dotyczyły takich zagadnień, jak:

- orzecznictwo rentowe,
- renty socjalne,
- zasiłki stałe dla osób niepełnosprawnych,
- informacji o programach PFRON,
- turnusy rehabilitacyjne,
- informacje o przysługujących prawach osobom niepełnosprawnym,
- leczenie, opieka medyczna, rehabilitacja,

- zaopatrzenie w przedmioty ortopedyczne i sprzęt rehabilitacyjny,
- prawo do pomocy medycznej, psychologicznej, socjalnej i prawnej.

Wydaje się, że podstawowym problemem wśród osób niepełnosprawnych jest trudność w uzyskaniu informacji o własnych prawach oraz możliwościach, które mogą (i powinni) wykorzystać. Zatem istotne jest rozwijanie działalności doradczej dla osób niepełnosprawnych, jednak na zupełnie innych zasadach niż czynią to inne podmioty zajmujące się problemami osób niepełnosprawnych. Mimo wielości tych podmiotów – ich działania nie przynoszą efektów satysfakcjonujących osoby niepełnosprawne. Szeroko pojęte doradztwo będzie polegało na przeprowadzeniu wywiadu z osobą niepełnosprawną i na podstawie zebranych informacji doradca szczegółowo określi, z jakich programów może osoba skorzystać w taki sposób, który wpłynie na jej aktywizację zawodową lub społeczną i znacząco poprawi sytuację życiową, w której się znalazła. Często zdarza się, że osoby niepełnosprawne nie korzystają z przysługującym im ulg i uprawnień, bo nie wiedzą o nich, i nie wiedzą tak naprawdę, o co pytać w urzędach. Nowym rozwiązaniem jest działalność polegająca na tym, że osoba zgłasza się, jest poinformowana o wszystkich programach, w których może uczestniczyć bez konieczności wcześniejszego rozpoznania problemu. Doradca udziela porad z wykorzystaniem wszystkich dostępnych środków niezbędnych do usunięcia problemu w sposób zapewniający osobie zainteresowanej odczucie głębokiego zaangażowania. Doradca dokłada wszelkich starań, by udzielić porad i wyczerpujących informacji dotyczących wszystkich istotnych zagadnień, które wynikły w trakcie wywiadu, a których zastosowanie może prowadzić do korzystnych zmian w życiu osoby niepełnosprawnej.

Wolontariat osób niepełnosprawnych

Wolontariat, czyli bezpłatne, świadome i dobrowolne działanie na rzecz innych, wykraczające poza więzi rodzinne, koleżeńskie i przyjacielskie, stanowi istotny filar działania niemal wszystkich organizacji pozarządowych, szczególnie tych, które ukierunkowane są na niesienie pomocy potrzebującym. Świadczenia wykonywane przez wolontariuszy także od początku istnienia Grudziądzkiego Centrum „Caritas”, tj. od maja

ubiegłego roku, stanowiły i nadal stanowią ważny element jego funkcjonowania.

Wspólnie z innymi pracownikami grupa dziesięciu niepełnosprawnych wolontariuszy realizowała w roku 2005 działania, w ramach przedsięwzięcia stworzonego w oparciu o program Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych PARTNER. Wśród efektów na szczególną uwagę zasługuje: stworzenie stałych dyżurów wolontariuszy, opracowanie, zredagowanie, wydanie i rozpowszechnienie informatora oraz broszur dotyczących Centrum Informacji, Aktywizacji Zawodowej i Wolontariatu Osób Niepełnosprawnych.

Działalność Centrum w ciągu roku wsparło 625 osób, obecnie zaś grono wolontariuszy liczy 6 osób. Są to osoby z różnym stopniem i rodzajem niepełnosprawności, trwale lub okresowo niezdolne do pracy, bezrobotne od dłuższego czasu, jak i takie, które dopiero rozpoczynają poszukiwanie zatrudnienia, o różnym poziomie wykształcenia: zawodowym, średnim, ale także wyższym magisterskim. Pomimo wielu różnic łączy ich jeden cel: jest to chęć robienia razem z innymi czegoś wartościowego, mogącego przynieść pożytek społeczności osób z niepełnosprawnością.

Działanie wolontariatu jest skoncentrowane na niesieniu pomocy innym, potrzebującym. Zgodnie z podpisywaną przez każdego wolontariusza umową, podejmuje się on wykonać na rzecz osoby korzystającej z jego usług następujące czynności: pomoc w przygotowaniu dokumentów aplikacyjnych (CV, listów motywacyjnych), pozyska-

nie informacji związanych z rehabilitacją zawodową i społeczną osób niepełnosprawnych, prowadzenie czynności przygotowawczych do zatrudnienia, pomoc w wyszukiwaniu informacji w Internecie dotyczących osób niepełnosprawnych. Ponadto oferuje swoją pomoc w rozwiązywaniu innych problemów, np.: w wypełnianiu wniosków o dofinansowanie zakupu sprzętu lub likwidacji różnorodnych barier uniemożliwiających bądź ograniczających pełnienie ról społecznych, uczeniu podstawowych umiejętności w zakresie obsługi komputera oraz Internetu.

CIAZiWON pośredniczy i pomaga także licznym instytucjom i organizacjom działającym na terenie miasta, w poszukiwaniu wolontariuszy chętnych do współpracy i pomocy.

Wyżej wymienione czynności to tylko jeden wycinek aktywności wolontariuszy i oferowanej przez nich pomocy. Rola wolontariusza nie ogranicza się bowiem tylko do „usługowego” podejścia wobec zgłaszających się w Centrum: o wiele większe znaczenie ma psychiczna pomoc uzyskiwana zarówno od ochotników jak i innych pracowników.

Każda potrzebująca osoba traktowana jest w sposób szczególny, z uwagą. Poświęca się jej tyle czasu, ile potrzebuje, bez pośpiechu. Nie ma

problemów błahych, którymi nie warto się zajmować. Obecność wolontariuszy gwarantuje, że nie tylko sprawa zostanie załatwiona, ale także daje możliwość podzielenia się swymi bólami, problemami, trudnościami, z jakimi osoba zmaga się. Wysłuchanie i dobre słowo od kogoś w podobnej sytuacji stanowią niekiedy najlepszą formę pomocy i faktyczny cel wizyty. Tworzy się grupa psychicznego wsparcia.

Indywidualne podejście budzi poczucie ważności i wyjątkowości podnosząc własną samoocенę i wartość osoby. Dlatego, niejednokrotnie, początkowo przychodzący po pomoc z czasem sami tej pomocy udzielają innym. Dzieje się tak, bo chociaż istotą wolontariatu jest charytatywna, czyli bezinteresowna pomoc, bezpłatna praca na rzecz innych – to ci, którzy podejmują tę aktywność (zwłaszcza, jeżeli są to osoby niepełnosprawne) zyskują coś znacznie cenniejszego od gratyfikacji finansowej.

Przede wszystkim wiele osób uzyskuje pierwszą szansę na pełne realizowanie się w działaniu, robienie czegoś społecznie potrzebnego i pożytecznego. Jest to alternatywa dla monotonii, bierności i szarości codziennego życia, ucieczka od marazmu i izolacji społecznej. Daje możliwość „wyjścia do ludzi”, nawiązania kontaktów z inny-

mi, uwrażliwia na potrzeby drugiego człowieka. Takie działania rozwijają umiejętności interpersonalne, uczą pozytywnej autoprezentacji i komunikacji z otoczeniem. Wolontariat w Centrum „Caritas” pozwala zdobyć nowe umiejętności, poznać swoje mocne i słabsze strony, określić własne potencjalne możliwości, poznać oferty i wymagania rynku pracy oraz techniki i sposoby uzyskiwania zatrudnienia. Wszystkie te czynniki przyczyniają się do osobistego rozwoju i jednocześnie do wzrostu atrakcyjności dla pracodawcy. Dlatego dla licznej grupy młodych ludzi wolontariat stanowi często początek kariery zawodowej. Większość z osób niepełnosprawnych działających w Grudziądzkim Centrum, pomimo początkowego braku wiary we własne siły i kompetencje, uzyskuje atrakcyjne zatrudnienie (poprzez osobisty kontakt pracowników Urzędu Miasta z niepełnosprawnymi wolontariuszami pośredniczącymi w załatwianiu wielu spraw naszego biura dwie wolontariuszki uzyskały zatrudnienie w Urzędzie Miasta Grudziądzka) lub decyduje się na dalszą edukację. Jeden z wolontariuszy odważył się nawet na rozpoczęcie własnej działalności gospodarczej. Niekiedy udaje im się, mimo nowych obowiązków, znaleźć czas na działalność dobroczynną i nadal wspierają innych; ci zaś, którzy nie mogą pogodzić tych dwóch sfer działania dążą do utrzymania stałego kontaktu. Wspólna praca, nieustanne doskonalenie własnych umiejętności, poszerzanie kompetencji, ale także spotkania mniej oficjalne – czynią z pracowników Grudziądzkiego Centrum „Caritas” i wolontariuszy zgrany zespół służący sobie wzajemną pomocą i wsparciem.

Pomysł na przedsięwzięcie

Wysokie bezrobocie jest obecnie zasadniczym problemem gospodarki naszego kraju, szczególnie odczuwanym w takich rejonach jak grudziądzki, gdzie bezrobocie przekroczyło już 32%. Brak pracy, czyli niezaspokojenie jednej z najważniejszych ludzkich potrzeb, powoduje powstawanie trudności z zaspokojeniem innych – najbardziej podstawowych, niezbędnych do życia. Co dzieje się z ludźmi, którzy tracą pracę? W pierwszym okresie jest zapał i ogromna motywacja, aby jak najszybciej znaleźć nowego pracodawcę. I całe szczęście, gdy ten zamiar uda się szybko zrealizować. Gorzej, jeśli po pierwszym miesiącu bezowocnych poszukiwań upragnionej pracy przychodzi następny, a po nim kolejne...

Wówczas zaczyna się powątpiewanie i stopniowe osłabianie wiary w możliwość rychłego zatrudnienia. Pojawia się aura ogólnej społecznej bezradności, która może być zaczątkiem systematycznego wyalienowania ze społeczeństwa.

A czy na problemy osób bezrobotnych mogą odpowiadać kościelne organizacje charytatywne? Mogą, i to w rozmaity sposób. Dostępność wielu różnych funduszy, w tym zagranicznych, stworzyła w ostatnich latach szereg możliwości na powstawanie ciekawych programów i zapewnienie odpowiednio wyszkolonej kadry do pracy z osobami bezrobotnymi. Jeszcze nie tak niedawno „Caritas” kojarzyła się wyłącznie z organizowaniem tzw. pomocy bezpośredniej poprzez wydawanie posiłków czy też różnorodnego rodzaju rozdawnictwo. Dziś, oprócz takich form działalności, równolegle funkcjonuje szereg wyspecjalizowanych ośrodków podejmujących działalność reintegracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych marginalizacją społeczną.

Grudziądzkie Centrum „Caritas” im. bł. Juty jest pionierem wśród placówek „Caritas” Diecezji Toruńskiej w realizacji programów pomocowych na rzecz osób bezrobotnych. W 2002 roku rozpoczęliśmy proces tworzenia Biura Aktywizacji Bezrobotnych we współpracy z „Caritas” Polska, opartego na francuskim modelu towarzyszenia osobie bezrobotnej realizowanego przez Secours Catholique. Dokładnie 2 stycznia 2003 rozpoczęło funkcjonowanie Biuro Aktywizacji Bezrobotnych sfinansowane ze środków pochodzących z funduszu „Phare Access 2000”. W lutym 2004 roku biuro zostało poszerzone o wolontariat i jednocześnie przekształcone w Centrum Informacji Aktywizacji Zawodowej i Wolontariatu. W obydwu przypadkach uruchomienie określonych działań było możliwe dzięki pozyskaniu środków z dwóch źródeł: programu Phare 2000 i Phare 2001 oraz dzięki środkom z Urzędu Miejskiego w Grudziądzu.

W Centrum Informacji Aktywizacji Zawodowej i Wolontariatu zaczął pełnić dyżury niepełnosprawny wolontariusz – doradca środowiskowy osób niepełnosprawnych, w efekcie zaczęło przychodzić coraz więcej osób niepełnosprawnych i dostrzegliśmy konieczność rozbudowy zarówno technicznej (biuro znajdowało się na I piętrze i zajmowało jedno pomieszczenie) jak i kadrowej.

Centrum Informacji, Aktywizacji Zawodowej i Wolontariatu Osób Niepełnosprawnych powstało w oparciu o środki PFRON pochodzące z programu PARTNER.

Okres realizacji przedsięwzięcia

Biuro działa od 01.05.2005 r. do 31.12.2005 (w ramach dotacji PFRON) od 01.01.2006 r. kontynuacja w okrojonej formie ze środków własnych i Urzędu Miasta Grudziądz.

Wysokość zaangażowanych środków

i źródło ich pochodzenia

pochodzenie środków	wysokość w PLN
nazwa instytucji	
własne	26 069,01
zewnętrzne, w tym:	68 665,79
publiczne krajowe	68 665,79
PFRON, Urząd Miasta	
unijne	0
prywatne	0
Kategorie wydatków w budżecie przedsięwzięcia	
kategoria wydatku	Kwota w PLN
wynagrodzenia	29 540,77
usługi zlecone	28 008,00
dojazdy	500,12
usługi pocztowe i telekom.	4 068,00
zakup publikacji	1 879,62
zakup materiałów	10 050,76
eksploatacja pomieszczeń	5 800,98
dostosowanie pomieszczeń do ON	14 886,55

Ze względu na ograniczenie budżetu nie mogły się odbyć szkolenia i konferencja, co znacznie zubożyło projekt. Brak możliwości zakupu specjalistycznych programów komputerowych również ograniczył efektywność działań (czym innym jest rozmowa na temat zainteresowań, a czym innym rozwiązywanie testów z zakresu psychologii zawodowej lub testów predyspozycyjnych w programie komputerowym).

Dzięki stałej współpracy z Powiatowym Urzędem Pracy kilku osobom udało się znaleźć pracę, a jeden z niepełnosprawnych wolontariu-

szy założył działalność gospodarczą. Jednak ze względu na sytuację grudziądzkiego rynku pracy, mało który pracodawca chce zatrudnić osobę niepełnosprawną – mając do wyboru kilkudziesięciu pełnosprawnych pracowników. Również nieliczne zakłady pracy chronionej preferują silnych i sprawnych fizycznie młodych mężczyzn, a osoba z wyższym wykształceniem po porażeniu móżdżkiem, niestety, nie ma szans na pracę.

Obszar, na którym przedsięwzięcie

było zrealizowane

Obszar, na którym przedsięwzięcie zostało zrealizowane to powiat Grudziądz i Miasto Grudziądz (woj. Kujawsko-Pomorskie). Grudziądz to dawne robotnicze miasto ze strukturalnym bezrobociem i patologią pokoleniową. Jest to teren, na którym szczególnie ciężko jest się odnaleźć osobom niepełnosprawnym. Na terenie Grudziądza wg PUP na stan z października 2004r pozostawało zarejestrowanych 99 osób niepełnosprawnych, w tym 35 kobiet; natomiast z danych MOPR wynika, że na dzień 31 listopada 2004r z dodatkowej pomocy społecznej skorzystały 1802 osoby niepełnosprawne, przy czym 237 osób posiada świadczenia pielęgnacyjne. Na dzień 31.12.2004r w Grudziądzu mieszka 12547 osób niepełnosprawnych, w tym 11759 osób powyżej 16. roku życia.

Sposób rekrutacji uczestników

Rekrutacji dokonywaliśmy poprzez media lokalne, Internet oraz struktury kościelne, np. ogłoszenia parafialne. Wydane zostały ulotki informacyjne oraz broszura zawierająca wypracowane sposoby działania w aktywizacji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych wraz z pełnymi informacjami dla niepełnosprawnych mieszkańców Grudziądza. Materiały te (z uwzględnieniem szaty graficznej) zostały przygotowane przez niepełnosprawnych wolontariuszy. W działaniach współpracowaliśmy z Powiatowym Urzędem Pracy, Miejskim Ośrodkiem Pomocy Rodzinie, Wydziałem Spraw Społecznych Urzędu Miejskiego, Narodowym Funduszem Zdrowia i Powiatową Społeczną Radą ds. Osób Niepełnosprawnych.

Napotkane problemy i sposoby ich rozwiązania

• w trakcie planowania

<i>problem</i>	<i>sposób rozwiązania</i>
zbyt niska kwota na dostosowanie pomieszczeń określona w programie procentowo w przypadku adaptacji całego parteru budynku	Sponsorzy i wykonanie prac przez wolontariuszy (więźniowie w trakcie procesu resocjalizacji)
Nieprzyznanie środków na szkolenia i konferencje, które były jednym z filarów programu	Miniszkolenia pod kierunkiem własnego personelu (np. komputerowe i autoprezentacji)

• w trakcie realizacji

<i>problem</i>	<i>sposób rozwiązania</i>
Ogromnie długi okres rozliczania transz finansowych, co paraliżowało dalsze działania	Przesunięcia środków z innych działań „Caritas”,
Brak płynności finansowej (zadanie musiało się rozpocząć, a na pieniądze trzeba było czekać kilka tygodni)	Pożyczki – a niestety, organizacji nie prowadzącej działalności dochodowej żaden bank jej nie udzieli

Spis treści

9	Stowarzyszenie Rodzin „Zdrowie Psychiczne”	<i>„U Pana Cogito” Pensjonat i Restauracja działające jako Zakład Aktywności Zawodowej</i>
17	Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym Koło w Rymanowie	<i>Kompleksowość działań na rzecz osób niepełnosprawnych prowadząca do ich zatrudnienia na otwartym rynku pracy</i>
27	Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym Koło w Kołobrzegu	<i>Stworzenie systemu rehabilitacji zawodowej, zmierzającej do zatrudnienia osób niepełnosprawnych ze znacznym i umiarkowanym stopniem niepełnosprawności.</i>
39	Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym Zarząd Główny	<i>Wspieranie osób z niepełnosprawnością intelektualną</i>
47	Fundacja Fuga Mundi Organizacja pożytku publicznego	<i>Infostradą do e-pracy – zwiększanie zatrudnienia osób ze znacznym i umiarkowanym stopniem niepełnosprawności w zawodach informatycznych z wykorzystaniem nauczania na odległość</i>
55	Polski Związek Niewidomych Okręg Małopolski	<i>Praca dla niewidomego</i>
63	Polski Związek Głuchych Oddział Łódzki	<i>„sz@nsa” Promocja równości kobiet i mężczyzn na rynkach pracy</i>
71	Śląskie Stowarzyszenie Edukacji i Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych „Akcent”	<i>Przygotowanie 30 osób niepełnosprawnych w stopniu znacznym i umiarkowanym do podjęcia pracy w organizacjach pozarządowych</i>
79	Towarzystwo Opieki nad Ociemniałymi	<i>Terapia przez twórczość przygotowaniem uzdolnionych osób z dysfunkcją wzroku do wejścia na otwarty rynek pracy</i>
87	Grudziądzkie Centrum „Caritas”	<i>Centrum Informacji Aktywizacji Zawodowej i Wolontariatu Osób Niepełnosprawnych</i>

Wydawca:

Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych

00-828 Warszawa, Al. Jana Pawła II 13

tel. (022) 505 55 00, infolinia 0 800 153 163

www.pfron.org.pl

Organizacja druku: Grupa Doradcza Sienna Sp. z o.o. Warszawa

Projekt graficzny i skład: Wojciech Ciągło

Redakcja: Justyna Żukowska

Druk: Drukarnia DUET Kielce

Nakład: 2 050 egz.

Publikacja powstała dzięki uprzejmości organizacji pozarządowych.

Przedstawione w publikacji opracowania i dane pochodzą z ankiet konkursowych i materiałów przygotowanych przez te organizacje.